

**Шавкат Раҳмон**

## **САЙЛАНМА**

“ШАРҚ” нашриёт-матбаа концерни  
Бош таҳририяти  
Тошкент  
1997

**Жамоатчи муҳаррирлар:**

Набижон Боқий  
Асқар Маҳкам

«Сайланма» — оташнафас ҳам миллатпарвар шоиримиз, марҳум Шавкат РАҲМОН (1950—1996)нинг ҳаётлик чоғида ўз қўли билан тартиб бериб кетган энг сўнгги китобидир. Китобдан фақат илгари чоп этилган тўпламлардан сайланган лирик-фалсафий шеърларгина эмас, балки Ўзбекистон мустақиллиги арафасида ва ундан кейин, ўлим тўшагида қоғозга туширилган (шундан баъзилари илк бора эълон қилинмоқда) бадиий мўъжизалар ҳам ўрин олган.

Ўйлаймизки, видо китоби ХХ аср ўзбек шъриятида, умуман, умумтуркий адабиётда чинакам ҳодиса бўлган ШОИР шахсияти ва унинг кўнгил кенгликлари-ю юрак қирралари тўғрисида ўқувчига тўла-тўқис тасаввур беради.

## ЁРИЛГАН ҲАРАКАТ БАЁНИ

Бир одам изладим...  
изладим ғариб,  
жуфти йўқ бургутдай хунук қишладим.  
Кездим армон тўла бир жом қидириб,  
малаклар йиғлади,  
итлар тишлади...  
Умринг узоқ бўлсин,  
эй дарёжоним,  
хуснингга ҳирс билан назар солмадим.  
Занжирлар товшига тўлганда ёдим  
ўзингдан ўзга бир дилдор қолмади.  
Қолмади бир илинж,  
ишонч қолмади,  
вахший даҳоларнинг макри билинди.  
Ит базми қизиган ойсиз шомлардан  
қизғониб опқочдим дарё дилимни.  
Бу чиркин оғизлар...  
синган каллалар...  
иғводан, бўҳтондан осилган тиллар...  
ҳирслар лашкарлари босган паллада  
шоҳларин бўғизлаб тишлаган диллар.  
Бу қуёш хўрланган...  
бу ой зўрланган...  
зарлари таланган бу содда жабал.  
Қон, ароқ, пешобни эмиб тўралган  
буваклар бўкириб йиғлаган маҳал  
ё худо дедиму  
нурлар ўйнаган  
пешонам илк бора тупрокка тегди,  
ё худо дедиму  
эркин гуллаган  
дарёдил самога дилимни бердим.  
Умринг узоқ бўлсин,  
ей, дарёжоним,  
кечалар қаърида бир гул йиғлади,  
юзимга сачради бир булбул қони.  
кўнглимга бу дунё  
нечук сиғмади?!  
Нечук бағрингдаман,  
кимнинг ишқида?  
Нечук ёлвораман умрингни тилаб?  
Улкан жасадимни тошлар ичида  
юварсан энг нозик қўлларинг билан.  
Айтгил, эй дарёжон,  
бормиди зулм?  
Тоғлар силсиласин бузворди нола:

"Гулларнинг баргини емаган, гулим,  
булбуллар қонини ичмаган, болам".

### **ОРЗУ ТАСБЕҲИ**

Ажойиб кунларнинг бирида  
уйғониб кетаман уйқудан,  
юрakнинг энг чуқур ерида  
оғриққа айланган туйғудан.

Бир қўшиқ бўламан дарёдай  
юрakнинг энг чуқур ерида,  
боқаман дунёга дунёдай  
ажойиб кунларнинг бирида...

### **МАНЗАРА**

Оқ сукунат портлар саҳарда,  
кун нурида ёниб, яраклаб,  
чопиб кирар совуқ шаҳарга  
ялангоёқ яшил дарахтлар.  
Бир зумдаёқ девор тар ошиб,  
Кўчаларга тарқаб кетдилар.  
Дарчаларга юзларин босиб,  
болалардай қарар катталар.

### **ШИМОЛ КУНИ**

Ечинади милашлар яна,  
тор йўлаклар яна сарғарар.  
Қовжираган куз тепасида  
айланади қора қарғалар.  
Тўлиб кетди қарғага осмон,  
ҳатто аранг кўринади кун.  
Қарғалармас,  
гўё қағиллаб,  
учиб юрар парчаланган тун.

### **ЭСДАЛИК**

Унутганим йўқдир ҳали  
ўрикзорни, асов сойни,  
сой бўйида кўздан холи  
бақатерак ўсган жойни.

Унутганим йўқдир ҳали  
ўйинқароқ зилол сувни,  
тол тагида шом маҳали  
ғира-шира икки қувни<sup>1</sup>.

Ёдимдадир ўшал дамлар,  
кулгуларинг эди сўлим,  
ҳали йироқ эди ғамлар,  
дунёда йўқ эди ўлим.

Қовжирадим ёз гулидай  
соғинганча ўшал жойни,  
холи кеча, етим ҳулво,  
ярқираган улкан ойни...

## МАШҚ

Қоронғи бог,  
хилватда  
ўт-ўланлар шовиллар,  
гўё зулмат гирватида  
юзлашгандай довуллар.  
Қоронғида йиғлар ким,  
ким келадир йироқдан?  
Чарақлайди йилдирим  
тўкнашгандай пичоқлар.  
Телбадай жим бораман,  
юракка қон сиғмайди,  
шум довуллар қорнида  
ажиналар йиғлайди...  
Гуё зулмат босгандай  
янграр бойкуш нидоси,  
шамол ўйнар тошларда,  
бу — дунё ибтидоси,  
бу — дунё интиҳоси.

## ҚУМАРУ

Кўкмак дала,  
осмон қорайган,  
чўкаётгандай булут карвони.  
Сескантирар жийдазорлардан  
қочаётган қушлар фарёди.  
Йўллар қадим...

---

<sup>1</sup> Қув — сутни чайқатиб, шопириб ёғини ажратиб оладиган асбоб.

тутлар қариган...  
сувлар симоб каби ялтирар.  
Сукунатнинг теран қаърида  
уйғонмоқда саслар қалтираб.  
Асов кўнгил...  
эргашар андом,  
қадим йўлдан қайга етаклар.  
Қоронғилик қуюлар қандоқ,  
қандоқ титрар эди чечаклар.  
Ўсиб борар қон-қора беша,  
совиб борар йўллар турпоғи.  
Кўнгил ташна..  
Қондирай десам,  
қайнаб турар ғамлар булоғи.

### **ЎШКЕНТ ЛАҲЗАСИ**

Оқ чўққилар,  
шавақи сойлар  
яшилликка кўмилган моҳтоб.  
Мовий осмон ёйилмасида  
сузар улкан олмадай офтоб.  
Хаёлимнинг тиришларига  
гуллар оқиб келар қаёқдан —  
рўмолларнинг тирқишларидан  
йилт эткизиб қарар аёллар.  
Бир дақиқа ўйга ботибман,  
жодуланиб шивирлар лабим.  
Бир қарасам тошдай қотибман,  
оёқларим илдизлар каби..

### **БИР КЕЧА ЁДИ**

Ёғилади майин сас, садо,  
ёғар, егар шомурут қори,  
нақадар хуш жодугар наво,  
озод, қора сочлар ифори.

Шомурутлар оппоқ гулидан  
кузатаркан фонуслар ёқиб,  
юлдузларнинг олов селида  
эртақларга кирамиз оқиб.

Туйғулардан девона кўнгул,  
сахаргача юрармиз дайдиб.  
Келармикин бу жодули тун,

келармикин дунёга қайтиб?!

## **НИГОР**

Катталарга қарардинг сирли,  
катталарга тутдинг гулингни,  
катта бўлдим мен бола шўрлик,  
кечалари пойлаб йўлингни.

Энди сени кутмасман ортик,  
деразангга боқмасман маҳтал.  
Кўзларингга қарайман қаттиқ,  
белларингдан кучаман дағал.

Бироқ жисму жонингни ёққан  
девонаваш қудратни енгиб,  
деразангга жовдираб боққан  
болакайга қарайсан ғамгин.

## **ДАСТХАТ**

Гўзаллик, покликдан уялиб,  
қисилиб, қимтиниб турасан,  
қоп-қора деворга суяниб,  
ёп-ёруғ хаёллар сурасан.

Илоҳам, тонг каби юзингга  
ҳирсланиб, ҳезланиб боқарлар,  
кўзларин қоқарлар кўзингга,  
қалбингни азоблаб ёқарлар.

Йиқилма, ўзингни ушлагин,  
отсинлар жаҳолат тошини,  
лабингни қаттиқроқ тишлагин,  
кўрсатма кўзларинг ёшини.

## **ВИСОЛ**

Аста-аста эриб боради  
нарсаларнинг зарралари ҳам,  
икки қушча бир-бирин суяр  
япроқларнинг ораларида...  
Шаббодалар олиб келади  
райҳонларнинг ўткир нафасин,  
япроқларнинг ораларида

икки кушнинг бахтиёр саси.  
Кеча узун,  
хаёлдай узуи,  
ундан узун қоронғи сукун,  
ҳадиксираб тураман фақат,  
ногоҳ келиб колмасайди кун.

\* \* \*

Кўп йиғлама,  
оғриди бошинг,  
ахир бахтли бўлмоғимиз шарт.  
Ёмон бўлар агар кўзёшинг  
тугаб қолса, келгунича Бахт.

Кўзёшингни сочма тунларга.  
асраб қўйгин яхши кунларга.

\* \* \*

Кел, яшириб қўяйин сени  
юракнинг энг чуқур ерига.  
Кейин сен ҳам яширгин мени  
юракнинг энг чуқур ерига.

Тополмасин бизларни биров!

\* \* \*

Дунё ҳали норасо, ҳали  
ўртамизда чопар айрилиқ,  
чақирамиз бир-биримизни,  
оғзимизни ёпар айрилиқ.  
Нафрат яшар дунёда, ҳали  
ёзилгандай қайси китобда  
Муҳаббатнинг асрини кутиб,  
ўтирибмиз икки қутбда...

## **МУҚАДДИМА**

Бутун умрим тайёргарликдир,  
ҳали кўпдир битмаган итним,  
англанмади ҳозирча кўп сир,  
ҳали вужуд ичида ишқим.



Йилдиримдай лаҳза сувратин  
яширинча асрар хотира.  
Мени бор ҳам йўқ қиладиган  
лаҳза порлаб турар олдинда.

### **УММОН**

Агарда бу уммон тагида  
кудратли дарёлар бўлмаса,  
тублари гоҳ иссиқ, гоҳ совуқ,  
навқирон сувларга тўлмаса,  
бўлмаса хилма-хил ҳаракат,  
бу қадар уммонлик қаёқда,  
поёнсиз бир кўлмак бўларди,  
ботқоққа дўнарди,  
ботқоққа.

### **ОЗОДЛИК ҚЎШИҒИ**

Бу қўшиқ ажойиб қўшиқдир,  
сўзлари куйдирар томоқни,  
ўлимни назарга илмайсан,  
сезмайсан сургуну қамоқни.

Шалдиروق кишанлар ҳукмига  
ачинмай берарсан ёшлигинг.  
Юзларинг буришмас оғриқдан,  
фароғат бағишлар очлигинг.

Куйласанг, чекинар разолат,  
чекинар қадарлар, нолалар.  
Унчалик кўрқинчли эмасдир  
кўксингда эзилган лолалар...

### **УРУШ СУВРАТИ**

Сув ўрнига қон шимаётган  
ҳаловатсиз, бечора замин.  
Ҳасрат билан ерга қарайди  
чиқармасдан худолар дамин.

Қонга ботган дунёни кўриб,  
азобларга беролмасдан дош,  
улкан, қизил куёш ҳар куни  
олиб кетар узоқларга бош.

Кетаётир тубсиз мозийга  
кўланкасиз йигитлар сафи,  
қизлар қолар куз оғушида  
унутилган мевалар каби.

### **ЭСКИ ЖАНГ МАЙДОНИ**

Замбараклар музейда қолди,  
саркардалар кирди тарихга,  
гавдалардан бўшатиб қонни,  
аскар кирди замин қаърига.

Қалин майса қоплади қадим  
кунда каби жанг майдонини,  
энди эркин қушлар беҳадик  
териб юрар ризқи — донини.

Чумолию қушлар, майсалар  
бузган мудҳиш чегараларни,  
шу абадий тоза масканнинг  
мангу ғолиб,  
чин эгалари.

### **ХАЁЛ**

Дунё...  
дуне...  
кўп қадим дунё...  
на туби бор. на чегараси.  
Сомон йули бузилган зиё —  
сайёранинг тилло зарраси.  
Хаёл ўсган ёруғ лаҳзада  
эхтиёт бўл фосиқ дунёдан.  
Йиқилмагип оний ларзадан  
самоларга талпинган одам.  
Эҳтиёт бўл  
номард жўрангдан,  
синаб кўриш учун дошингни,  
олмасин-да тағин мўлжалга  
пистирмадаи ёруғ бошингни.

### **ЖАБР**

Киролмасди бу уйга ўлим,

бўлмасайдик кибрли, олғир,  
бўлмасайдик тошбағир, пўрим,  
агар одам қолмаса олғир.

Кириб кетди шарпа аёзда.  
жабр кўрди яна бир шўрлик,  
очиқ қолган эди дарвоза,  
бирор кимса тўсмади йўлин.

Биргалашиб жойига ўқйдик,  
ҳол сўрашдик кўз қиримизда,  
жабрланган шўрликни кўриб,  
уялмадик бир-биримиздан.

### **ЎЗГАЛАР ДАРДИ...**

Қушчалар,  
сайроқи қушчалар  
қафасда бўғилиб сайрашар,  
бетоқат потирлаб симларга  
ўралган оламга карашар...  
Қушчалар,  
озодруҳ қушчалар  
оламдан кўзларин узмайди,  
чирқираб ўзларин ҳолимас,  
ўзгалар ҳолига бўзлайди.

\* \* \*

Чакин бўлма,  
бўлма гулдирак,  
ердан кўпам узоқлаб кетма.  
Овозингни йиртмагин бекор,  
ерни қучма — қулочинг етмас.

Ундан кўра бирор одамнинг  
макони бўл — ирмоқли, сойли,  
шамолларни тўсган тоғи бўл,  
осмони бўл — юлдузли, ойли.

### **ХЎРСИНИҚ**

Тоғ хўрсиниб юборди оғир —  
водийларга югурди шамол,  
юзларини яширди ҳилол.

Тоғ хўрсиниб юборди оғир,  
теран хобдан уйғонди юрак,  
тоғлар каби хўрсинмоқ керак.

## ҲАМАЛ

Эриб битди поёнсиз қорлар,  
яна кўхна замин туллади.  
Водийдаги улкан ўриклар  
бир кечада оппоқ гуллади.

Оқ булутлар ерга қўндими,  
мўъжизалар бўлдими содир?  
Оҳ, нақадар ажойиб тунда  
оқ машъала экилган водий.

Энди сафсар кечаларда оқ  
машъалалар тутиб, улуғвор  
кенгликларда кезар чиройли  
кундузларни ахтариб баҳор.

\* \* \*

Кунлар пиша бошлайди яна,  
рангларини бошингда элар,  
Хаёлингни чақмоқлар каби  
ёритгувчи лаҳзалар келар.  
Яна япроқ ёзган дарахтга,  
атиргулга дўнарсан нукул.  
Кечалари чап кўкрагингда  
қафасини синдирар булбул.  
Бор кадарни енгмоққа яна  
етиб ортиб қолар бардошинг.  
Энди ўзинг истамасанг ҳам  
юлдузларга тегади бошинг.

\* \* \*

Ечиб оппоқ кўйлагани вақт,  
кийди яшил гулли кўйлагин.  
Юрак, уйғон, капалак каби  
чечакларга қўниб ўйнагин.

Майсаларин тараб, парвозга  
шайланади чексиз далалар.  
Ўспиринлар қучоғида маст  
Қирда асир тушган лолалар.

Боғларда оқ аланга гурлар,  
телба қилар шамоллар иси,  
гилос гулин кийган кўчада  
оқиб борар қизлар кулгиси.

Гуркираган бу рангин олам  
туйғуларни ўйнатиб ташлар  
ва ажойиб кунлар умримда  
атиргулдай очила бошлар.

\* \* \*

Субҳидамда ям-яшил дарахт  
деразамга юзини босди,  
керишгандай ойнак сатҳига —  
гулларини оҳиста ёзди.

Қирчиллаган шабада келди,  
кўпирганча шошиб, қувониб,  
Баҳор, жисми очилиб, яшнаб,  
босиб кетди атир тумани.

Кўтарилар заминдан қудрат  
шаббаларнинг учига қадар,  
бирдан яшил шохларда тилло  
ғўралар ҳам товланиб кетар.

Гўё қуеш парчалангандай...  
Гарқ қилади оламни фараҳ.  
Ҳар баҳорда менга эринмай  
яшамоқни ўргатар дарахт.

\* \* \*

Ишон, одам, баҳорга ишон,  
қара, гўдак каби беғубор —  
мингинчи бор оловдай порлок  
гулларини кўрсатар баҳор.

Баҳор сенга ишонар, қара,  
сузиб чиқди кўзига юрак —  
қараб турар сенга интизор,  
сен баҳорни севишинг керак.

Кўзига боқ, ҳайдама уни —  
мингинчи бор қилмагин хато.

Остонандан кетмайди баҳор,  
сен аслингга қайтмагунча то.

Шарқиратар асов сойларин,  
нафасидан ранглар уфурар,  
ўйнайверар яшил қушларин,  
гулларини ёндираверар...

## **ВИДОЛАШУВ**

Хайр, Баҳор! Алвидо, Баҳор!  
Раҳмат, оппоқ гулларинг учун,  
шоҳларимга зумрад ғўралар  
қадаб қўйган қўлларинг учун.

Хайр, Баҳор! Алвидо, Баҳор!  
Ушалмасдан қолди армоним.  
Бироқ кутгил, дедию Баҳор  
лабларимга босди бармоғин.

## **ҒАМГИН ҚЎШИҚ**

*Аям Офтоб Мамажон карвон қизига*

Гўзаллашиб кетарди борлик  
Шаҳрихондан ўтганда Офтоб,  
тўкиларди кулган чоғи дур,  
нур уйнарди кўзларида соф.

Уни кўриб тўхтарди сувлар,  
кетолмасди қушлар пойидан,  
мажнунтоллар кўтарарди бош  
Шаҳрихоннинг эски сойидан.

«Оқ ипакдай қўллари узса»,  
эзиларди шўрлик райҳонлар.  
«Оёқларин бир бор ўптурса»,  
хўрсинарди яшил сайҳонлар.

Сувлар уни севарди қандоқ,  
гуллар ёниб қиларди хитоб,  
ғўзалликка кўмиб борликни,  
Шаҳрихондан ўтганда Офтоб.

«Офтоб, Офтоб, ёпма паранжи,  
тиниқ ойлар қорайиб кетсин,

Офтоб, Офтоб, бир бора ранжиб  
бир хўрсиниб ўлишга етсин...»

Кузатдилар сувлари йиғлаб,  
кузатдилар чечаклар сўлиб,  
ўттиз йилки йиғлади Офтоб  
Шаҳрихондан йироқда тўлиб.

Энди унинг сочлари кумуш,  
оқ инакдай қўллари қадок.  
Кўзларида лиммо-лим қадар  
бағри доғли, юраги адоқ.

Сувлар уни севарди қандоқ,  
гуллар ёниб қиларди хитоб,  
гўзаллашиб кетарди борлиқ  
Шаҳрихондан ўтганда Офтоб!

## ДАРЁ

Қўйвормайди кўҳна ўзаним,  
кундуз яшар самарларимда.  
Сайрагандай қумри, булбуллар  
товлангувчи камарларимда.

Тоғлар тиниқ қорини берар,  
яшил водий — ёниқ гулларин,  
кечаларнинг бағрини ёқдим,  
мазахладим сассиқ кўлларни.

Сув ичгани келган қўйлардай  
қирғоқларим тўлдирган тошлар.  
Мажнунтоллар майда ўрилган  
кокилларин бағримга ташлар.

Тирик сувман — гажир, ўйноқи,  
кунлар ухлар кучоқларимда,  
бекор боқмас ҳамиша мафтун  
дарахтлару ўт-ғиёҳлар ҳам.

## ҚАСИДА

Тун дедим, ярашди бу исм,  
мен сени бир сўздан яратдим.  
Кийдирдим ярқироқ кўйлакни,  
хуснингга оламини қаратдим.



Сен марол кўзидан чиройли,  
оҳанглар таралар исмингдан,  
сен гўзал тонгларни туғасан,  
настарин бўйлари жисмингда.

Ойларни жойладим бағрингга,  
сен барча тунларнинг ёшисан,  
сўнг ўзим йиқилдим хайратдан,  
милёнта сулувнинг сочисан.

Қададим қоп-қора кўксингга  
чўғ каби қип-қизил ғунчалар.  
Агар мен бўлмасам, эшит, тун,  
чиройли бўлмасдинг бунчалар.

## **СЕҲРГАР**

Деразангдан боқасан сирли,  
титроқ солиб қундуз жонига.  
Сочларингни ёзасан — тунни  
киргизасан аста хонангга.

Бирданига барча дарахтлар  
қовжиратиб тўкади баргин,  
ухлаб қолар шўх ўспиринлар  
хафа булган болалар каби...

Саҳаргача табассум бўлмас,  
шамол кезар зерикиб, уфлаб,  
Хайр, эй қиз, эй сеҳргар қиз,  
яхши тушлар қўрганча ухла!

Жуда зарур саҳардан бошлаб  
кўчаларни суйиб босмоғинг,  
котиб қолган совуқ юзларга  
илиқ табассумлар осмоғинг.

## **МУҲАББАТ**

Муҳаббат — чиройли капалак,  
қўрқаман шўрликни тутгани.  
Капалак қувганим ёнимда,  
ёдимда йўқ аммо етганим.

Юрагим ранжиган боладай

на эрмак, таскинга қўнади.  
Муҳаббат — чиройли капалак,  
ҳали ҳам гулларга қўнади.

Ортидан ҳаллослаб чопаман,  
хижолат бўламан ғўрликдан —  
қанчалик югурмай, барибир  
орқада қолардим шўрликдан.

## **МАНЗАРА**

Хиралашар зирвалар қори,  
сўлар улкан лоладай офтоб,  
битта ўзим майса ёйилган  
тепаликда ўқирдим китоб.

Кабутарлар учгандай бўлди,  
шундоққина ёнимдан сарин  
шаббодадай ўтарди ўйнаб,  
шоҳи қўйлак кийган настарин...

Сочи қумрол, дудоғи лола,  
юзлари оқ, ёноқлари ол,  
ўйнаб ҳарир этакларини,  
қучоқларди болакай шамол.

Қорайганди зирвалар қори,  
аллақачон сўлганди офтоб,  
болашамол энди мук тушиб,  
тепаликда ўқирди китоб.

## **КАПАЛАК**

Қизиган садолар сўнади,  
қуш каби чўчийди хаёли.  
Кўксига капалак қўнади,  
қитиғи уйғонар аёлнинг.  
Ёноғи ловиллаб қизийди,  
капалак айланар рўйида,  
оҳлари бўғзига тизилди,  
паришон соялари бўйнида  
Атирли ўтларга кўмилар,  
тикилиб қолади осмонга,  
мастона қўзлари юмилар,  
капалак ёқарди жувонга.

## ДЕНГИЗ

Ечар мовий кўйлагини қиз,  
нафаси-ла маст қилар ёзни,  
кумқўйнагин кияру ҳолсиз,  
сочтурмагин соҳилга ёзди.

Тикилмаса куёш мунчалар —  
май мисоли кўпирар қони,  
лаб босади қизил ғунчага,  
сўнг унутиб қўяр дунёни.

Пистирмада турган шамол-чи,  
тусатдан бир фитна ўйлади,  
рақсга туша бошлар ҳаёсиз,  
кийиб олиб мовий кўйнакни.

## ҚИЙИҚ

Унча қув эмасди шекилли, фақат  
кўзлари ғалати кулиб турарди,  
ўзини хотиржам тутарди, аммо  
негадир юраги каттиқ урарди.

Гоҳо оқ, гоҳида қизил кўйлақда  
бир неча кунимга кириб чиқди у,  
кўзларин ўйнатиб кулган чоғида  
жуда ҳам ярашиб кетарди кулгу.

Мен сезмай қолибман, ўйноқи кўзи  
юралнинг тубига бориб етибди,  
жарангдор ва сирли кулгисин, айёр  
дағал кунларимга осиб кетибди.

## ЁЗ РАВИШИ

Нурларини йиғиб олар кун,  
осмон ерга ташлар соясин.  
Юлдузларин ёқиб қўяр тун,  
кесиб қўяр ойнинг поясин...

Шуълаланиб, шарқираб ётар  
қўк сувларда ой синиқлари.  
Етиб келар муздай шабада —  
қари тоғнинг хўрсиниқлари.

Ялпизларнинг бўйин уфуриб  
шўх жилғалар водийга чопар.  
Ҳовузларни ёпиниб олган  
курвақалар жимликни қопар.

Қизиб кетар ер томирлари...  
Тунга илиқ бўйлар таралар.  
Бирдан кайноқ ёз оқиб келар  
жимиб қолган боғлар оралаб.

\* \* \*

Тонг кўксида қушча сайради,  
куйлайди кўп сувлари синиқ.  
Ювош нурлар ўйнайди, осмон  
гулдай яшнар тобора тиниб.

Ўтиб кетар ҳаллослаб шамол,  
беҳиларнинг хуш бўйи анқир.  
Қизлар ўтар — кўзлари армон,  
дурраларда сочларин танғиб.

Тонг қўйлаги унсиз йиртилар,  
чақнаб кетар офтоб тиглари,  
ит хуради, ҳанграйди эшак,  
қай ҳовлида гўдак йиғлади.

Тонгги қишлоқ кўчаларидан  
чиқиб кетар овлоққа сукун,  
далалардан ўтар шошилмай  
ола-була сигир каби кун.

\* \* \*

Суронларни оралаб ўтдим,  
терақзорлар сафи бошланди.  
Қуёш ўчди, ёнди булутлар,  
майсаларинг кўзи ёшланди.

Аламзада итларнинг сасин  
адаштириб кетдим хотиржам.  
Хўкизларни ортда қолдирдим,  
ҳанграётган эшакларни ҳам...

Кетавердим, мажнуна толлар  
сув ичаётган сойни ёқалаб.  
Қип-яланғоч ойга бақрайиб  
сайрар эди шўрлик бақалар.

Вақт оғади, улкан сукунат  
ёбонларни босадир тошдай.  
Бирор садо қолмас оламда  
юрагимнинг зарбидан бошқа.

\* \* \*

Ёз туни. Боғ шира уйқуда.  
Кекса чинор суради хаёл.  
Кириб қолар боққа адашиб,  
телвакезик, яланғоч шамол.

Довдирайди ухлаётган боғ,  
бошланади оғир оҳ-воҳлар.  
қоматларин эгишиб, саннаб,  
кўзёшларин тўқар гиёҳлар.

Хаёл суриб, кузга бораётган  
бир ёшгина олма қўрқувдан  
қоқилару шарбатга тўлган  
меваларин тўқворар сувга.

Телвакезик, саёқ шамолдан  
ғазабланиб, улкан, улуғвор  
бошин чайқаб қўяр-да, узок  
ғижирлатар тишларин чинор.

\* \* \*

Тун гуркираб ўсар ёбонда  
ўсганидай бир тўп гулхайри.  
Бошланади синган сувларда  
ялангоёқ ойларнинг сайри.

Майсаларнинг бағрига кирар  
қизиб кетган тоғлиқ шабада —  
шивир-шивир бошланиб кетар  
бу юлдузли, ойдин қапада...

Ёнарқуртлар сомон йўлидай,  
чириллайди — қайда саратон.  
Ағдарилиб баҳайбат, тарғил  
сағрисини кўрсатар осмон.

Қушлар дўнар қора баргларга,  
нурлар сўнар шаб намларида.  
Қурбақалар ёрила бошлар  
йўловчи — вақт қадамларидан.

## **АФСОНА**

Кўкрагимни майсага босиб,  
буталарнинг панасида жим,  
кенг камарда чўмилаётган  
юлдузларни узоқ кузатдим.  
Икки кўзим ўйнар мириқиб,  
афсонавий хилқат очилар.  
Касирлатиб куруқ шохларни  
чакалакдан чиқар овчилар.  
Вужудимга тарқалар титроқ,  
юррак тошга айланиб қолди.  
Хайриятки, бу ойдин тунда  
юлдузларни бўлмайти отиб.

\* \* \*

Боғларда кўзларим қамашар  
шохларга илинган ойлардан...  
Тошларга урилиб, шарқираб  
юлдузлар оқадир сойларда.

Тўлин ой очилган кўксига  
булутдан бағирдош топади.  
Шабада — шўх жувон юракни  
ўйнарган гоҳ очиб, ёпади.

Булутлар ўтлаган адирда  
чиройли кундуздан кечаман.  
Шаробдай тотимли бу тунни  
томчилаб, томчилаб ичаман.

\* \* \*

Ичар қуёш нурларин жувон,  
қўйлагини, сийнасин ечар —  
потирлайди яйраб шамолда  
икки тутқун оппоқ мусича.

Ичар қуёш қурларин жувон,  
настариндай жисми қорайди.  
Қариб қолган қуёш найзадан  
бир дақиқа ёмон қарайди.

Денгиз ўпар жувон оёғин,  
шамол ўйнар қумрол сочини,  
хувиллаган соҳилда танҳо  
жувон ётар гулдай очилиб.

Бу атрофда бирор шоир йўқ.  
Жувон мангу ётар бу ерда,  
мангу ётар осмонга қараб,  
унутилган, ажойиб шеърдай.

\* \* \*

Тонг очар қўзларин эриниб,  
севинчдан йиғлайди қиёқлар,  
чечаклар жилмаяр севиниб,  
шамолда чўмилар гиёҳлар.

Ўйноқи шуълалар — болалар  
жимгина тарқалар сайҳонга,  
ўргимчак тўқийди толалар,  
хонқизи боради меҳмонга.

Қурбақа варақлар баёзин,  
гулдан бол сўради арилар,  
чигиртка қайрайди овозин,  
парвозда ниначи — нарилар.

Чумоли, меҳнаткаш чумоли,

куйинма, атрофга бир қара —  
майсалар, оҳ, қандай хумоли,  
дунёни қилма кўп масхара.

\* \* \*

Яшил сочли санновчилар —  
сингилларим, мажнунтолларим  
Қайрилдиму рангим бўзарди,  
қалтиради кучли қўлларим.

Ўттиз йилки тинмай эргашиб,  
яширинганча зийрак кўзимдан,  
сарсон бўлиб тоғу тошларда,  
келар эмиш йиғлаб изимдан.

Ҳали ёшман, ҳали куз узок,  
гуллар ҳамон порлар ёдимда.  
Бироқ нега бу жинни толлар  
йиғлаганча келар ортимдан?!

Гап уқтириб бўлмади бироқ,  
йиғлайдилар саннашиб, тўлиб,  
оқиб борар зангор водийдан  
кўзёшлари бир дарё бўлиб...

\* \* \*

Ой синиғи тўла сувлокқа  
шаршарадай қуйилган ёллар.  
Бу ёлларни силар меҳрибон  
шабадалар — маънос аёллар.

Кўк елларин сувга ботириб  
не замонки сув ичар отлар.  
Атрофдаги кўм-кўк адирлар —  
ўтовларда ботирлар ётар...

Бироқ тунда ўт-майсаларга  
тўкиладир кимнинг ёшлари?  
Нега сувдан бечора отлар  
кўтаролмас оғир бошларин?

Нима бўлган уларга ахир  
ё сеҳрлаб қўйганми сувлок?  
Нега жимлик босган воҳада



беғам ухлар ботирлар узоқ?

\* \* \*

Не даврлар қори тагида  
музлагандай қари қўтослар —  
сокин ётар Олой тоғлари,  
бағри тўла ғалаён, саслар.

Аммо сезар ҳар бир шарпани,  
бўлса ҳамки хоблари ҳадсиз,  
ўз тинчини бузган ёвларни,  
ўлдиради тоғлар шафқатсиз.

Ишонмасанг, ўқ отиб кўргин -  
бўкирворар саноксиз қоя.  
Ўта мағрур, феъли кўп ёмон,  
тоғлар ўзин севар бағоят.

Эҳтиёт бўл бунда юрганда,  
буюкман деб хос хаёл сурма.  
Милтиқ отиш у ёқда турсин,  
овозингни кўтара кўрма...

\* \* \*

Ибтидоий, ўткир қоялар...  
Бу тоғларнинг осмони мовий,  
бунда гуллар фариштасимон,  
бунда ҳатто тошлар самовий.

Ўзим тоғда, юрагим тоғда,  
қояларнинг тагида юрдим.  
Кун нурида товланган қорда  
одамларнинг изларин кўрдим.

Сақлаб қопти одам изларин  
бу тоғларнинг мусаффо қори.  
Олиб борар эди бу излар  
мени борган сари юқори...

Аммо тоғдан тушганим сари  
сезар эдим бадбўй исларни,  
қўрар эдим тулки, қашқирлар,  
тўнғизлару илон изларин...

\* \* \*

Тоғ ўтирар водийда танҳо,  
оқ сочлари қоплаган кўксин,  
минг йилларки бу нуроний тоғ  
асрларга киради ўксиб...

Атрофида сон-саноғи йўк —  
қовжираган, сарик адирлар —  
қачонлардир юртим деб ўлган  
пахлавонлар ётган қабрлар.

Узоқ юрдим кекса тоғ сари,  
гоҳ одимлаб, гоҳида чопдим,  
нураган тош, қоя тагидан  
гўёки тоғ кўзларин топдим.

Сўйлагандай бўлар эди тоғ,  
тушунмасдим аммо сўзларин.  
Қандай ғамгин эди бу кўзлар,  
қандай йиғлар эди кўзлари!..

## **ТУНГИ МАНЗАРА**

Ўрмонлар жим йиғламас шамол,  
сой сайрамас, бақалар жимдир,  
ингроқларга тўлиб кетган тун —  
ғамгин қўшиқ айтади кимдир.

Отим ўлган, қиличим синган,  
мажақланган совут, қалқоним,  
ким ташлади мени бу чоҳга,  
қайда қолди ёруғ осмоним!

Қаерданман, қайга борарман,  
қора зиндон нақадар чуқур,  
фақат токнинг буржидаги ой —  
туйнукчадан тушар хира нур.

Барча азоб камлик қилгандай  
сой сайрамас, бақалар жимдир,  
гуё мазах қилгандай гоҳ-гоҳ  
ёпиб турар туйнукни кимдир...

## **САЁҲАТ**

Табиатнинг хилват бурчаги:  
унутилган, ёввойи тупроқ,  
хувиллаган тоғу топшарни  
қари қуёш севади кўпроқ.

Хабар бериб шамол югурди  
бу диёрга келганим ҳақда,  
узлатдаги тоғлар қўзғалди,  
саросима кўпди ҳар ёқда.

Оҳу қочди, бошимга ногоҳ  
улкан бургут соя ташлади.  
Қоялардан тўзғиди қушлар,  
сувлар қочиб кета бошлади.

Атрофимга қарадим ҳайрон:  
булутларга бурканар ўтлоқ,  
сув ичмоқчи бўлиб эгилдим,  
ногоҳ музга айланди булоқ.

Қўл узатсам, булутларгача  
ўсиб кетар қирмизи олма!  
Нима бўлди сенга эй, диёр,  
юрагимга ғулғула солма?!

Забт этгани келмадим сени,  
енг ичида йўқдир пичоғим.  
Мен Искандар, Чингизхон эмас,  
осмон каби очиқ қучоғим.

Ишонмасанг, қара кўзимга,  
кўзларимда яшайдир Ҳотам,  
мен тегмадим ҳатто илонга,  
ниши тўла захар бўлса ҳам.

Жимлигини бузмади тоғлар,  
ўз бафини очмади, зимдан  
ҳадиксираб, мишта кўзи-ла  
фақат қараб турар изимдан.

## **ЎРМОНДА**

Қалин шохлар аро ялтираб  
кун нурлари оқаётган дам,  
елкасида қўшоғиз милтиқ —  
кириб келди ўрмонга одам...

Афсонавий, зангори диёр,  
бағри тўла жодули сукун.  
Шохлар аро тобора кўпроқ  
нурларини оқизарди кун.

Чор-атрофни кузатар одам,  
ҳар садони пойлар атайлаб,  
дарахтларни паналар, бирдан  
майсаларни босар авайлаб...

Уйқудаги ўрмон тўсатдан  
кўрмай кўяр кўҳна тушларни  
ва қаттиқроқ бағрига босар  
сайраётган митти қушларни.

Жимлик чўкар орага бир зум,  
оҳ, бу кутиш лаҳзаси ёмон!  
Варанглаган ўқдан айикдай  
бўкирворар баҳайбат ўрмон.

...Она бўри инграб қулайди,  
кўзлари — лим қотган жоласи.  
Шошилмасдан милтиқли одам  
қонга солар бўри боласин.

Чор атрофга қарамас энди,  
майсаларни босар хотиржам.  
Титроқ босган ўрмон ичида  
узоқ инграр ярадор одам...

Ғарқ қилади қалин шохларни  
куннинг қонга ўхшаган нури  
елкасида қушоғиз милтиқ,  
чиқиб кетар ўрмондан бўри...

## **МАШҚ**

Тун.  
Олмазор элас илғанар  
далаларнинг кенг оғушида.  
Оқиб ётар олтин жилғалар  
олмаларнинг сокин тушида.  
Шоввасида нурлар қайнаган  
хилватдаги жилғага бордим,  
тақдиридан ҳасрат айланган  
хаста дилни қўйиб юбордим.

Қариқизлар,  
етим ялпизлар  
кучоғида кетдим ҳушимдан,  
чўмилётган ситора қизлар,  
олмазорни кўрдим тушимда.  
Даф қилди кун  
милён йилдирим  
кудратин жамлаб зарбига,  
воҳ, ўйнарди ғамзада дилим  
жилғаларнинг зумрад лабида.  
Тушимни ё ўнгимни билмай  
қараб қолдим — кўзимда вола,  
кўз ўнгимда кечаги дилмас,  
уйнарди бир жонсарақ бола.  
Дилим,  
дунё даъюсларидан  
қора терга ботган ғуломим,  
настариндай пок ҳисларидан  
туфдонларни қилган қулолим,  
жудо бўлдинг табиатингдан,  
бўғзингда бор бир шода мўлдир,  
жудо бўлдинг тариқатингдан,  
энди тинчиб қафасда ўлтир.  
Далалардан  
шаҳарга қайтдим,  
унда касга каслар ғанимдир.  
Йўл бўйича кўкрак қафасим  
қаттиқ-қаттиқ муштлиди кимдир

## Чўл

Ёввойи чўл очилиб ётар —  
қип-яланғоч, чиройли, равон,  
тепасида тобора беҳол  
ҳансирайди ҳайбатли осмон.

Оғушига босиб вақтни  
эритарди чўл — соҳибжамол.  
Қашқир каби увлар ваҳмали  
ёвшанларда йиртилган шамол.

Ёввойи чўл буюк кенгликда  
менга борин очиб ташлади,  
гўл-девона икки кўзимни  
шошилмасдан ўйнай бошлади.

Бургутларин осмонга отди,

мақтанди хос гуллари-ла чўл,  
турдим билмай қайга юришни —  
қайга боқмай, кўринарди йўл.

Чўл қитиқлар товонларимни,  
борган сари бошлар ичкари,  
кўрсатмоқчи бўларди гўё  
хазинага лиммо-лим бағрин.

Бир сония хаёлга чўмдим,  
буюк тоғлар, боғлар изларин,  
қотган денгиз, тўзган шаҳарлар  
шарпасини кўрар кўзларим.

Чўл гўзалдир.  
Ортимга аммо  
ўгирилдим бир сезги билан,  
изларимда ваҳма-ла шитоб  
ўрмаларди қоп-қора илон.

Чўл, мунчаям бўлмасанг айер,  
мунча бағринг севгидан холи,  
гўзалсан-у, ғоят маккорсан  
доғули, шўх жувон мисоли.

## ОДАМДАРАХТ

Ўсаётган  
кучли дарахтман,  
шоҳларимда пишар сўзларим,  
ўйчан кузак келгувчи йўлга  
икки тоғдай боқар кўзларим.  
Фурсат эса —  
шошқалоқ бола,  
меваларнинг хуш бўйин туйиб,  
атрофимда тинмай айланар,  
гоҳ кундузни, гоҳ тунни кийиб...

\* \* \*

Узум йиғлар,  
йиғлар буралиб,  
йиғлайверар қишгача дилдан,  
биллур каби мўлдир турланиб,  
кузда дўнар олтин шингилга.  
Поёни йўқ куз оғушида  
қандай гўзал йиғлайди узум!  
Шундай бўлар ҳақиқий йиғи.  
кўриб кўйгин,  
эй, ношуд кўзим!

\* \* \*

Сафсарлашар оқшомги осмон,  
кун чекинар қорли тоғларга,  
сукунатнинг мунис қушлари  
учиб келар кузги боғларга.

Келар қора ридо кийган тун,  
сукунатнинг қушларин суяр,  
суронлардан ҳорган шаҳарни  
силаб-сийпаб ухлатиб кўяр.

Сўнг пойида вафодор итдай  
эркаланган шамол-ла бирга,  
ёндирмасдан фонуси — ойни  
чиқиб кетар поёнсиз қирга.

Ухлар кўхна оғушда борлик,

фақат гоҳо йироқ-йироқдан  
хуриб кўяр дайди итлардай  
қоронғида ётган қишлоқлар.

\* \* \*

Бобочинор сергак мудрарди  
кар, вайсақи шериги билан.  
Аллақайдан келар судралиб,  
кузак — худди уч сариқ илон.

Бобочинор уйғонди चुчиб,  
таниб қолар илонларни, оҳ,  
тунги елга сийнасин очиб,  
дам оларди ҳомиладор боғ.

Ғижирлайди безовта чинор,  
огоҳ этиб шовиллайди: ку-у-з,  
аммо учта сап-сариқ илон  
оғочларга ўрларди, афсус.

Ожиза боғ уринди ҳар ен,  
изиллатиб сўнгсиз тонгларни.  
Ногоҳ қутилар кўтарди фарёд —  
оғочларнинг пгўрлик жонлари.

## **МАВЗУ**

Болталарнинг бўғиқ зарбаси,  
сирқирайман ургандайин барқ.  
Оғочларнинг улкан шарпасин  
ой нурлари қилолмайди ғарқ.

Болталарнинг бўғиқ зарбаси...  
етиб келди бу ерга душман.  
Ҳалок бўлар фақат бир лаҳза  
ерга қўнган баҳайбат қушлар.

Болталарнинг бўғиқ зарбаси...  
яйдоқ чўлга ташлайман одим.  
Оғочларнинг додин кўтариб,  
изларимдан келар зил едим.

Хотирамдан чиқмайди душман,  
ҳар зарбадан гўё барқ урар.  
Потирлайди бағримда қушдай



илдизлари қирқилган юрак...

\* \* \*

Ой гуллади. Осмон тоқига  
юлдузларни кимдир қоқди.  
Ўзанларда сокин тўлғаниб  
тағин куюқ кундуз оқди.

Осмонларда ўтлаган булут  
подасини шамоллар ҳайдар.  
Суронлардан ҳориган дала  
ибтидоий жимликка қайтар.

Юрак сокин қарар атрофга,  
синдирмайди энди қафасин,  
фақат сезар поёнсизликда  
ўлаётган кузнинг нафасин.

Хувиллаган сариқ водийда  
қариган куз ётади беҳол —  
кўзларига осмонни жойлаб,  
ўлса бўлар энди бемалол...

## ЛАҲЗА

Хазонга айланди кунларим...  
Мотамда тургандай боқаман.  
Фасллар тўқнашган лаҳзада  
хазонлар тўпини ёқаман.  
Кўзларим ачишар, бехосдан  
юрагим, қўлларим тутрайди.  
Аланга олмайди кунларим,  
тутайди, ох, мунча тутайди.

## ИШҚ

Бир кун осмон олмазорида  
уйнаётган фаришта қизлар  
икки дона қизил, тотори  
олма отиб ўтгандай бизга...

Пориллади кўзимизда нур,  
боғланди жон ришталарига.  
Ўхшар эдик иккаламиз ҳам

Ўша маҳал фаришталарга.

Олмаларни ичи қора вақт  
олиб кўйди кўлларимиздан,  
шундан бери чақиртикандай  
фироқ ўсар йўлларимизда.

Ўша онлар ҳамон порлайди,  
ҳамон тирик ўша нашида,  
ҳамон сузар қизил олмалар  
хаёлимиз ёйилмасида...

### **ФАРИШТАЛИ...**

Чолу кампир  
шошилмай салкам  
бир асрни ҳам яшаб кўйишди.  
Кунжарага, зоғора, патир,  
томошага роса тўйишди.  
Кампирини эшитмайди чол,  
эшитмайди чолни кампири.  
Бир-бирига суяниб қолган,  
бири кетса,  
йиқилар бири.  
Лек кўзлари ҳамон кулади,  
юзларида айланар зиё.  
Бузилади дунё тасвири  
чолу кампир бўлмаса гўё.  
Ҳар нарсага қодир табиат  
асрамагин бундай қаришдан!  
Иккисининг кифтидан кетмас,  
саксон йилдир  
икки фаришта.

## АРМОН

Куйлолмадим,  
япроқлар каби,  
куруқ шохдай титрар овозим —  
сўлиб қолди баҳорим тагин,  
сувга чўкди яна бир ёзим.

Кузак келди  
бағримни доғлаб;  
қўлин чўзди гиёҳга, гулга,  
сайрадилар сўнг бора, боғлар  
тўлиб қолди ўлик булбулга...

Қорлар ёғди,  
оғриди жоним,  
ухлаётган боғлар пойида  
куйлолмасдим, ундан ёмони  
яшил эдим қантар ойида...

## ВАҚТ

Вақт сенга қул бўлмас асло,  
ундан кутма мурувват, таъма.  
Сизин унга, ёлворгин, авра,  
бир амаллаб вужудга қама —  
Қул бўлолмас сенга, барибир,  
вақт ҳамиша хушёр, жангари -  
ериб ташлар жисмингни ногоҳ,  
чиқиб кетар сендан ташқари.

\* \* \*

Алдаб қўяр кўзларим сени,  
гоҳо ўйнар, гоҳ термилар жим,  
сокин қўлга ўхшайди гоҳо,  
гоҳ тубида чақнар йилдирим.  
Бу алдоқчи ўсмир кўзларим  
ёдгорликдир яқин дўстимдан —  
қўзёшини кўрсатмай мангу  
йиғлайдиган кўзим кўксимда...

\* \* \*

Кун сайин озади юрагим,  
кун сайин вужудим семирар.  
Юракни ёлғизлик эзади,  
вужудни лаҳзалар кемирар.  
Соғинчлар  
шамолдай оқади  
юралка кўринмас роҳлардаи.  
Қайси бир қаватда — вужудим,  
юрагим тунайди тоғларда.

\* \* \*

Совқотдим,  
қўлларим музлади,  
осмондай сидирға ялангда  
гулханга қўлларим қалайман  
қўккача ўрласин аланга.  
Ёнмоқлик мунчалар ёқимли!  
Аланга, ўсавер, ўс тағин.  
Ачинма,  
чинакам дўст бўлсанг,  
нари тур, шамолни тўсмагин.

## **ЁЛҒИЗЛИК**

Уч ажойиб ўғли бўларди  
қачонлардир бечора чолнинг -  
бири шуҳрат ортидан кетди,  
бири ҳақнинг, бири хаёлнинг.

Қандай эрта кетишди улар!  
кетди кўрси, шўхи, дилбари,  
чол бир умр кутди қовжираб  
сувсиз қолган ўзан сингари.

Кутавериб чарчар, ниҳоят  
ўйлаб қолар илк бор ўзини,  
чақирволар кўпдан кўчада  
йўл пойлаган икки кўзини...

...Ухлаб қолар, болалик чоғи.  
қишлоқ пайдо бўлар тушида,  
дўсту ёрнинг таниш юзлари,  
келинчакни кўрар тушида.

Уч ажойиб ўғли қиқирлаб,  
тиззасида ўйнаб-куларди.  
Бирдан улар улғайиб кетди,  
сўнг йўқотиб қўйди уларни...

Волидаси оппоқ рўмолда  
енги билан артармиш кўзин:  
«Болам олиб кетгани келдим,  
қийналибсан бунда бир ўзинг...»

Ва уйғонди, юрак тобора  
узоклашиб кетётган эди,  
чол кўксига кафтини босиб,  
«рахмат сенга, оғайни», деди.

Сўнг яшамай қўйди, чарчади,  
чол юзгача яшарди, бироқ  
ёқтирмасди, истамасди ҳам  
битта ўзи яшашни узок...

## **САФАР ОЙИ**

Сен ётасан юмшоқ тўшакда,  
деразангдан кўринар юлдуз.  
Ҳамон ўйчан кўзинг олдидан  
окиб ўтар баҳору ёз, куз.

Даданг эса улкан адирда —  
тўшаксиз, тор, қоронғи жойи.  
Ҳатто парча осмони йўқдир,  
йўқ офтоби, юлдузи, ойи.

Ўн йил аввал сени дунёга  
берганди у ранжиб, оғриниб,  
хавотир-ла кузатди ўн йил,  
ўн йил сени кутди соғиниб.

Шамолларга бердинг ёшликни  
ерга эмас, боқдинг осмонга,  
бир одамга зарурроқ эдинг,  
керак эмас эдинг жаҳонга.

Минг бор сени кечира олар,  
кўзларингни вазмин нигоҳи  
чавақлашга ҳақли бўлса ҳам  
ҳамон турар меҳрли боқиб.

Ўйланасан, ўйлаган сайин  
оғирлашган хотиранг оғрир,  
бу меҳрибон, бу теран нигоҳ  
оғир, оғир, нақадар оғир!

Ҳамон сени севар самимий  
азобланар тўккан ёшингдан.  
Кечалари сездирмай келар,  
сахаргача турар бошингда.

У шу қадар улуғ, камтарин,  
унга ҳамон ярашар хўрлик —  
тинч ухласин ўғлим деб ҳатто  
тушларингга кирмайди, шўрлик.

## **ОЙИММОЗОР**

Адирлар, адирлар, адирлар —  
ҳорғин, оқ туялар карвони.  
Судралиб йўл олар мозийга,  
олдинда оқ кийган сарбони.

Олислаб борадир бу карвон,  
изидан боқарман тош бўлиб.  
Оғзимни ёпарман, кўзимдан  
лаҳзалар қуйилар ёш бўлиб.

Янги қор қоплайди атрофни,  
қўмилар карвоннинг излари.  
Мен энди юраман олдинга —  
мозийга қадалган кўзларим.

## **АВЖ**

Мен, шубҳасиз, парчаланаман, —  
шундай тугар буюк хизматим.  
Кимга, кўзим, кимга пешонам,  
кимга тегар қизиқ қисматим.

Ғалаёнга тўла вужуддан  
охир дунё бўладир халос.  
Ер остига кириб кетарман  
барча мўмин бандаларга хос...

Бироқ ерда мангу яшайдир  
қўҳна юзим, ўйчан кўзларим, —

демак, ўлмас бу дунёда ҳеч  
худо берган эзгу сўзларим.

Улар янграб тинмай айланар  
разолатнинг теварагида.  
Мен-чи, мангу кулиб ётарман  
қулоқ солиб ернинг тагида.

## **ХОТИМА**

Хотиржамлик,  
вазминлик керак  
чизган маҳал олам тасвирин,  
ҳар бир рангда ҳақиқат бордир,  
ҳар чизикда сирлар яширин.

Худо яшар  
ҳар бир гиёҳда,  
ҳар дарахтда бордир диёнат.  
Айирмагин ранглардан рангни,  
сен рангларга қилма хиёнат.

Дунё қизил,  
дунё сарик деб,  
бекор бизга беришган сабоқ.  
дунё азал рангиндир ва биз  
ўйлагандан кўра рангинроқ.

Чиза олсанг  
рангин дунёни,  
рангин бўлса қуёши, ойи,  
сендан буюк мусаввир бўлмас,  
бўлмас сендан буюкроқ шоир.

## МИНОРАИ КАЛОН

Минг йиллар қаъридан келади,  
кулфатга йўлиқиб минг бора.  
Тинимсиз тошбўрон, қирғинга,  
хўрликка дуч келган минора!

Неча бор тўпларга тутилди,  
у жудо бўлди бош қисмидан...  
Ва лекин жон қолди шарқона  
безаклар битилган жисмида.

Тасанно айтаман тупроқнинг  
метиндан кучлироқ дошига.  
Ҳар йили ин қураш лайлаклар  
минорнинг нураган бошига.

Бу йил ҳам минорда, хайрият,  
шарқона безаклар сўнмапти.  
Минорнинг бошига бу йил ҳам,  
хайрият, қарғалар қўнмапти.

## ТАРИХИЙ ОНГ

Чумолидан баттарроқсан сен,  
вақт ўтар жисмингни янчиб.  
Икки кўзинг — иккита кучук,  
қаролмайсан атрофга ранжиб.

Кўксингдаги Муқанна билан  
ўзлигинга қарадингни, айт?!  
Мушт зарурроқ, бўлган маҳалда  
ёздинг гўзал шеърларни фақат.

Сен бечора, нотавон кимса —  
макон қилдинг гуллар ортини,  
кўзинг юмиб, тилингни тишлаб,  
тинглаяпсан одам дардини.

Сен ботирлар наслидан эмас,  
қандай чидар пойингда роҳлар!?  
Ҳалок бўлган ботирлар жангда.  
тирик қолган фақат кўрқоқлар!



## ЛОРКА

Қовирғада қисиб ханжарни,  
ўлиб ётар ёлғиз тошйўлда,  
чўққилардан излар ажални,  
ўрмонларда адашган, кўлда.

Сакро-Монте ғорида ўлар,  
лўли қизнинг аччиқ оҳидан.  
Корридада ерпарчин бўлар  
қора ўлим — буқа шохидан.

У чалқанча ётар майдонда,  
оқиб кирар оғзига ёмғир,  
ўзи суйган ёмғир дарёдай  
олиб кетар жисмини охир.

Ёвларига соҳилда дафлаб,  
юнус балиқ каби отилар,  
пўлат жисмин дарёга ташлаб.  
Бенамехга қочар қотиллар.

Хаёлимдан сира кетмас бу  
улуғ ўлим — абадий финоқ,  
ёт ўлимга келаверар дуч,  
ўз ўлими йўқ эди бироқ...

## САВОЛ

Ким эдимۇ  
ким бўлдим энди,  
қайга кетар ёшлигим, кучим,  
исёнларга, ғазаб, нафратга,  
оғриқларга тўладир ичим...  
Кўпроқ яшаб қўйдим шекилли:  
ой, кун сайин хотирам — оғир,  
етти қават осмон тепамда,  
елкаларим сирқираб оғрир.  
Ташладими ёки бир умр  
кўзимга ғам кўлкаларини,  
парвардигор,  
бор бўлсанг агар,  
эзма ўғлим елкаларини...  
Ким эдимۇ  
ким бўлдим энди,  
кўриб турар қуёш, сув, тупроқ.  
Кўзларимдан кўра ҳаётни

елкаларим кўрибди кўпроқ...

## **ЯНА САВОЛ**

Оёғимга  
ботмон тошларни  
болалиқдан боғлаб қўйди ким?  
Енди халос бўлмоққа етмас  
ёвузлардан асраган умрим.  
Худо берган сонияларни  
хароб қилди қайси ғаламис?  
Агарда шу тоғлар бўлмаса,  
Учар эдик самоларда биз.

*ХУАН РАМОН ХИМЕНЕС*  
(1881—1959)

\* \* \*

Кифтга кўйиб ирғай таёғин,  
кунботарда туманлар мисол  
қора тортган карағайзорга  
хомуш қараб юрар қўйчивон.

Қоронғилик босган олдинда  
сурув йўлни чангита борар,  
кўнғироқлар товши ойдинда  
қайғулирок, янграр тобора.

Кўринмайди қишлоқ олисдан,  
кўринмайди сайҳон, чироғи.  
Фақат изғиб юрар борлиқда  
кимларнидир аччиқ фироғи.

Йўқолади сойнинг шов-шуви,  
билинмас қай тарафга юрар.  
Аллақайда оқётган сувнинг  
чуқурлиги сезилиб турар.

Коронғига қўшилар борлик,  
кўринмайди бирорта кимса.  
Улкан ойнинг тагида ёлғиз  
кўнғироқлар нолази тинмас.

\* \* \*

Қайтолмасман. Абадулабад  
майин тўлқин сингари энди  
ёлғиз ойнинг тагида фақат  
тун эркалаб тебратар ерни.

На бир изим, соямдан асар  
қолмаган бу қаровсиз уйда  
энди шамол кезар дарбадар,  
кезар руҳим излаб беҳуда.

Излайдими биров ортимдан,  
қилармикин биров мени ёд,  
худо билар, ўзи бормикан

мени эслаб йиғлагучи зот.

Аммо гулу юлдузлар бордир,  
тағин жафо, севинчу баҳор,  
дарахтларнинг тагида холи  
ногаҳоний учрашувлар бор.

Гоҳ эскирган пианино ҳам  
бўшлиқларга таратар садо,  
аммо энди крронги босган  
деразамни очмасман асло.

*РАФАЭЛ АЛБЕРТИ*  
(1902—1974)

### **ДЕНГИЗДАГИ БУҚА**

Бу ўлкани шундай деб,  
атардилар кадимдан.  
Қара, буқа териси  
кўринади баҳрдан.  
Гўё мовий уммонга  
бошсиз жасадин суқа,  
ялпайганча ётибди  
ям-яшил ўлик буқа.

\* \* \*

Ҳали оёқда туриб, сукунатни хўрлайсан,  
ёввойи, тағин қайсар, шохларинг кўкка суқа,  
майсаларни топтайсан, адирларга ўрлайсан,  
тирилган яшил буқа.

Шунда барча қишлоқлар  
йўлларидан қочиб келар сен билан кўришгани.

Қадларин ростлаб қолар букчайган дарёлар ҳам,  
чиқажак ер қинидан ирмоқлар ханжарлари,  
шодликдай гулласин деб, қуриган оғочларнинг  
жони йўқ панжалари.

Шунда барча куйлар  
чўпонлардан қочиб келар сен билан кўришгани.

Денгизлар юва туриб сенга олқиш айтажак,  
тағин эркин ўтларсан тоғлар, дузларда такрор,

эркин буқа, сен тағин ўз ҳолингга қайтасан,  
ўз-ўзингга ҳукмдор.

Шунда барча йўллар  
шаҳарлардан қочиб келар сен билан кўришгани.

\* \* \*

Очлик олиб кетар орзуни,  
аммо доим куйламоғим шарт.

Турма тўсиб қўяр орзуни,  
аммо доим куйламоғим шарт.

Ўлим ҳалок қилар орзуни,  
аммоки мен  
ўшандаям куйламоғим шарт.

\* \* \*

Қичқирворди уйғониб тонгда:  
мен гиёҳман,  
бир ҳўл гиёҳман.

Мен гиёҳман,  
қат-қат япроқли,  
гултож бўлгум улғайганимда.

Мен гиёҳман,  
сакрасам агар  
шовиллашим мумкин дарахтдай.

Мен бақириб қушга дўнаман,  
агар учиб чиқсам...

Шу кечаси нозик гиёҳнинг  
товушини эшитди осмон.

*ФЕДЕРИКО ГАРСИЯ ЛОРКА*  
(1898—1936)

## **ОЙ ҲАҚИДА РОМАНС**

Келди налғар ғорига ой  
настариндан ўраб рўмол.

Карар, қарар бола фақир.  
Бола фақир тикилар лол.  
Ой қўлларин ёзиб, ўйнаб,  
сўлқиллатиб қалай тусли,  
беору пок кўкракларин,  
олар тунги шамол ҳушин.  
Беркиниб ол, ойим, ойим!  
Келиб қолса лўлилар магар,  
юрагингдан сандонларда  
оқ халқалар зарб қилишар.  
Қўрқма, бола, қўрқма сира,  
сен лўлилар келган тобда  
сандонга бош қўйиб ётгин,  
уйғонмассан сира хобдан.  
Беркин, ойим, ойим, ойим!  
Туйдим олис от дупурин.  
Қўрқма, бола, бироқ босма  
оҳорланган ипак нурим.

Отлиқ елар йироқлардан  
ноғорадай чалиб дузни.  
Шўрлик бола муз сандонга  
бош қўйганча юмар кўзин.

Зайтунзордан бринжа туш —  
лўлилар ҳам чиқиб келар,  
бошларини тутиб баланд,  
кўзларини қисиб келар.

Ўх, қайси бир оғоч ёқдан  
додлаворар бойқуш ғариб.  
Ой боланинг қўлчасидан  
ушлаб кетар осмон сари.

Ногоҳ ғордан янграр фарёд,  
хотин-халаж қий-чувлари.  
Шамол эса кезар бедор.  
Шамол кезар увлаб-увлаб.

## **ПРЕСИОСА ВА ШАМОЛ**

Дафназору биллур тўла  
ғира-шира ойдин роҳда  
ойдай дафни Пресиоса  
даранглата уриб ўйнар.  
Ситораси ўчган жимлик  
суронлардан қочар нари —

балиқ тўла тунни ўйнаб  
шопирётган денгиз сари.  
Олис қорли чўққиларда  
инглистонлар яшаган оқ  
қўрғонларни гир қуршаган  
соқчиларни босар мудрок.  
Ўйнашиб сув лўлилари,  
ҳамлаларга чоғла нишиб,  
эгар нақшин ғорлар сари  
санобарнинг шоҳларини.

Ойдаи дафни Пресиоса  
даранглатар экан ногоҳ  
пайдо бўлар кўз ўнгида  
баҳайбат бир ёмон шамол.  
Бу яланғоч Христофордир,  
самовий тил, жисми кабир,  
қарар қизга ҳам вишилла  
найнинг хунук саси каби.

Ҳой, лўли қиз, этагингни  
бир кўтариб, қайра ташлай,  
қорнингдаги кўк атиргул  
қўлларимда турсин яшнаб.

Пресиоса ойдаи дафни  
ташлаб қочар жонҳолатда.  
Ўйнаб чўғдай шамширини  
шамол қизни қува бошлар.

Совир денгиз тўлқинлари.  
Бот бўзарар зайтунзорлар.  
Куйлар ғорлар сурнайлари,  
оғир зангин чалар қорлар.

Пресиоса, тезроқ, югур,  
ахзар шамол етиб олар!  
Пресиоса, тезроқ, югур,  
кифтларингга човут солар!  
Юлдузлардан ерга тушган  
ярқираган тилли Сотир.

Пресиоса санобарзор  
узра савлат тўкиб турған  
инглистонлар консулининг  
қўрғонига ўзин урар.

Қиз додини эшитган чоқ

чошиб келар апил-тапил,  
беретларин қийшиқ кийган,  
қора тўнли учта ҳарбий.

Бир бордоқда сут обкелиб,  
лўли қизга тутар биров,  
бирав майли финжон тутар,  
бечора қиз ичмас бироқ.

Йиғлаб-сиқтаб одамларға  
не бўлганин суйлар беҳол,  
ташқарида том сополин  
аччиғидан ғажир шамол.

### ДАСАРА

Ваҳимали жарлик узра  
ёвузлашган қон барқиди  
Албасетнинг пичоқлари  
балиқлардай ярқирайди.  
Ёритворар чўзилган нур  
қояларнинг яшил бағрин,  
ялт-юлт этар суворилар  
ёноқлари, отлар сағри.  
Қари зайтун авжларида  
икки кампир солади дод.  
Адоватнинг новвослари  
четанларни бузади бот.  
Қанотлари Албасетнинг  
тиғларига менгазиб кетар  
қора, хомуш малаклар-да  
рўмолу қор сувин элтар.  
Хуан Антонио Монтиля  
отдан жарга қулар ногоҳ,  
сафсаргулга тўла жисми,  
чаккасида норлар анор.  
Ўлимнинг тик йўлидан у  
учар мисли олов зуннор.

Жандармалар гурас-гурас,  
зайтунзордан елар буйлаб.  
Тўкилган қон эса инграр  
илондай жим қўшиқ куйлаб.  
Энди сенёр жандармалар:  
дунё шундоқ кўп қадимдан.  
Карфагендан бешта одам,  
тўртовлон ўлган Римдан.



Телба бўлиб анжирлару  
лаҳча чўғдай садолардан,  
ҳолсиз оқшом аста чўкар  
қонталашган жароҳатга.  
Гир айланиб учиб қолар  
жарлик узра, фалакларда  
кокиллари узун-узун,  
зайтун жонли малаклар ҳам.

## ТЕЛВАКЕЗИК РОМАНСИ

Яшил, сени суйди, яшил,  
Яшил шамол. Яшил шохлар.  
Денгизда бўш сузар қайиқ,  
тоғда ўтлаб юрар от ҳам.  
Белга қадар шомга туман  
зулматига чўкиб уйлар.  
яшил сочли, яшил танли.  
нукрадайин совуқ кўзлар.  
Яшил, сени суйдим, яшил.  
Лўли моҳи қизарган чоқ,  
бор нарсалар унга қарар,  
у борликни кўрмас бироқ.

Яшил, сени суйдим, яшил.  
Юлдузларни қиров босган,  
балиқ каби силлиқ зулмат  
тиниқ тонглар йўлин очар.  
Ғадир-будур япроқларин  
анжир бодга ишқаб қолар.  
Тоғ баҳайбат жайра каби  
бир лаҳзада хурпайволар.  
Ким келади? Қайдан келар?  
Турар четан довни буйлаб,  
яшил сочли, яшил танли,  
ёвуз денгиз ҳақда ўйлаб.

Ошна, жон деб алишардим  
шу отимни хужрасига,  
қўзгусига жабдуғим бор.  
Пичоқ берай кўрпасига.  
Ошна, кара, қонга ботиб,  
келадирман Кабра ёқдан.  
Гар ихтиёр менда бўлса,  
алишардим ўйлаб турмай.  
Аммо менам мен эмасман,

меникимас бу хужра ҳам.  
Ошна, жуда ўлгим келар  
ўз уйимда, ўз катимда,  
бўлсайди ўз шамчироғим,  
яна ҳолланд чойшаби ҳам.  
Ошна, қара, томоғимдан  
тўшимгача тиғ ёрворган.  
Кўрдим, оппоқ кўкрагингда  
уч юз абраш гул қорайган.  
Белбоғингда қон ивиган,  
қон ҳидига тўла дуз ҳам.  
Аммо менам мен эмасман,  
меники ҳам эмас уй ҳам.  
Ҳеч бўлмаса, чиқайин бир  
манов баланд панжарага,  
оҳ, чиқайин, кўройдинда  
нурлар жавлон уриб етган  
панжарадан ларзон-ларзон  
сувлар рақсини кўрайин-да.

Мана, баланд панжарага  
якин келар икки ошна.  
Изларидан судралар қон,  
изларидан қолар ёшлар.  
Ғира-шира чироклар ҳам  
милт-милт ёнар томлар узра,  
юз минглаган биллур дафлар  
тонгнинг тотли хобин бузар.

Яшил, сени суйдим, яшил.  
Яшил шамол. Яшил шохлар.  
Мана, икки ошна ётар.  
Олиб келар бод йироқдан —  
оғизларда таъми қолар  
шувоқ, эрман ва ялпизнинг.  
Ошна, қани ялпиздан ҳам,  
сафродан ҳам аччиқ қизинг?!  
Неча тунким кўргам келди,  
неча тунким шажарадай —  
бир парча юз, қора танли —  
бокди яшил панжарадан.

Лўли қизнинг юзи ойдаи  
сузар яшил ҳовуз узра.  
Яшил сочли, яшил танли,  
нукрадайин совуқ кўзлар.  
Сув мавжида қиз юзини  
тутиб турар ой синиғи.

Кеча уйлар ўраб олган  
майдончадай холи, сирли.  
Шунда даста маст жандарм  
эшикларни муштлаб урди.

Яшил, сени суйдим, яшил.  
Яшил шамол. Яшил шохлар.  
Денгизда бўш сузар қайиқ,  
тоғда ўтлаб юрар от ҳам.

## ЛЎЛИ РОҲИБА

Мўрду оҳак жимжитлиги.  
Гулхайризор, сайҳон чети.  
Роҳиба қиз зард шойига  
гулашаббуй тикар бетин.  
Фонуснинг оқ қалпоғида  
етти мойил қуш пириллар.  
Олис черков қорни катта  
айиқ мисол тик ириллар.  
Мунча яхши! Мунча нозик!  
Ёнар гуллар зард шойида.  
Ҳофизанинг бор гулларин  
тикиб олсам деб шошилар.  
Рангин пистон тасмасидан  
шомурт гули, кунгабоқар!  
Шийпон, қамар, тағин гули  
заъфарон ҳам кўзни ёқар.  
Ўчоқ ёқдан бешта норанж  
тотли ширин бўй тарайди,  
Бу Алмерий ёқда пишган  
Исонинг беш ярасидир.  
Ўтар кўркама икки отлик  
роҳиба қиз кўз ўнгидан.  
Бир тўлғаниб тушди кўкси  
эриган энг сўнгги сасдан.  
Бирдан қотди зор нигори  
олис қирлар сари боқиб.  
Ногоҳ шакар, хулво тўла  
қалби титраб, синди охир.  
Ўх, йигирма офтоб билан  
қандоқ қалқиб кетар воҳа!  
Хаёлнинг гож сойлари ҳам  
мунча жавлон уриб оқар.  
Бироқ тағин кашта тикар,  
катак-катак пардада ҳур  
эпкини билан шахмат ўйнар

уйқу босган оқшомги нур.

## ҒАР

Олиб кетдим сой бўйига,  
ишонибман ҳали қиз деб,  
кўпни кўрган жувон экан.

Сант-Ягонинг хушбўй туни,  
таранг қилиб, ийган чокда  
бирдан ўчди бор фонуслар,  
ёнди минглаб чирилдоқлар.  
Ўтиб сўнгги муюлишдан  
қўйнига қўл солдим аста,  
яшнар қайноқ эмчаклари  
настарингул каби кафтда.  
Оҳорланган калта лозим  
шир-ширидан юрак ўйнар,  
худди ўнта пичоқчадан  
йиртилади шойи кўйлак.  
Қора тортган оғочзорлар  
авжлари ҳам тунга сингар,  
сойдан нари, йироқларда  
осмон хурар минглаб итдай.

Маймунжонлар ўраб олган  
қамиш қалин ўсган гумда  
тушмиш фитна сочлари ҳам  
қолип каби намчил қумга.  
Силтаб ечдим бўйинбоғим,  
чит кўйлагин ечди сулув.  
Тўппончали камарни — мен,  
тўрт белбандин ечворар у.  
Ялтир-юлтир кофур бадан —  
нард гулидан форам, нафис —  
шандир шабий ойнакларда  
сузган ойнинг нури каби.  
Тўрга тушган балиқлардай  
типирчилар оппоқ сонлар,  
гоҳ оловдай гурлаб ёниб,  
гоҳо муздек бўлиб қотар.

Гўзал тунда сахар ёққа  
олиб кочди мени қайсар —  
узанги ҳам жилови йўқ —  
садаф каби оппоқ байтал.  
Ёвуз ишқдан телба бўлиб,

айтган ширин сўзлари сир.  
Ўша тунги ишлардан сўнг  
сал одобли бўлсам арзир.  
Ўпич ва қум тўла жисми,  
қолганини бўлмас айтсам.  
Қўпиб кетган шамол билан  
қиличвозлик қилди сафсан.

Ўзимни сўнг лаҳзагача  
жўмард лўли каби тутдим.  
Совға қилдим айрилар чоғ  
заррин гулли катта кути.  
Учратмадим кайтиб сира —  
кезиб бошқа гўшаларни,  
гўзал тунда сой бўйида  
қизман деган ўша ғарни.

## ҚОРА ҒАМ ҲАҚИДА РОМАНС

Ғира-шира тоғдан пастга  
Соледад киз тушар чоғда  
тонгни излаб ҳадеб қора  
ерни чўқир хўрозлар ҳам.  
Мисдай сариқ танидан от,  
туман, зулмат бўйи келар.  
Сархуш сандон кўкраклари  
бутун чўлга куйлаб келар.  
Бемаҳалда, ҳой, Соледад,  
кимни излаб юрибсан, айт?  
Керак бўлса, излайман-да,  
сенга нима, не ишинг бор?  
Балки излаб юргандирман  
ўтган шодлик, ўзимни зор.  
Ай, Соледад, шўришим, ай!  
Агар қайсар бўлса байтал,  
ташлар ўзин шум денгизга,  
чиқмагай ҳеч ундан қайта.  
Эсга солма денгизни, қўй,  
қора ғам ҳам зотан гўзал  
баргаклари даҳшат сўнган  
зайтунзордан пастда ўсар.  
Ай, Соледад, шўришим, ай!  
Сени эзган қандай ғамдир,  
ёшинг — трунж суви, оғзинг  
қанотдан аччиқ таъмдир.  
Қандай буюк ғамдир! Уйда  
телбадай бош урдим садга,

икки ўрим соч судралди  
ташдан ичга, ичдан ташга.  
Қандай ғамдир! Адо бўлдим,  
жулдур кийган либосларим.  
Нафис кўйлак, лозим қайда!  
Қизғалдоқдай тар сонларим!  
Хўжағатнинг сувин ичиб,  
шабнамларда чўмил фақат  
ҳам нотавон юрагингни  
ўз ҳолига кўй, Соледад!  
Пастда куйлаб оқар дарё,  
чайқалади осмон, боғлар.  
Гуллар эса ошқовоқранг —  
янги нурдан кияр тожлар.  
Ай, лўлининг қора ғами!  
Мангу узлат, ноклар ғами!  
Яширинган сирли сойлар,  
милтираган тонглар ғами!

### **САН-МИКОИЛ**

(Ғарнота)

Қават-қават панжаралар,  
тоғлар, тоғлар, яна тоғлар,  
оқ хачирлар, кўлкалари  
ёнбағирдан ўрлаб борар.

Чексиз тунлар зулумоти  
кўзларини ўраб, қийнар.  
Сокин ҳаво қаърларида  
ғижирлаб шўр тонглар синар.

Осмон оқёл хачирлардан  
юмар тиниб кетган кўзин,  
лаҳза сайин музлаётган  
кўлкаларга тилар тўзим.  
Ҳеч ким кўлин урмасин деб,  
сойлар кийди муздан кўйлак.  
Тоғлар, тоғлар, тоғлардаги  
ёввойи ҳам очик сувлар.

Сан-Микоил баланд минор  
токчасида қомати шан,  
пойин байроқ ва чироқлар  
чамбараги ўраб олган.

Бир малакки, ўргатилган,

соат тунги зангин чолур,  
қаҳрин ечиб, андалибнинг  
болу парин кийиб олур.  
Тағин туюб олис кенту  
гуллар бўйин нафасида,  
куйлар уч минг шом ўсмири,  
куйлар ойна қафасида.

Денгиз эса ойли манзар  
кўшиқларин айтар форам,  
ойдин соҳил бўйлаб сирли  
шивирлайди қамишзорлар.  
Мана, Мадрид қизлари ҳам  
там-там юриб борар, шабий  
туман аро думбалари  
сайёралар каби кабир.  
Келар ўктам йигитчалар,  
ғамгин юзли аёллар ҳам,  
куйиб кўмсар ўтган кунги  
булбулларни хаёлларда.  
Ва оқшомги ибодатда  
захил юзли, қари, сўқир,  
манилалик озғин роҳиб  
бандаларга ваъзин ўқир.

Сан-Микоил миноранинг  
токчасида олар ором,  
порлоқ ипак юпқасида  
тунги осмон суврати бор.

Сан-Микоил бир қиролдир  
тоқ рақамлар, самовотга,  
фарёдлару нигоҳларнинг  
арабий бир назокати.

## **САН-РАФОИЛ**

(Қурдоба)

### **I**

Дилижонлар тезлаб борар  
кип-яланғоч румий андом  
қатларини мавжлар ювган  
қамиш ўсган соҳил томон.  
Гвадалнаҳр очур бағрин,  
ўйма баргу биллур тошлар,  
кирчил булут кўлкасига

ёндош чўкар дилижонлар.  
Ғилдираклар изларин тун  
яширган чоқ қайта-қайта  
фоний дунё ғам-ғуссасин  
тўқиб қуйлар болакайлар.  
Қурдобани кўрқитмас ҳеч  
оқшом билан келар ғафлат,  
шом кўрқинчли қасрларни  
қурса ҳамки қават-қават,  
тамал тошин беркитолмас -  
анвор сочур тоза мрамар.  
Заъфар тоқи теппасида  
кулранг осмон тоқларига  
тикиб чиқар сабук шамол  
нафис, митти япроқларни.  
Кўприкда ўн зарби билан  
баҳр берган чоғда хабар.  
вайрон садлар аро наша  
олиб ўтар савдогарлар.

## II

Сувда тикиб кўяр икки  
Қурдобани ёлғиз балиқ,  
қамишзорнинг Қурдобаси  
билан санган Қурдобани.  
Ориқ, захил болакайлар —  
Товит, Мерлин толиблари  
либосларин отар ҳарён  
сув бўйида ҳолсизланиб.  
Улар қитмир савол бериб,  
яъни, гуллар ранги билан  
ой рангида фарқ борми деб,  
балиқни хўп мазах қилар,  
Бироқ балиқ зарлаб сувни,  
мармарларга кўлка ташлаб,  
қачонлардир сарандиблик  
нарча либос кийган малак  
қават-қават тўлқинлардан  
бешиқ, сурон топган ерда  
болаларга бир устундай  
турмоқликка имкон берар,

Сувнинг ёлғиз балиқчаси.  
Қурдобалар гўзал, лобар.  
Бир Қурдоба мавжлар узра,  
нилий кўкда бир Қурдоба.



## САН-ЖАБРОИЛ

(Севилла)

### I

Ойдин қамиш каби гўзал,  
елкадору қизбел, шабий  
тош олмадай юзи равшан,  
шахло кўзи, ҳазин лаби,  
асаблари тордай таранг,  
кўчаларда танҳо дайди.  
Амирконий чуваклардан  
синар мийно гулдай ҳаво,  
кўкнинг фоний мотаминда  
қарсиллатиб юрар равон.  
Турса денгиз қирғоғида,  
ўсал бўлур ўктам хурмо,  
маҳобатли қироллар ҳам,  
ҳатто йўлчи юлдуз Зухро.  
Агар бошин қўймоқ бўлса,  
яшма тошдай сийнага ул,  
бир воҳани излаб қолар  
эгилиб тиз чўккани тун.  
Тунлар малак Жаброилни  
гитаралар олқаб қолар,  
у каптарлар ҳамроҳидир,  
нафрати бор мажнунтолга.  
Сан-Жаброил, гўдак она  
қурсоғида йиғлар кезда  
сенга либос олиб келган  
лўлиларни қўйгин эслаб.

### II

Анунсасон де лос Рейес  
камар, жанда кийиб юрган,  
қопқаларни очар пешвоз  
ташқаридан келган нурга.  
Яқин келар жилмайиб оқ  
гунафшалар тутган нойиб,  
бошин эгар Ҳиралданинг  
жигарбанди Сан-Жаброил.  
Заррин камзул гулларида  
чирилдоқлар сайрагандай.  
Ситоралар буржи бирдан  
чучмўмага айлангандай.  
Сан-Жаброил, учта севинч

кўкрагимни паррон бузди.  
Юзларимга суман гулдай  
тароватин сочди нуринг.  
Тангри шоҳид, Анунсасон,  
қорамағиз, ажойиб ой.  
Насиб қилгай сулув ўғил —  
сабодан ҳам хушбичимроқ.  
Сан-Жаброил, айланайин!  
Жаброилжон, кўзим нури!  
Сенга лойиқ жой топилмас,  
курси тўқий чиннигулдан.  
Тангри шоҳид, Анунсасон,  
жанда кийган бир ситора.  
Бўлгай ўғлинг кўкрагида  
битта хоч ҳам учта яра.  
Сан-Жаброил, айланайин!  
Жаброилжон, хушим оғди!  
Ҳалитданоқ илиқ сутдан  
чап эмчагим ёмон оғрир.  
Тангри шоҳид, Анунсасон,  
сулолага она ўзинг,  
лўлиларнинг йўллари  
тунда ойдин қилур кўзинг.

Гўдак куйлар курсоғида,  
Асунсасон хушсиз турар.  
Титрай бошлар чақалокнинг  
оғзида уч бодом ғўра.

Юксалар кўк зинасидан  
Сан-Жаброил малаклардай.  
Дасторгуллар каби ёнғай  
юлдузлар ҳам фалакларда.

### **СЕВИЛЛА ЙЎЛИДА АНТОНИТО ЭЛ КАМБОРОНИНГ ҲИБС ҚИЛИНИШИ**

Антонито Торрес Эрредя,  
Камборонинг жўмард ўғли,  
чивиқ ўйнаб Севиллаға  
корридани кўрмоқ бўлиб  
борар, яшил ойдан ҳатто  
қорамағиз, хушруй, дароз.  
Жингалаксоч ҳалқалари  
манглайида ярқирар соз.  
Ярим йўлда тасма қилиб  
трунж кесар, тагин узиб

кесар, отар, тилло каби  
сарғаргунча сувнинг юзи.  
Ярим йўлда паноҳ бермас  
унга калин, бута-шоҳлар,  
жандармнинг тўрт соқчиси  
қўлларини қайриб боғлар.

Кифтларида шомни судраб,  
уфққа аста қайтади кун  
торреродай пўшин ёйиб,  
қора тортар баҳрул очун.  
Зайтунлар жад нафасини  
сабот билан кутар ҳамон.  
Рух тоғлардан етиб келар  
йўрға отни минган шамол,  
Антонито Торрес Эрредя,  
Камбороинг жўмард ўғли,  
беш учбурчак қуршовида  
зуннор каби боғлиқ қўли.

Антонито, наҳот, бу сен!  
Отанг ўғли бўлсанг зора,  
очар эдинг тиғинг билан  
бешта қонли фавворани.  
Сен Камборо ўғли эмас,  
ор-номусин йўқотган кас.  
Бир пайт тоғда лўлиларга  
ҳатто ажал қоларди танг!  
Эҳ, ўтибди ўшал мардлар,  
ул тиғларни босибди занг!

Очилар бот турма-хужра  
шомги соат тўққиз пайти.  
Бешта соқчи шарбат ичиб,  
тун қаърига кетар қайтиб.  
Ёпилар бот турма-хужра  
соат тўққиз бўлган ҳамон.  
Яркирарди қора байтал  
сағри каби тунги осмон.

## **АНТОНИТО ЭЛ КАМБОРО ЎЛИМИ**

Гвадалнаҳр қирғоғида  
янграр ўлим доди бехос.  
Кўхна додлар аро учар  
чиннигулдай ёник овоз.  
Қобон каби ёв пойларин

жон-жаҳди-ла тишлар кумда.  
Кўпикланган делфин мисол  
гир айланар сўнг ҳужумда.  
Ёв қонига ол ёшлигин  
чилаб олар жон ҳалпида.  
бирок ҳолсиз йиқилар у  
тўртта ўткир тиғ зарбидан.  
Ситоралар тунги сувга  
санчган маҳал найзаларин,  
бузоқларнинг тушларига  
кирган маҳал гул, майсалар.  
Гвадалнаҳр қирғоғида  
янграр ўлим доди ногоҳ.

Антонито Торрес Эрредя,  
Камборонинг мард эркаси,  
яшил ойдан ҳам қорача,  
чиннигулнинг ёниқ саси.  
Гвадалнаҳр қирғоғида  
жонингга ким қасд айлади.  
Оға-ини Эрредялар,  
бенамехлик тўртта хешим  
қасд айлади кўролмасдан,  
пайт пойлади эрта-кечин,  
чунки долчин чувак кийдим,  
узук тақдим бармоғимга,  
жисмим суман ва зайтундан  
қорган эди худойим ҳам.  
Ай, Антонито Камборо, ай,  
лойиқмидинг маликага!  
Сиғин Биби Марямга тез,  
жонинг қолди таҳликада.  
Ай, Федрико Гарсиа, ай,  
соқчиларга қилгин аён.  
Узолмасман ердан бошим  
узилган бир бошоқсимон.

Учта зарба, учта қизил  
жароҳатли рўйи сўлмас.  
Тирик нишон, бунақасин  
энди сира қўйиб бўлмас.  
Бир фаришта ғамгин келиб  
болиш қўйиб кетар шу чок.  
Ҳолсиз бошқа бир фаришта  
ёкиб қўяр қорачирок.  
Бенамехга қайтган маҳал  
тўртта қотил, оға-ини,  
Гвадалнаҳр қирғоғида

Ўлим саси буткул тинди.

## ИШҚДАН ЎЛГАН ЎСМИР

Эна, айтгил, анов баланд  
йўлакларда қандай ёлқин?  
Қопқаларни ёпгин, болам,  
соат ўн бир бўлди, ётгин.  
Эна, кўзим, ишқсиз кўзим  
қуйдирар хўп тўртта шуъла.  
Болам, балки баландликда  
хотинлар мис лаган ювар.

Ой — саримсоқ бўлагидай -  
бўзариб марг қийноғидан,  
ташлар сариқ жомминорга  
сарғиш сочлар кўнғироғин.  
Тун бўйлайди манзарларни,  
ойналарни чертиб турар,  
тун шарпасин таниб қолган  
минглаб итлар бирдан ҳурар,  
қоп-қоронғи манзарлардан  
май сарғимтир бўй уфурар.

Шамолнинг хўл қамишлари,  
яна қари додлар, саслар  
бузилган тун осмонининг  
тоқларига тегиб қайтар.  
Ухлар хўкиз, гуллар, фақат  
тўртта шуъла ғазабланган  
Георгийнинг қаҳридай шан  
порлар баланд манзарларда.  
Хотинлар ҳам йиғлаб тушар,  
музлаб борар қурбон қони,  
узилган бир гулдай сўлғин,  
каттиқ гўё ўсмир сони.  
Фарёд қилар оқсоч сойлар  
қараб туман тўнган тоққа,  
саннаб айтар эрлар исмин  
ғовларга дуч келган чокда  
Тун кўринмиш катак-катак  
оқ деворлар, манзарлардан.  
Тор кўчалар гармон мисол —  
ўйнар лўли, малаклар ҳам.  
Эна, жоним чиққан маҳал  
синерларга қилгин аён.  
Шимолга ҳам, жанубга ҳам

жўнатворгин кўк дилгиром.  
Етти фаред, еттита қон,  
етти сафсар ёвон кўкнор  
долонларда ой нурларин  
қорайтириб, айлади хор.  
Кесилган минг қуллар билан  
гултожлардай тошиб тенгсиз,  
дахшат солиб гумбурлади  
қасам ичиб қўйган денгиз.  
Қопқаларни бузмиш осмон  
мудҳиш ўрмон шов-шуви-ла,  
тунда баланд манзарлардан  
чорлаб турар тўртта шуъла.

### **ЎЛИМГА МАҲКУМ ЭТИЛГАН ҲАҚИДА РОМАНС**

Э воҳ, чексиз ёлғизлигим!  
Менинг кичик кўзларим ҳам,  
отнинг катта кўзлари ҳам  
тунлар ором билмай бир дам  
хобнинг ўн уч қайиқчаси  
сузган жимлик кишваридан  
ўзга ёққа ҳеч қайрилмас.  
Қиёматимнинг покиза ҳам  
қаҳри қаттиқ қароллари  
мен-ла хомуш турар қараб  
зирва, маъдан шамолига,  
унда дарё узра руҳим,  
жонсиз қўлда муз қарталар  
дастасини чийлайди жим.

Сойнинг оғир новвослари  
ойнинг мавжли мугизлари  
узра қувнаб чўмилётган  
болаларни туртиб сузар.  
Босқончалар сандонларда  
тушдагидай янграр ҳорғин,  
келар, дейди, бедор отда  
кўз юммаган бир сувори.

Йигирма бешинчи июнда  
Амаргога келди мактуб:  
ҳовлингдаги ўсиб кетган  
толгулларни кўпорсанг, оз,  
дарвозангга зуннор чизиб,  
тагига ўз исмингни ёз.  
Биқинингдан ўсиб чиқур

газанда ўт ҳам тиканак,  
чувакларинг кемирай деб,  
игналарин санчар оҳак.  
Бу рўй берур қаро тунда —  
оҳанрабо тўлган тоғда  
камишзорнинг тушларин сув  
новвослари ичган жойда.  
Қўлларингни зуннор қилиб,  
шам, мойчироқ жамлаб тургин,  
дафина ҳам маъданлардан  
совуқ сувдан ичиб юргин.  
Сенга икки ойлик муддат,  
шайланиб тур ўшал кунга.

Ялтираган оқ шамширин  
Сант-Яго ҳам қиндан олди.  
Оғир жимлик эзган осмон  
бир лаҳзада пастлаб қолди.

Йигирма бешинчи июнда  
сўнг бор кўкка боқди Амар,  
йигирманчи август куни  
кўзларини юмар абад.  
Одамларга тўлди кўча,  
девор таги, тош майдонда  
ёлғизликнинг чексиз юкин  
кифтларидан отган онда.  
Мана, Руммон рақамлари  
каби аниқ, тағин тўғри  
оппоқ чойшаб чеккаларин  
тенглаштириб қўйди ўлим.

## **ИСПАН ЖАНДАРМЛАРИ ҲАҚИДА РОМАНС**

Қора гулдур каби отлар.  
Тақалари ҳам қорадир.  
Йилтиллайди пўшларида  
бўёқлару шам доғлари.  
Кўзларида ёш қолмаган,  
кўрғошиндан каллалари.  
Лок сирилган жонлариям  
ўралгандир тасмаларда.  
Камоншакл, шабий шарпа.  
ёвуз сафлар ўтар хунук —  
қолур мумдай сукунат ва  
ваҳиманинг чексиз куми.  
Ўтар, тасир-тусир ўтар

тилка-тилка тун қаъридан,  
ғира-шира буржлар ёнар  
тўппончалар сумбатидан.

О, лўлилар шаҳристони!  
Ясангансан байроқлар-ла.  
Олча сувли шиша хумлар,  
ой нурлари қовоқларда.  
О, лўлилар шаҳристони!  
Кўриб сени, унутар ким?  
Ўктам долчин миноралар,  
анбару ғам-ғусса шаҳри.

Нукра тун, оқ-ойдин тун  
тушар чоги осмонлардан,  
лўлилар кун, новак ясар  
лангиллаган сандонларда.  
Бошин уриб ҳар қопқага  
кишнаб турар ярадор от.  
Херес де ла Фронтерада  
қичқирворар чинни хўроз.  
Яланғоч бод гир айланар  
бир чеккада шоду мафтун:  
нукра каби оппоқ-ойдин,  
чиройли тун, ажойиб тун.  
Юсуф билан Биби Марям  
излаб қайроқ тошларини,  
суриштириб келар ногоҳ  
лўлиларнинг ошёнига.  
Марям кўркам кўйлагида  
ойимқиздай сузар ларзон.  
бодоммағиз, зарқоғоздан  
бўйнидаги қат-қат маржон.  
Бир кифтида заррин пўши,  
Юсуф тўхтар тўкиб виқор,  
сал наридан Педро Домек,  
ҳам уч эрон султони бор.  
Чўчиб кетар лайлак каби  
томда хаёл сурган қамар.  
Босар баланд айвонларни  
фонуслар ва байроқчалар.  
Кўзгуларнинг қаърларида  
додлар пойсиз раққосалар.  
Херес де ла Фронтерада  
соя ва сув, сув ва соя.

О, лўлилар шаҳристони!  
Ясангансан байроқлар-ла.



Сўндир яшил дарчаларни,  
келди ёвуз айғоқчилар.  
о, лўлилар шахристони!  
Кўриб сени унутар ким?  
Денгизлардан олис ерда  
сочинг ёзиб ётасан жим.

Кириб келар гурас-гурас,  
шаҳар байрам қилади шод.  
Эрмангулнинг қари товши  
ўқдонларда кўзғалар бот.  
Кириб келар гурас-гурас,  
пўшлари-да қора, қўшқат,  
улар учун ҳатто буржлар  
қаболлардай порлар фақат.

Хавф-хатарга очиқ шаҳар  
чийлар экан бетин қопқа,  
бирданига қирқта қаттол  
кириб келар улкан қопга.  
Тўхтаб қолар соатлар-да,  
ногаҳ тўнар шиша хумлар,  
синчиклаган ёв кўзлардан  
сувлар музга дўнар зумда.  
Сиртмоғидан парпираклар  
ерга қулар чўзиқ доддан.  
Қиличлардан қиймаланган  
бодни топтаб ўтар отлар.  
Изғиб лўли кампирлар-да,  
обкетар от, жандаларин,  
сочларини шамол титган,  
жиринглар мис тангалари.  
Ёпинчлар тор кўпаларни  
тўсар тиғиз тиқин мисол,  
қора бўрон қайчиларин  
ортларидан ёпар беҳол.

Байтуллаҳм қопқасини  
кўзлаб борар авом лўли,  
Юсуф пўшин ўлган қизга  
кафан мисол ёпиб қўйди.  
Туни билан ўқ товшидан  
таранглашиб турди ҳаво.  
Марям буржлар сўлаги-ла  
гўдакларга берар даво.  
Жандармлар изғийди оч  
тунга тағин экиб олов,  
гулхан ичра ёнар ўсмир

ва яланғоч гўзал хаёл.  
Сўйиб Роза Камборонинг  
маммаларин жандармлар,  
қўйиб кетар дарвозасин  
токчасига лаганларда.  
Бошқа қизлар эса қочар,  
жонҳолатда қочар войлаб —  
портлаб қора атиргуллар  
яшнаётган мудҳиш жойдан.  
Шудгорларнинг қатламидай  
чўккан чоғи сопол томлар,  
тошдай совуқ чехрасини  
эгилганча тўсар тонгда.

О, лўлилар шаҳристони!  
Жандармлар кетар санғиб  
сукунатнинг шум ғоридан,  
қамраб олди сени ёнғин.

О, лўлилар шаҳристони!  
Кўриб сени, унутар ким?  
Юзларимдан изласинлар  
ой ҳам сахро жилвасини.

## - УЧ ТАРИХИИ РОМАНС -

### АВЛИЁ ОЛИЯ АЗОБИ

I  
*Мерида манзараси*

Тор кўчадан тўлғанганча  
қочар узун думли ол от,  
эснаб ошиқ отар римлик  
беш-олтита қари саллот.  
Минерватоғ снндираркан  
қуруқ дарахт шохларини,  
бир қиррадан отилар сув,  
ўлик қушдай жарлик сари.  
Йиртиқ буржлар тўзонлари  
тун қаърларин қилиб очун,  
сув аралаш тонг ёригин  
қутар бирдан ёғиш учун.  
Гоҳо босиб қизил тўлқин  
каби сурон, тағин тинар.  
Авлиё қиз нолалари  
биллур кадаҳ каби синар.

Ғариллайди чарх тошлари.  
чангакларни букиб оғир  
инграр сандон буқалари.  
Меридага кийдирар тонг  
маймунжоннинг новдалари  
ила хушбўй гуллардан тож,

## II

### *Қатл*

Яланг оғоч шохлари сув  
зинасидан шитоб сакрар.  
Консул сўрар Олиянинг  
кўкси учун икки баркаш  
Хирқироқдан сўнг бўйнида  
бўртиб кетар яшил шохлар.  
Қушқўнмасда қолган қушдай  
чайқалади жисми дорда.  
Ва кесилган бармоқлари  
ўйнар бошлар тоштахтада —  
сажда қилиш учун қўлга  
бириқмоқчи бўлар қайта.  
Кесволинган икки кўкрак  
тағларидан икки хунук  
кичик осмон кўринар ҳам  
томчилар кон аралаш сут.  
Жисмидаги минглаб қонли  
шохчалар ҳам жон талашиб,  
ваҳший гулхан наштарида  
асраб турар ҳўл танасин.  
Қуролларин жаранглатиб,  
қатор-қатор, дабдаба-ла  
утар қурбон қаршисидан  
сўник юзли сариқ сафлар.  
Шунда узун сочли консул  
метин сафлар кўригидан  
олиб ўтар мис баркашда  
ҳовур чиққан кўкракларни.

## III

### *Жаҳаннам ва ҳамду сано*

Тўлқинланиб чўкади қор.  
Чайқаладир жасад ҳамон.  
Кўмир каби юзин силаб  
қора бўлар совуқ шамол.  
Таранглаша товланар тун,  
дарахтда у чайқалар, оҳ.

Тағин шаҳар доволлари  
ерга тинсиз тўкар сиёҳ.  
Қорли дузни босиб кетар  
сукунатга қўшиқ айтган  
тўда-тўда майиб-мажруҳ —  
митти-митти қора ҳайкал.  
Сийраклашиб етар қор-да.  
Жасад турар оқарганча.  
Яркироқ муз лашкарлари  
вужудига найза санчар.  
Куйган фалак равоғида  
булбул тўла боғлар узра,  
ғудурлаган сойлар аро  
Граал жомин нури сузар.  
Сачрайди ранг синиқлари:  
Олия оқ, оқликда оқ.  
Малаклар ҳам авлиё деб,  
тепасида учар узок.

### **ДОН ПЕДРО ВА УНИНГ ОТИ ҲАҚИДА УИДИРМА**

Ёлғизоёқ сўқмоқдан  
тушаётир Дон Подро.  
Ай, мунчаям куйиниб  
йиғлар бу кабальеро.  
Эгарсиз ҳам жиловсиз.  
Гижинглаган бир отда  
нон билан бир ўпични  
излаб юрар дунёдан.  
Деразалар шамолга  
шошилиб савол берар:  
нечун бунча куйиниб,  
йиғлар бу кабальеро.

Сув тагида оҳиста  
сўзлар сузар лўмиллаб.  
Сув устида тўлиной  
ўйнаб-ўйнаб  
чўмилар.  
Бошқаси ҳавас қилар,  
мунча юксак!  
Соҳилда  
«Товоқларни жуфтли тун»,  
деб бир бола ёлборар.

Осмонларга туташган  
болутзор ўрмон аро

ухлаётган заркентга  
келиб қолар Дон Педро.  
Байтуллаҳми ? Ҳулво  
руморан бўй уфурар.  
Қизғиш сопол томларда  
ярқирайди булутлар.  
Дон Педро ҳам йиртилган  
тоқлар тагидан ўтар.  
Икки аёл ва бир чол  
чиқар ёқиб шамларин.  
«Йўқ-эй», дейди сапидор.  
«Кўрамиз», дер андалиб.

Сув тагида оҳиста  
сўзлар сузар сочила,  
кушлар ва алангалар  
айланар сув сочида.  
Қандай хато бўлганин  
фақат билар қамишзор,  
оғочтан гитаранинг  
туши бодсиз, бнозор.

Равон йўлдан оҳиста  
чолу икки жория  
қўлларида шам тутиб,  
қабристонга боришар.  
Бечора Дон Педронинг  
ухлаб ётган оти ҳам  
сезиб ўлим шарпасин,  
зумдаёқ ҳушёр тортар.  
Ўқдай учар осмонда  
шомнинг ботин овози,  
шохин урмиш ойнага  
йўқликнинг яккашохи.  
Олисда катта шаҳар  
қолар олов бағрида,  
фарёд қилиб одам ҳам  
кетар замин қаърига.  
Шимолда битга юлдуз,  
бир денгизчи жанубда.

Сув тагида  
ётар сўзлар.  
Саслар балчиққа чўккан.  
Қунишган гуллар аро  
ай, ётар эрмак бўлиб  
бақаларга Дон Педро.

## ФАМАР ВА АМНОН

Ой қакраган ерга боқиб,  
фалакларда кезар экан,  
ёз паланглар, аланглар  
нафасларин тинмай экар.  
Томда куйиб кетган ҳаво,  
асаблар-да таранг тордай.  
Шамол юнгли марашлардан  
жингаласоч бўлиб борар.  
Юксаларкан кўрсатиб ер  
яра босган тиртиқларин,  
қиздирилган игналардай  
оқ нурлардан зир титрайди.

Кирар Фамар тушларига:  
томоғида кушлар сайрар,  
тўниб қолган чирмандалар  
билан ойдин гитаралар.  
Пешайвонда турар яланг —  
хурмо каби хушбичим бод,  
нолиб қайноқ кифтларига  
сўрайди дўл, сўрайди қор.  
Фамар ҳазин куйлар экан  
пешайвонда туриб луччак,  
теваракдан қулаб тушар  
пойига тўрт қор мусича.

Амнон равшан кўринади -  
минорадан турар қараб,  
титрар қора соқоли ҳам  
белларида кўпик қайнар.  
Яланг ҳолда панжарадан  
қараб турар экан ногоҳ  
қулаётган ўқ товшидай  
қиз оғзидан чиқади оҳ.  
Амнон ҳамон еб қўйгудай  
ойга қарар, тушар пастга,  
қайга боқса, кўраверар  
ҳамширасин маммаларин.

Ярим тунда қулар Амнон,  
қулар ҳолсиз ўз жойига.  
Тирнар бўм-бўш хобхонани  
қанот тўла кўзларида.  
Кўмиб қўяр кентни зумда  
кулранг қумга оғир сахар,

гоҳ очади варта рўйин,  
яшнар гоҳо гули настар.  
Кўзаларга хомуш қудук  
томиридан жимлик тўлар.  
Эгри-бугри, моғор босган  
илдизларни илон ўрар.  
Амнон инграр тўшагида,  
гоҳо тиштир, гоҳо тагин  
чирмар безгак печакгули  
босириқдан куйган танин.  
Фамар кирар хобхонанинг  
жимлигига шарпадай жим,  
шоҳтомирдай иссиқ тани,  
олис туман пардасидай.  
Фамар, собит саҳаринг-ла  
кўзларимни буткул ёндир.  
Ришталарин оқ барингга  
қўшиб тўқиб қўйди қоним.  
Қўйгил, азоб берма, ака.  
Кифтларимни ўпма, бўлди.  
Жисму жоним чақар худди  
ғуж-ғуж ари билан мўлдир.  
Бармоқларинг учи, Фамар,  
гулгунчадай таранг ҳали.  
Кўркам сийнанг тўлқинида  
ўйнаб турар икки балиқ.

Шоҳнинг юзта оти сапчир,  
сурон ерни бир тебратар.  
Сурх новдани офтоб сели  
эгиб ташлар тупроқ қадар.  
Тутамлайди сочларни қўл,  
йиртилгандай шойи либос.  
Эгри-бугри чизиқлардай  
маржон оқар сариқ тошда.

Ўх, ёввойи доддан қандай  
еру осмон кетди титраб.  
Шилдираган калта қўйлак  
узра чакнар совуқ тиғлар.  
Хомуш қутлар зиналардан  
чиқиб тушар жонҳолатда.  
Тўнган осмон тағларида  
ярқирайди мисдай сонлар.  
Фамарнинг чор атрофидан  
фарёд қилиб лўли қизлар  
эзилган гул томчиларин  
териб юрар битта-битта.

Хобхоналар чойшабларин  
кун қизилга белар экан,  
тонг алишар сўлишларин  
нукра балиқ меваларга.

Амнон шоҳнинг жазосидан  
қочган маҳал тоти отда,  
минорларнинг шинагидан  
занжи қуллар новак отар.  
Тўрт садони тўртта туёқ  
гулдиратган маҳал даштда,  
Довуд қайчи билан чилтор  
ришталарин кесиб ташлар.



## - МУСАВВИРОНА -

\* \* \*

Шарқ уйқудан  
уйғонар гўзал,  
қуёш чиқишига ўхшайди бу ҳол,  
ҳозирча у ёзги жазирамада,  
ҳозирча дунёга боқади мудроқ.

Бузилган дунёнинг бир чеккасида  
Шарқ гўзал ухлайди,  
йогларга ўхшаб —  
кўмиб ташласалар ҳамки, барибир,  
руҳи ўсаверар,  
идроки ўсар.

Аммо уйқусидан  
уйғонар гўзал,  
ҳайрат қамраб олар ҳамма нарсани.  
Шарқ қуёш сингари уйғонган маҳал  
дунё сезиб қолар ухлаётганин...

## ҚЎШИҚ

Ганг дарё бўйида  
ҳинду қизлари  
қўзларин музлатган тоғларга қараб,  
бир қўшиқ айтади қадим-қадимдан,  
бир қўшиқ айтади дунёга қараб.  
Улуғвор,  
нуроний тоғлар ортида  
теран томирларин узган гуноҳкор —  
зиллоқ булоқлардан бенасиб дунё,  
адашган, йиғлаган  
битта дунё бор.  
Меҳру муҳаббатга, соғинчга тўлиқ  
қўшиқлар учади тоғлардан ошиб —  
адашган дунёни чақирар қизлар,  
ларзага тушади тоғларнинг тоши.

Неча минг йилларким  
ҳинду қизлари  
тангрилар туғилган ҳинд тупроғида  
бир қўшиқ айтади,  
ишониб фақат  
қўшиқлар дунёни асрамоғига...

## ЙЎЛОВЧИ

Ўттиз уч ёшимда  
ўттиз уч минг йил  
ҳасрати, доғи бор қарашларимда,  
сангтарош хўрсинар қадимдан буён  
олам тошларини тарошлар экан...  
Қадам босганимда чайқалади ер,  
чайқалар ёдимнинг оғирлигидан.  
Бирор аср ухлай,  
ичайин чоғир,  
бергин, ер, минг йиллик чоғирларингдан.  
...Вирдан афсонавий кишвар очилди,  
симирдим қип-қизил гулларнинг исин.  
Олам гўзал экан —  
шунда илк бора  
эшитдим қалбимнинг теран йиғисин.  
Борликни унутиб ухладим лаҳза,  
руҳимдан увалиб кетгандай гуллар.  
Сўнг चुчиб уйғондим куз нафасидан,  
сарғайиб қолганди  
қип-қизил гуллар.

## ФИКР

Дарёга айландим,  
ўйчан дарёга,  
руҳимда қадимги осойишталик.  
Қаъримга беркитдим долғаларимни,  
руҳимга бўйсунди дунё ишлари.  
Ўйлайман яшамоқ моҳиятини,  
қаттиқ нигоҳларим осмон хатида.  
Вужудим сезмайман,  
лаззат оламан  
ҳар фикр — руҳимнинг ҳаракатидан.  
Бироқ ўжар кундуз  
товланар экан,  
яшил замзамали йироқ тоғлардан  
ирмоқлар — жодугар пари қизларни  
бошлаб келар тошлоқ қирғоқларимга.  
Қизлар кўйлақларин  
ўтларга ёйиб,  
ўйнатиб жарангдор товушларини,  
хаёлчан юзимга оқшомга қадар  
отиб ўтиришар майда тошларни.

Руҳим ҳаракати тўхтамас, бироқ  
ҳар кун давом этар бу гўзал ёвлик.  
Менга осойишта лаҳзалар керак,  
жодугар қизларга —  
шўхлик, асовлик.

## ҚИЗГУЛ

Қизил атиргулни  
тишлаб олган қиз,  
тизларин кучоқлаб ўтирар хумдай.  
Асрий музликларнинг ғулларин янчиб,  
сахройи самумга айландим зумда.  
Шунда у жилмайди.  
Ўжар сочларин  
шуълавий қўллари аста бойлади.  
Булбулдай сайроқи булокка дўниб,  
синиқ кўзларимга расмин жойладим.  
Қиз чўзди ҳориган оёқларини,  
зангори сайҳондай бағримни очдим,  
улкан чинор каби олтин офтобдан  
тангачалар ясаб,  
кўксига сочдим.  
Шунда юрагимга умрини қўйди,  
унутди кунларнинг зил тошларини,  
бутун ганжинасин  
тўқди кафтимга —  
биллур заррасидай  
кўзёшларини.

## БИРОВНИНГ ГУЛИ

Девор-ла ўралган ҳовли ичида,  
ариқча лабига эгилган кўйи,  
атиргул ўртанар кимни ишқида,  
эпкиндан қалтирар,  
тўзғиган ўйи.  
Эй, десам,  
атиргул ёмон титради,  
тўкилиб қотдими дедим ҳидлари.  
нураган деворнинг берги ёғида  
бузилган юрагим нозик титради.  
Шундоқ гул...  
кимсасиз ҳовли ичида,  
бегона нигоҳдан титрайди мунча.  
Мунчалар хокисор кимнинг ишқида,

авжида очилган,  
эмасди ғунча...  
Шундоқ гул...  
ҳалиям боқар ҳаёсиз,  
ахир, сал яширса дейман дардларин,  
эх шўрлик,  
Тобора қуёш аёвсиз,  
ҳадемай тўкилар бахмал барглари.  
Бир ўтли нигордан титрайди ёмон,  
журъатли бир қўлнинг садқаси, қули.  
Ўзиям гулмисан гул эди аммо,  
бировнинг гулийди.  
бировнинг гули...

### ТОР КЎЧАЛАРДА

Ҳамал — бол нафасли,  
тонглари — пушти,  
қуёш қаҳрабо май тўла косадир.  
Гуллаган ўриклар  
жон ўртагувчи —  
оқ хижоб ёпинган шўх раққосалар.  
Садлари оқ, мовий рангга бўялган  
ҳовлилар устидан тошган булутлар.  
Гўё сен ширакайф турк султонидай,  
тагингда ўйноқлар чакмоқдай тулпор.  
Ўтасан гўёки афсоналардан,  
ним қараб тор кўча гўзалларига,  
лабларинг чўзилар  
дудоқларида  
ғунчадай яшринган бўсаларига.  
Ҳамал ўт нафасли милёнта қизлар,  
гуллаган ўриклар каби тизилган.  
Капалаклар каби қизғиш табассум  
тинмай қўнаверар  
рангпар юзингга...

### ҚИЁС

Кузатдим —  
ҳар олма рангин сайёра,  
солланиб турар ҳур шаббодаларда,  
лимиллаган анҳор эшилиб оқар —  
шамолда тебранган  
шалаббо парда.  
Тун келар,

қадимий осойишта тун,  
ой хайдар булутлар —  
теваларини,  
саноксиз қорамтир қалқонлар билан  
дарахтлар яширар меваларини.  
Ердаги коинот парчаси — боғда,  
бузила бошлайди тўсатдан сукун,  
тинимсиз тўпиллар...  
Саҳарга қадар  
рангин олмаларни ўйнаб отар тун.

### **ҲОЛАТ**

Қиёқли,  
ялпизли хўб ўзанида  
товусдай товланиб роса яйрарди,  
куёшдан қамашган кўк кўзларига  
мажнун кўзларим-ла узоқ қардим.  
Тиз чўкиб,  
куёшни шарт тўсганимда  
нафасини чиқармай тикилгандай сув,  
сўнг ўпа бошладим:  
ҳар ўпганимда  
қиқирлаб-қиқирлаб куларди бу қув.

### **ҚАСИДА**

Тутилган ой, қадимги  
фанорсан, анор.  
ёқут тула қип-қизил  
қанорсан, анор.  
Гоҳо қорол, гоҳида  
пуштисан, анор.  
Ернинг қонга бўялган  
муштисан, анор.

## БАШОРАТ

Сурилар бу темир пардалар,  
истибдоднинг тоғлари қулар,  
моғор босган қора қаърлардан  
милён озод рухлилар турар.  
Тўсиб бўлмас сохта ваҳий-ла,  
ёлғон шиор,  
сафсата билан,  
хур фикрни босган ваҳима,  
дабдабаю асъаса билан.  
Қулар қонда сузган қасрлар,  
жудаб йитар сангин салтанат,  
сўкир бўлар асрий наҳсдан  
бино бўлган ёвуз шайтанат.  
Келар,  
келар буюк меҳрдан  
кифтлар кифтга босилажак кун,  
ғамдан фориг жез каллалар ҳам  
кўкракларга осилажак кун.  
Порлар тошга дўнган сўзларим,  
порлар мангу одамий руҳим,  
порлар Ҳаққа ташна кўзларим,  
худо берган мангу андуҳим,  
ёруғ андуҳим...

## ОЗОДЛИК

Қорли уваларда қора қўтослар,  
темир ҳалқалар бор бурунларида.  
Бир жойда айланар бутоқ чўлларнинг  
дарага қамалган қуюнларидай.  
Қамчинлар тарсиллар,  
ёрилар ҳаво,  
қий-чувлар,  
хуштаклар,  
суронлар жўшар, ҳарсиллар,  
гулдирар ўжар қўтослар,  
жон кириб қутурган тоғларга ўхшаб.  
Қорлар қораяди...  
орқада қолар  
қамчинлар овози,  
шавақи саслар.  
Энди бирин-кетин кенгликка эмас.  
қорли чўқкиларга ўрлар қўтослар.

Бу йўл сўнгги йўлдир,  
ягона йўлдир,  
уларни на шамол,  
на қоя тўсар.  
Қўтослар ўрлайди тик чўққиларга.  
поёнсиз борликда чўққилар ўсар...

## ГҲЛ

Бу гўл ердир,  
дангаса эмас,  
гўл бўлсаям ерларнинг зўри,  
кузни кузу қишни қиш демас,  
кўзларини бўлмайдди кўриб.  
яъни, ишдан кўтармайдди бош,  
берар ипак, қоракўл, пахта,  
олтин, кумуш, яна мәрмәртош,  
тағин ҳақин сўрамас хардай.  
Бу гўл ердир,  
ҳамма ёғига  
фақат қизил шиор осилган,  
ҳеч очилмас миллиард оғзига  
босқинчилар муҳри босилган.  
Қиёфати тағинам қизик,  
кўрай десанг жисму рангини,  
шошилмасдан сувратин чизгин  
терга ботган милён занжини.

## ХОНАДОН

Бунда ҳамма ўзини севар,  
тағин севар нозик гулларни...  
Чақмоқ кўзли болалар эмас.  
ўстиришар фақат кулларни.

Бу шўрликлар хонадонида  
ғараз, фосиқ ниятлар тунар,  
ҳалок бўлар қанча даҳолар,  
муттаҳамлар, ўғрилар унар.

Ҳалиям кўз очмаган халқ-да,  
ҳали камдир имон, эътиқод,  
яшайдилар бир-бирин алдаб,  
бир-бирининг мотамидан шод.

Нафас олмай ўтаман ҳар гал,

уф-ф, нақадар ўткир анқийди  
ириб кетган орзу-хаёллар,  
чириб ётган туйғулар хиди.

## ҲАММА

Бунда чумчук  
ерга кўнмайди,  
бунда парвоз қилмайди нағма,  
кулгани ҳеч кимса кўнмайди.  
кўрқиб яшар ҳаммадан ҳамма.

Ҳамма хомуш,  
ҳамма бир ғамда,  
аланглайди атрофга нукул.  
Хуллас, сен-да яша ҳаммадай,  
ҳамма кулган дақиқада кул.

## ШАХС ҚИСМАТИ

Хаёли шан.  
андоми ўктам,  
дарё каби жушқин зот эди,  
энди пода босган бу йўлда  
сарик кўлмак каби ётибди.  
Асилзода,  
асли бек эди,  
кўлдай тузди куллар ичида,  
бутун умр тирнади ерни,  
пахта деган ойим ишқида.  
Қочиб кетди,  
ох, кетди қочиб,  
коровуллар чалғиган дамда.  
Қўли очик,  
юраги очик,  
кўзи очик улуғ одам-да.

## ТЕНТАК

Неча йилки  
эринмай тентак,  
нағмасини минғирлаб айтар,  
икки кўшин тўқнаш келганда,  
бир чеккада қиличин қайрар.  
Юз йил ўтди,



фоний ҳилқатга  
келиб-кетди неча бор ёвлар,  
бир нағмани чайнаб хилватда  
қайрайверар қиличин овсар.  
Бундай қизиқ одамни рости  
биринчи бор кўришим эди,  
кифтларидан оҳиста босдим,  
соғмисан-е... оғайни дедим.  
Кўзларида қайнарди ғиж-ғиж  
ажиналар, эс ҳушим учди.  
Афсус, шунча қайралган қилич  
шўрликкина бошимга тушди.

## **СОЯ**

Кўп нарсага  
кўникса бўлар,  
лоқайд караб ёлғону чинга,  
руҳнинг буюк изтиробларин,  
қудратларин қамаб ичингга.  
Кўзингни юм,  
кулоқни беркит —  
кундуздан-да ёруғдир йўлинг.  
Бир кун келиб алқару сени  
юксакларга кўтарар кўрлик.  
Бироқ қийин,  
Кўникмоқ қийин —  
ҳаракатга кўнгил ташнадир.  
Отиласан бу тор оламдан  
калтакланган итдай ташқари.  
Югурасан,  
баҳайбат ойнинг  
ёғдусида, мана, ниҳоят,  
кувиб келиб изингдан сени  
босиб кетар баҳайбат соянг.

## **НУР**

Коинотнинг совуқ қаъридан  
келар биздан хабар олгани,  
келар чексиз бўшлиқда кезган  
сўқир ерда мангу қолгани...

Ҳар гал ўзга сайёралардан  
бизга ёруғ саломлар айтар,  
биноқ нечун ерни зулматга

ташлаб, тагин ортига қайтар?

Нечун ерда мангу қололмас,  
хомушланар нечун кетар чоқ?  
Зулмат босган калбларимизда  
кадр-қиммат топарми камроқ?

Ёхуд кўрмас ростликни асло,  
ёхуд кўрмас диёнат, ғурур,  
балки шундан мангу қололмас,  
балки шундан кайтиб юрар нур.

## ТОР КЎЧА

Кун чиқади — ҳураверар ит,  
кун ботса ҳам ҳураверади.  
Ярақлатиб тиғдай тишларин,  
тор кўчада тураверади.

Юраксизлар турар бўзариб,  
жасурларнинг тугар бардоши,  
неча йилки бировлар кирар  
ўз уйига девордан ошиб...

Бироқ барча ваҳму гумонлар  
тугайдиган пайтлар келади.  
Мана, бир кун ит овловчилар  
варанглатиб отди ўлатни.

Хайриятки, қутулди ҳамма.  
йўқса аҳвол нима кечарди?  
Хайриятки, ит овловчилар  
ногоҳ кирди бу тор кўчага...

## БУҚАЛАМУН БИЛАН УЧРАШУВ

Кўзларингдан танидим сени,  
йўлиққандик мозийда бисёр,  
кўнгли очик паҳлавон эдим,  
сен ботиний мунофиқ, айёр.

Шоҳ қизининг шартига кўра  
не девларга солдим таҳлика,  
чавақладинг ухлаган чоғим,  
хотин бўлди сенга малика.

Ўлдиргансан кўп бора мени,  
гоҳ оғулаб,  
гоҳо пичоқлаб,  
уйғотарди ҳар гал ўлимдан  
ўжар ерим қаттиқ кучоқлаб.

Жоним ўлди савашларда кўп,  
сен Ватанни сотдинг тонггача;  
ёнди кўп бор,  
қиличдан ўтди  
етти ёшдан етмиш ёшгача.

Бугун ногоҳ учрашиб қолдик,  
сен — нафсини ўйлайдиган зот,  
мен — юраги ланг очиқ шоир —  
доим кезиб юргувчи фарёд.

Олдинда кўп учрашувлар бор,  
вақт шамоли тинмай айланар,  
учрашармиз минг йилдан кейин  
жангоҳларда ўқталиб найза.

Э, йуқ,  
ўша пайт ҳам изимдаи  
ўрмаларсан бамисли илон.  
ё етарман ойдин водийда  
курагимда дудаманг билан.

### **ТОҒАМ...**

Тоғам бошлаб иморат қурди.  
сайқаллади ҳар бир ғиштини.  
Кўролмаган кўни-қўшнилари  
ижроқўмга бориб айтишди.

Тоғам эса парво қилмади,  
ўртанмади пичир-пичирдан,  
кулиб турса ҳамки кўзлари,  
бирок ёнар эди ичидан...

Жаҳли чиқиб, уй садларига  
атай ганчдан нақшлар солди.  
буни кўриб баъзи қўшнилари,  
кечалари ухлолмай қолди.

Ишлайверди тоғам хотиржам,  
фарқламасдан кундузу тунни,

шошилмасдан, вақт ҳам оққа  
бўяб қўйди сочларин унинг.

Мана, охир битди иморат,  
ҳовлисида олма, шафтоли,  
ётар эски сўрида тоғам,  
гапиришга келмай мажоли.

«Жиян, ўзинг яхши биласан,  
уй қолмаган отам номидан,  
умрим кичик хужрада ўтди,  
чакка томар эди томидан...»

Гул умрини хазон айлаган  
уйга узоқ қарар-да тоғам,  
даст ўрнидан турару айтар:  
уй бўптими милтиқсиз уй ҳам!?

Сўнгра эски бешотарини  
осиб қўяр уйнинг тўрига,  
гарчи шаҳар,  
гарчи атрофда  
кезмаса ҳам чиябўрилар...

## **СУВБОШИ**

Ёз чилласи.  
Офтобнинг сели қиёмига етган паллада  
чангга ботган йўловчи келди  
сувбошига аллақердан.

Сувбоши — бу  
сойнинг бошидир,  
Макка каби покиза бир жой,  
не қиларкин дейман ҳозир у,  
чанқоғини босар, эҳтимол.

Инсофлими,  
бутми имони,  
хаёлимни кемирар ғулув,  
энг охирги хонадонга ҳам  
етармикин поклигича сув.

Не қиларкин?  
Шу бир лаҳзада  
не гумонлар бошимдан кечди.  
Салқинланди йўловчи аста,

этикларин ниҳоят ечди.

Тасаввурда жонланди ҳолат:  
сувга челак ботирган келин,  
ҳовучида сув ичган бола,  
сой бўйида яшаган элим.

Йўловчи чор ёққа қарайди,  
мана, тўйиб босар чанқоғин,  
этикларин кияр, хайрият.  
минг хайрият,  
ювмас оёғин...

## ДАВРА

Бу ғаройиб давра қизиган —  
улфатларнинг кайфлари чоғ,  
гап сотишар кжсак аъмолдан,  
ичларига қуяркан арок.

Гоҳо ўтмиш, гоҳ келажакка  
йўл-йўлакай кириб чиқишар,  
ҳал қилишар олам тақдирин,  
кимни қуйиб, кимни йиқишар.

Оғизларда булутдай кўпик,  
юзлари оқ, ичлари — қора.  
қизиғи, бу зотлар қайларда  
кимларнидир қилар идора.

Гапирмасди фақат бир одам,  
на ош ерди, на ичар арок,  
бу ғалати даврага қараб,  
кўзларини очар каттарок.

Рўй берарди ажаб ҳодиса:  
ҳатто сиғмас инсон ақлига —  
даврадаги оёқлар аста  
кирар туёқ човут шаклига.

Бирида мол, бирида эшак,  
биттасида тўнғиз туёғи,  
бўри панжа ўсар бирида,  
бошқасида тулки оёғи...

Титраб кетди тўсатдан Одам,  
мана, навбат келди ўзига —

ҳайрон бўлиб тикилиб қолди,  
ишонмади одам кўзига.

Сўнг ўрнидан турди, тупурди,  
бу ўтириш ёқмади чоғи,  
олиб кетди оёқларини,  
одамники эди оёғи...

## **НОДИРАНИНГ ШЕЪРИ**

### *Болаларга*

Катта шаҳар уйқуда,  
қўрар рангин тушчалар.  
Пайдо бўлди саҳарда  
яшил, сариқ қушчалар.

Бўғотларни талашиб,  
сайрадилар галма-гал,  
Катта шаҳал ғўлдираб,  
кўзларини очди сал.

Сайрадилар тинимсиз.  
мазах қилиб ғурракни.  
Катта шаҳар мириқиб,  
варанглатар хурракни.

Бирон бало бўлганми  
ё жонидан тўйганми  
ё кечаги байрамда  
кўпроқ ичиб қўйганми?

Катта шаҳар ҳалиям  
ётар эди сўлжайиб.  
Етиб келди Қуёшвой.  
қараб турди илжайиб.

Ахир, рангин қушчалар  
сайрамас ҳеч бехуда.  
Катта шаҳар сўкиниб,  
бош кутарди уйқудан.

Мошинларин юргизар,  
кўзғалади суронлар.  
Яшил, сариқ қушчалар  
учар Мағриб томонга.

Улар пешвоз боришар  
қанча-қанча сахарга.  
Кўп эди-да дунёда  
ухлаётган шаҳарлар...

## **РИВОЯТ**

Бир амалдор узоқ ўтирди  
хешдан қолган тахти равонда.  
Қолмаганди бирор поя ҳам  
тахтга туташ темир нарвонда.

Хоҳлаганин қилар амалдор,  
қор ёғдирар, ёмғир ёғдирар.  
Ўзин буюк қудрати билан  
кўпчиликни эсан оғдирар.

Суриб қўяр вақт кафтгирин,  
кундузларни дўндирар тунга,  
пастда шўрлик меровлар эса  
сиғинарди худодай унга.

Аммо кимдир анчадан буён  
чидаб-чидаб, охири тўйди,  
тахти-пахти билан кўтариб,  
бир кун ерга тушириб қўйди.

Сингиганди жисмига амал,  
уни турли қўйга солдилар.  
Ул-бул жойин оғритиб, кесиб,  
амалини шилиб олдилар.

Бирдан содир бўлди мўъжиза:  
у айланди митти одамга,  
тили чиқди, «нанна» ҳам деди,  
хайратланиб боқди оламга.

Гул ўйнади, капалак қувди,  
асто ақли тўла бошлади,  
эркалатиб қитиклаб қўйдим,  
шарақлатиб кулиб ташладим.

Келаверинг, дўстлар, яқинроқ,  
ёқа ушлаб, бўлаверманг лол,  
энди барча болалар каби  
суйса бўлар уни бемалол.

## БЎРИЛАР

Қирғин келди  
вабо келгандай,  
мурдалар ҳам турди гўрида —  
кўпикланган қора селлардай  
урчиб кетди қонхўр бўрилар.  
Очлик ўрган туркий ўлкада,  
офат чиққан маконларда ҳам  
парчаланган зулмат кўлкаси  
пайдо бўлар эди дафъатан.  
Кунлар —  
очик ярадай қонли,  
тунлар —  
ойдин харобазорлар,  
жасадларга тўла тонгларни  
сирқиратар фарёди борлар.  
Ел қирилди туркий ўлкада,  
ер қолмади — келди ажали,  
ким қонига ботди йўлкада,  
ким ғижилди намоз маҳали.  
Йиллар ўтди.  
Гўё ҳаммани  
чалғитгандай вақтинча қулфат,  
қонга ташна милён шарпани  
яширгандай қаърида зулмат.  
Аҳли муслим,  
энди огоҳ бўл,  
қонхўр гала ҳали тириқдир,  
ўлар бўлсанг озодлардай ўл,  
қолар бўлсанг энди бириккин.  
Токим ёвуз тумшуғин сукса,  
аждодларнинг азиз гўрига,  
жим турмасин қўй мижозли халқ,  
бас келолмай битта бўрига.  
Кўрсам дейман —  
қаҳру ғазабдан  
гўрларида турсин мурдалар,  
руҳи озод бўлсин азобда  
гулларини суйиб юрганлар.  
Токим  
ҳар бир муслим қабрига  
ҳеч яширмай кўзда ёшини,  
авлодлар ҳам лаънат лавҳимас,  
қўйса дейман қабр тошини.



## БОБУРИЙЛАР

Икки дарё оралиғида  
ҳақ-адолат топмади қарор —  
бари кетди  
юртни соғиниб,  
ғурбатларда йиғлагани зор.  
Тангри бунёд этгандан буён  
қанча олчок,  
қанча ётларга  
қучоқ очган юрт торлик килди  
қанча одил,  
фозил зотларга.  
Кимни айтай,  
кимни эслатай,  
санай кайси улуғ номларни,  
қай иқлимдан кўрсатай бугун  
ул зотларни ютган комларни.  
Мозий тўлган мунгли садога,  
бир садоки,  
улуғвор, кабир,  
сахроларда адашиб кетган  
карвонларнинг садоси каби.  
Мана, бугун  
мозий қаъридан  
ўз юртидан айрилган, сағир —  
буюк зотлар сирли ҳадикда  
келаётгандай бўлар бирма-бир.  
Улар келар...  
Наҳот, эшитган,  
наҳот, улар бўлган хабардор  
икки дарё оралиғида  
ҳақ-адолат топди деб қарор.  
Биродарлар,  
бўлинг эҳтиёт,  
биродарлар,  
йўлларга боқинг —  
тангри каби кекса очунда  
сиз учинчи дарёдай оқинг.  
Ҳақ-адолат дилингиздадир,  
авайланг, ҳеч завол етмасин,  
улар келар...  
тағин мозийга  
ярим йўлдан қайтиб кетмасин.

## СУЛАЙМОН ТОҒИ ЭТАГИДА ЎЙЛАГАНЛАРИМ

Диёнатли, орли аждодлар  
бу ҳайбатли тошлар тагида  
бирор лаҳза хаёл сурмаган  
сохта шуҳрат, таъма ҳақида...

Яшарканлар юртда саргардон,  
кезарканлар ғурбатда ёхуд,  
Сулаймон тоғ пойида бир кун  
қўмилмакни қилганлар орзу.  
Бундан не-не аллома ўтган,  
не жаҳонгир, нечалаб шоир.  
Бироқ азиз тоғ тошларига  
ёздирмаган ҳеч бири номин.  
Сулаймон тоғ юксалиб турар  
бир элатнинг буюк ёдидай,  
хайрон бўлиб пойига бугун  
келгувчилар эътиқодидан.

Бугун келар истаган кимса,  
бериб таъма илинжиға зеб,  
номин ёзар тоғ тошларига,  
палончилар келиб кетган деб.  
Кузатаркан орсиз, виждонсиз  
кимсалардан тўйган кунларни,  
бир ҳаяжон,  
титроқда тўйдим  
ер тагидан келган унларни.  
Сулаймон тоғ,  
муқаддас ёдим,  
кўрсам юрак-бағримни доғлар,  
бетайинлар номин кўтариб,  
соат сайин ўсар қоялар.

## **КЎЗЛАР**

Гўё бунда  
ҳар бир нарсанинг  
кўзлари бор — хотираси бор,  
яйраб-яшнаб қарашлари гоҳ  
шафқат сўраб жовдираши бор.  
Кўзи бордай кузги даланинг,  
кузи бордай нуроний тоғнинг;  
хотирамга санчилиб қолар  
нарсаларнинг ўткир нигоҳи.  
Қарагандай  
ҳар битта нарса  
ҳар бир шарпа товушларимга,

сув ичаман,  
ёруғ нигоҳлар  
тўлиб кетар ҳовучларимга.  
Гуё шу ер,  
шу безабон ер  
курмайди деб ўйламоқ хато.  
Гўёки ер улкан бир кўздир,  
илғаб турар ўйингни хатто.  
Гўё шу ер,  
шу хокисор ер  
фарқлар яхши, ёмон — барини,  
таниб олар бир кун барибир  
ўзин асл жаллодларини.  
Тўлқинланар улкан адирлар,  
дов-дарахтлар ёприлар лак-лак,  
қаттол давр, асрларни у  
салобати билан эзажак.  
Неки ёлғон,  
омонат бўлса,  
ҳалок бўлар бари бир зумда.  
қулар, чўқар, тўзонга дўнар  
энг одил ва қатъий ҳукмдан.

### **АФШОНАДАГИ ИБН СИНО ҲАЙКАЛИ**

Буюк ҳақим ўйланиб қолди  
Афшонанинг қоқ ўртасида —  
гўё ушлаб жон томирини  
қулоқ солар  
ернинг сасига...  
Саратоннинг осмони эзган,  
қолдан тойган,  
далв ойидай  
ранги рўйи қумдай бўзариб,  
ер ётади ҳақим пойида.  
Минг йилки, ер  
бор орзусини,  
бор ҳавасин кўксида ёқди,  
қора терга ботиб минг йилки  
диёнатсиз касларни боқди...  
Ўз ҳолига қўйсалар агар,  
қилмасалар зўрлигу зино,  
тугармиди тулғоқдаги ер  
ҳар йилида биттадан Сино.  
Тилсиз ернинг азобларини  
сигдиросам қанийди шеърга —  
ҳамон кўплар тупуриб юрар

буюкларни яратган ерга.  
Бу кимсалар сувнинг ўрнига  
заҳар-заққум бермоққа ярар.  
Ернинг дарди шу қадар оғир,  
гўё етди Синога хабар.  
Мана, ҳаким...  
Нечун ҳаяллар,  
нечун узоқ тинглар сасини,  
қай усулда даволай олар  
ернинг буюк хотирасини.  
Юз йил, минг йил,  
балки узоқроқ,  
керак бўлар мангулик балким —  
ушлаб ернинг жон томирини,  
хаёл сураб нуроний ҳаким.

## **БИР ХОИН ХУСУСИДА**

Азалий кўзлари  
ит кўзларидай...  
Юзида азалий дарди бор эди.  
Қомати ҳамиша калтабинларга  
эгилган бошига сайёр дор эди.  
Ҳар нокас келару борини олар,  
қўйнида тўлғонган ёрини олар,  
қовушган қўлига кулиб қарару  
оғир нигоҳ билан жонини олар.  
Сарбоз этиклари остида дунё —  
дунё келажакка кирмакда ёниб.  
Турар у қўлларин қовуштирганча,  
оқар санжождаги руҳидан қони.  
Жоним-жигаримсан,  
сен-да одамсан,  
лоқал кўзингда бир ёш кўрсайдим,  
лоқал қовушиб қолган қўлингда  
ёвларга аталган бир тош кўрсайдим.  
Қай бир қаро кунда туғилган эдинг,  
сени четлаб ўтар ишқдир, иқболдир.  
Уммон чўлга дўнар,  
чўллар уммонга,  
тоғлар кумга дўнар,  
фақат сен қолдинг.  
Турасан келажак бўсағасида  
булғаб пок қуёшнинг зиёларини,  
ўз сувратинг билан бузмоқлик учун  
бахтли болаларнинг дунёларини.

Э, йўғ-ей,  
мен сени бўғиб ташларман,  
келажак кўрмаган сендай беорни.  
Нимадир қарс этди,  
бир оҳ дедиму  
юзтубан йиқилдим  
чангаллаб қорни.  
Бўрилар ҳидсираб келди дунёдан...  
Юзтубан ётганим кўрмади ҳеч ким —  
ўз қўлим ўзимни маҳв этди бугун,  
ўз ерим ўзимнинг қонимни ичди.

Қотилим билмадим,  
кўрдим ҳаммадан —  
юз бора, минг бора ботдим гуноҳга.  
Сен ўтдинг келажак бўсағасидан,  
мендан-да керакроқ эдинг дунёга.  
Сени алқадилар,  
кифтингга қоқиб,  
мақтовлар ёғилди оққуш паридай,  
мен эса йиғладим эна еримнинг  
топталган қоронғи оғушларида.  
Эна-ей,  
Эна ер,  
қонимни ичгил,  
тезроқ адо бўлсин жисмимда хўрлик.  
Эшитдим тоғларнинг гулдиросини,  
кўкатлар кўккача ўсганин кўрдим...

### **ЧИНОР КЎРИНИШЛАРИ**

Водил гузарида бир чинор кўрдим,  
бўронлар қўпгудай ҳар нафасидан,  
таралгудай баҳор қалдиросқлари  
пахлавон келбатли чинор сасидан.  
Ернинг шохлаб кетган  
нидоларими  
ё ерга санчилган даста чақинми,  
ойдин шарпалари сочилган маҳал  
алвастига ўхшар —  
бўлмас яқинлаб.  
Кўрдим азим филдай бужур танида  
қиличлар изларин,  
ўклар изларин.  
Соатлаб тингладим,  
бирок беҳуда,  
чинордан беҳуда садо изладим.

Ёпирай,  
бу қандоқ кўриниш бўлди,  
қурсоғи ўйилган, руҳи эзилган.  
Гавжум йўл бўйида қадалган дарвиш  
қулоқлари кардай,  
тили кесилган.  
Томирлари,  
тупроқ юзида бўртган  
чайир томирлари шартта чопилган.  
Бу қандоқ сувратдир,  
қани, йигитлар,  
ўйлашиб кўрайлик,  
қандай топилма?!  
Балки бу азамат —  
чинор эмасдир,  
бирор алпнинг дайдиб юрган руҳидир  
ё бирор жаҳонгир,  
юрт таловчининг  
унутиб қолдирган мудҳиш туғидир.  
Ва ёки бу чинор бирор валининг  
ерга санчиб кетган таёғимикин?  
Булутлар устида дам олаётган  
баҳайбат девнинг бир оёғимикин?  
...Замонлар яратган чинор суврати  
бир асрий тимсол бор,  
катта қисмат бор.  
Кўрармиди шундоқ тарихни, агар  
катта йул бўйида  
ўсмаса чинор.

## **КУЗГИ ЕР КЎРИНИШИ**

Қуриган,  
баҳайбат япроқдир ерим,  
ерим,  
ўзим каби гиёҳванд ерим,  
ётибман кузакнинг бир парчасидай,  
ётибман,  
бағрига бағримни бериб.  
Тагимда сомондай сарғайган майса,  
кузатдим бўзарган осмонларингни,  
хотирлаб жаннатий гиёҳларингу  
бағрингда бўғилган  
ўрмонларингни.  
Зилол сувларингни қўмсаб ётаман.  
қўмсайман ранг-баранг чечакларингни,  
қушлар, ситоралар, саратонларга,

эртақларға тўла кечаларингни.  
Ногоҳ садо келди  
қалбинг қаъридан:  
интизор турибди поёнсиз олам,  
майсамни ҳидлама,  
ичма сувимни,  
сарғайган бағримда ётмагин, болам.  
Ерим,  
Бор-будидан айрилган, ерим,  
жоним жонингдадир —  
ўжар болангман  
мен сенинг осмонга етмасдан тагин  
бағрингга гуп этиб тушган нолангман.  
Кечмоқ ва унутмоқ мумкиндир балки  
кичкина касларнинг шаҳарчасидан.  
Сендан кетиб бўлмас,  
ётмасам бўлмас  
бағрингда кузакнинг бир парчасидай.  
Шу маҳал  
чечаклар излаб топмаган,  
қачондир, бир ваҳший гўзал қаҳримдан  
яралган жон ўғлим —  
осмонга қадар  
ўстирган бир орзум ёғди бағримга.  
«Болакай,  
ҳидлама гиёҳларимни,  
сувларимни ичма,  
дунёлар гўзал,  
кимсасиз бағримда ётмагин», дедим,  
бағримга қаттиқроқ ёпишди, ўжар.

Ётибмиз,  
еримнинг қоқ ўртасида,  
ётибмиз еримнинг парчаларидай,  
тинимсиз чорласа ҳамки юлдузлар —  
ўзга дунёларнинг даричалари...

## **ТУТЗОР ХОТИРАЛАРИ**

Тутлар —  
каллакланган биродарларим,  
осмонга бош тираб турибсиз ҳамон,  
майишган тимсоҳдай баданларингиз,  
даҳшатли қудрат-ла эзгандай осмон.  
Турибсиз  
ҳабаший қуллардай маҳзун,  
йўқ, туркий шеваши паҳлавонлардай,

кадимдан боболар қолдирган дузни  
ҳар турлук балодан сақлаётгандай.  
Тилимни,  
дилимни билган ўзларим,  
дузларда қопкетган содда нарларим,  
шамол бўлай дердим тўзғитайин деб  
бошингиз устида сузган дардларни.  
Бугун-чи,  
бир зумга тут бўлгим келди,  
осмонни кўтариб турай бир нафас,  
сиздай посбон бўлиб асрайин элни,  
мен-да замин билан пинҳон сирлашай.  
...Тўсатдан қоматим қисирлаб кетди,  
сизлардай майишдим, бироқ синмадим.  
осмоннинг бўлаги тушди елкамга.  
тупроққа ботдимۇ буткул сингмадим.  
Воҳ, ер тағидаям боболар эрдир,  
шу лаҳза тиғ мисол илдизларимга,  
кафтларини тираб тасалли берди,  
кўзингни узма деб юлдузларингдан.  
Энди мен ҳам тутман,  
қувват берар ер,  
шоҳларим гуркираб ўсган чоғида,  
енгилроқ бўлсин деб,  
қийналмасин деб,  
каллаклаб туришар мени гоҳида.  
Аммо мен —  
азалдан исёнкор бола,  
қанчалик тутақиб чопқи урсалар.  
ҳар чопқи зулмидан янги руҳ ола  
шоҳларим шунчалик ўсар гуркираб.  
Айтарсиз,  
бу қадар исён қаёқдан,  
аммо тут дардини билажак тутлар,  
фақат темир косов турар таёқдай  
одамлар ит қаби бойланган юртда.  
Боболар хокларин тўнғиз босипти,  
қум қаби тўзғиган қадим худудлар,  
золимга басма-бас ўсмоқ лозимдир  
одамлар тупроққа айланган юртда.  
Кессалар кессинлар,  
чандон ўсармиз,  
эркимиз борлигин кўриб қўйсинлар.  
Ҳар баҳор чоғида чандон жўшармиз,  
золимлар зулмга қараб тўйсинлар.  
Ўсмасак,  
келипти балоғат гали,  
тиғ қаби илдизлар ердан узилар,



бу ғариб масканда асқотар ҳали  
девюрак ботирлар учун гурзилар.

\* \* \*

Муроса, мадора ташвишлари-ла  
кўз очиб, юмгунча ўтади фурсат.  
Ажабланиб юрманг, башарангизга  
эртага биронта бола тупурса.

Чунки сиз  
ўсишдан тўхтаган одам,  
дидига оламни мослаган кимса,  
келажак ташвиши бир ёқда қолиб,  
ўзининг ташвишин ростлаган кимса.  
Биламан,  
бу хилда ҳақоратланмоқ —  
барча нохушликдан оғир нохушлик.  
Бироқ болаларни тўхтатиб бўлмас,  
чунки болаларнинг кўзлари кучлик.  
Йиртилур чиройли сўзлар ниқоби,  
энди наф бермайди қувлик, овсарлик  
болалар ёдида қаерда, қачон  
каззоблик қилгансиз,  
қилгансиз ғарлик.  
Болалар ёдида  
аждодлар ёдин  
қаердадир булғаб ташлаганингиз  
ё умум бахтидан сафсата сотиб,  
чўнтак қаппайтириб яшаганингиз.  
Демак, сиз,  
келажак — болалар учун  
қўп қингир йўлларни тузатмадингиз.  
Демак, сиз,  
келажак чуқётган маҳал  
кучли қўлингизни узатмадингиз.  
Ажабланиб юрманг, эртага агар,  
дидига оламни мослаб олган зот,  
биронта ўспирин башарангизга  
осиб қўядиган бўлса мукофот.  
Шундоқ қилмасалар агарда улар,  
билингки,  
орқалаб ўз юқларини  
ё сизга эргашган ва ёки сиздан  
қизғанган хаттоки тупукларини...

\* \* \*

Умр — қумсоат ҳам  
яримлаб қолди,  
қўнглим тўлгани йўқ билганларимдан.  
Ёдимни оғритар кечирганларим,  
қўпдир қилмаганим қилганларимдан.  
Кечалар тобора ойдинлашади,  
қўзингда қуёшнинг чечаги сўлмас,  
яшагинг келади,  
фақат умрни  
қумсоат сингари тўнкариб бўлмас.  
Гўзаллар ёдимдан ўчдилар бир-бир,  
дўстларим бағримдан кўчдилар бир-бир,  
йилларим узилиб тушдилар бир-бир,  
фақат бу қўнгилни  
тўлдириб бўлмас.  
Кун келди,  
оҳларинг учадиган кун,  
юрагинг оламга сиғмайдиган кун,  
юзингни босганча ернинг юзига,  
силкиниб-силкиниб йиғлайдиган кун.  
Кимни бахтли қилдим,  
кимни умидвор,  
кимларга қўнглимни ёриб сўйладим.  
Қўлимни бердимми мозий қаъридан  
чўзилган саноксиз ожиз қўлларга?!  
Қуёш далдасида эгилганларнинг  
енгилроқ қилдимми оғирлигини?  
Айтдимми кимларнинг асл дўстлигин,  
кимларнинг ҳақиқий ёғийлигини?!  
Кун келди,  
бошингни эгадиган кун,  
ҳаттоки ўзгалар гуноҳи учун  
юзингни босганча ернинг юзига,  
силкиниб-силкиниб йиғлайдиган кун.  
Мендан нима қолур,  
абადий нурлар  
барқ уриб яшнаган дунё томонда?  
Уриниб-суриниб, сира тўлмаган  
бир қўнгил қолади  
қолса ҳам мендан.

## **ЎШНИ КЕЗГАНДА ЎИЛАГАНЛАРИМ**

Баҳайбат япроқлар диёридаман,  
улкандир бу ернинг гулу тошлари.

Айланар кўк осмон ёйилмасида  
баҳайбат сувларнинг  
гулдурослари...

Сабру иродадан тўралган тоғлар  
улкан даврларнинг йўлчиларидай.  
Адирлар —  
уммоннинг бир кўтарилиб,  
мангу тўхтаб қолган тўлқинларидай.

Бунда ҳар бир чечак,  
ҳар бир гиёҳнинг  
осмонни тўсгудай ҳайбати бордир.  
Қадим оҳанглардай улуғ диёрнинг  
ўзидан улуғроқ ҳасрати бордир.

Мен буни уқаман  
ҳар бир нарсадан  
ёғилган чоғида баҳайбат бир нур,  
чўян ўзанларга сиғмасдан сувлар  
гулдираб чопганда уюр ва уюр.

Мен буни уқаман  
эркалаб замин,  
ҳам асраб бағрида куз қароғидай,  
баҳайбат бўлгин деб,  
ҳар бир боланинг  
митти товонларни ўпган чоғида.

Аммо, қани улар,  
замин алқаган,  
умидвор тикилган митти даҳолар?  
Бирининг кўзида ғалат дард кўрдим,  
бирининг кўзида кўрдим жаҳолат.

Тобора кичрайиб кўринар улар  
кичкина ташвишлар исқанжасида.  
Шундоқ сўниб борар ер орзулари  
ҳирсу таъмаларнинг кир панжасида.

Наъра тортаймикин  
туқсон тўққиз минг  
пахлавон бобомнинг овозин йиғиб,  
даҳмалар қопқоғин тақиллатайми,  
фарёд қилаймикин осмонни йиртиб?!

Кўпордим  
юрагим хайқириғини,

хайқириқ замину кўкка сиғмади.  
Бу ёмон ҳолимдан ёрилди тоғлар,  
«Сувлари сирқираб тошлар йиғлади».

Мана шу лаҳзада полапонларин  
парвоздан, осмондан йироқ гўшада,  
суйибмас, чўкилаб улғайтаётган  
бир йиртқич,  
бир ваҳший кушга ухшайман.

## БАЛАНД ДАРАХТЛАР

Баланд дарахтлар бор,  
баланд дарахтлар —  
ернинг юрагидан куч-қувват сўрган,  
бақувват, чатишган шох-шаббаларда  
Дабуру Пўйироз йўлини тўсган...  
Чексиз гам-ғуссалар келтирар Дабур,  
мислсиз қийноқлар юборар Пўйроз.  
Пастда паст дарахтлар ораларида  
Самум Сабо билан ўйнашади соз...  
Самум — олов шамол,  
Сабо нафисдир,  
кезаркан водийнинг боғ-роғларини,  
ҳарорат, нафосат домида тоблар  
пастак дарахтларнинг ғўр шохларини.  
Паст дарахтлар эса  
кунни тўсди деб,  
эгаллаб олди деб юксак оламини,  
баланд дарахтларнинг ғийбатин қилар  
ҳар ўтган йўловчи елга зорланиб.  
Шўрликлар,  
билмаслар ўша юксакда  
ёвуз шамолларга тутиб бошларин.  
водийда гул туккан паст дарахтларнинг  
умрини асраган мард қардошларин.  
Осмон — қасирғалар,  
музлар маскани,  
буюк олишувлар қизиган майдон,  
дунёда бор экан баланд дарахтлар  
юртимиз боғлари бўлмади вайрон.  
Баланд дарахтлар бор,  
кулаганда ҳам  
ҳеч кимга айтмаслар қийноқларини.  
Ҳеч кимса эшитмас,  
эшита олмас  
баланд дарахтларнинг ингроқларини...

## ҒЎЗА

Бир парихон  
каби сўзладим  
тупроқ ёрган ғўзага қараб:  
«Авлодларнинг ҳаққи-ҳурмати  
ўсгин,  
ўсгин,  
пакана дарахт».

Шундай ўски,  
ҳатто энг баланд  
дарахтлар ҳам қолсинлар доғда.  
Шундай ўски,  
лўппи момиқлар  
булутлардай тошсин чанокдан.  
Ахир сенга эгилавериб  
ё айтолмай қўнгил дардини,  
қанча авлод қадимдан буён  
ростлаёлмай ўтди қаддини.  
Ғўза,  
улкан дарахтга айлан,  
осмон қадар юксалгин ердан,  
ўйнаб пишиқ шохаларингдан  
паға-паға булутлар терсак.  
Қўшиқ айтсак,  
қўшиқларимиз  
тўлқинланиб, текис таралса,  
куйлаганда кўринса осмон,  
куйлагандан қайта яралсак...  
Бир парихон  
каби бирпасда  
зўр дарёлар йулини тўсдим,  
авлодларнинг ҳаққи ҳурмати  
ўсгин ғўза,  
ғўзажон, ўсгин.

## ОРОЛГА САВОЛ

Оловланиб,  
жизиллаб куйган  
қумтепалар ичида Орол  
талвасада тўлғониб ётар,  
борган сайин аҳволи хароб.  
Теграсида маъжусий каби  
гир айланар саҳройи самум,

тўлиб-тўлиб келар Сирдарё,  
маст туядай лўкиллар Аму.  
Сахро ўраб келар Оролни,  
Орол гўё  
ернинг бўғзида,  
эриётган осмонга боқар —  
жон берётган одам кўзидай.  
Жазоларми уни табиат,  
аммо унинг недир гуноҳи?  
Тиним билмай оҳ урар Орол  
денгизларга етмайди оҳи...

Нима бўлган  
сенга, эй Орол,  
хайратларга солиб ҳар ённи,  
минг йиллардан буён ютоқиб,  
симирасан икки дарёни...

### ЭСКИ РАСМ

Тарих дарслигида  
қизик расм бор:  
чипта чориғли чол — битта оёқда,  
бирини кўтарган,  
бошини қашир —  
бошқа оёғини қўйсин қаёққа?

Унинг яғирлаган бўйнига минган  
дунёнинг қориндор амалдорлари,  
чол эса илжайиб,  
битта оёқда  
тарих дарслигида турар зорланиб.

Бутун эслаб қолдим  
ўша шўрликни,  
нотавон лақмавой қолди қаёқда,  
тарих дарслигида бормикин омон,  
ҳамон турармикин  
битта оёқда?

Ёки у тарихни ҳайратга солиб,  
бўйнидан юкини отган, ҳойнаҳой,  
ўзига тегишли экинзорлардан  
топгандир иккинчи оёғига жой.

Шундай деб,  
қизимнинг китобин очдим,

мана, ўша расм, ўша «айёр» чол,  
бир оёқлаб турар,  
бошини қашир  
ва ҳамон илжаяр айбдорларча...

## ЮЛДУЗЛАР ҚУЛАГАН ТУНЛАРИ

Юлдузлар қулаган тунлари  
еру кўк бир сирли ларзада.  
Хавотир, ҳалокат сафлари  
оралаб югурар лаҳзалар...

Юлдузлар қулаган тунлари  
гўё бир даҳшатли он яқин,  
гўё бир саҳарсиз, садосиз,  
чеҳрасиз, абадий шом яқин.

Қитъалар устида айланар  
ҳалокат ташиган кузғунлар.  
Дунёнинг эриган суврати —  
ҳофизам арқоғи узилар...

Қонимга, қадимги қонимга  
бақирдим, кетайлик мозийга,  
кетайлик туркулар айтишиб,  
яшайлик Юсуф Хос Ҳожибдай.

Ё мамлук бўлайлик, э қоним,  
кетайлик ё ундан нарига,  
тушайлик одамзод қонининг  
ҳамиша мусаффо қаърига.

Жоҳиллар,  
жаллодлар еридан  
йироқда яшайлик уйланиб,  
...Бир тирик панжара мисоли  
юксалар болалар қўллари...

Шиддатли нолалар, садолар  
гуркираб юксалар ёнимда.  
Гуркираб юксалар самовий  
арганун мусиқа қонимда.

...Юлдузлар тинимсиз қулайди  
бўшлиқни кесароқ ловуллаб,  
қайдадир баҳайбат қўлларда  
учганини сезаман повиллаб.

Ё тинсиз чекарми заминнинг  
бу забун ҳолидан гангираб,  
саноксиз сайёра — тошларда  
кенгашиб ўтирган тангрилар?

\* \* \*

Ҳар қандай ҳиммат-да  
чегаралидир —  
чегараси бордир нафсониятнинг —  
қай бир айби учун  
парвардигорлар  
ерга қамаб қўйган инсониятни.  
Инсоният сиғмай  
тошболталарда  
йўнилган қитъалар — гил солларига,  
азалдан тикилар сайёраларга  
фарёди, хаёли, лисонларидан.  
Қайдан келган улар —  
азал-азалдан:  
урушиб тўймаган жинояткорлар?  
Бу қадим низолар, уринишларда  
гўё бир ғалати синоат бордай.  
Чайқалиб сузаркан мудҳиш солларда  
ҳалокат, хавотир сувлари аро,  
бир элат Миррихга,  
бири — Зуҳалга,  
бир элат тикилиб ётар Зуҳрога.  
Чегарасиз бўлса инсон имкони.  
табиат одамга бир қанот берса,  
ерда қолармикин бирорта одам,  
абადий кулфатлар маскани — ерда?

## **ИНСОНЛАР ОВОЗИ**

Жисмимиз ўраган  
тиконли симлар,  
тиконли фикрлар ичра руҳимиз,  
нигоҳимиз калта,  
нурсиз зиндонлар —  
юракларда чирир ғам-андуҳимиз.  
Замин парча-парча,  
қайга бурилма —  
кўксингга ғарчиллаб қадалар тиғлар.  
Қачон эллар танир бир-бирларини,



қачон бу қитъалар  
топишиб йиғлар?  
Ҳозирча поёнсиз чегараларда  
элатлар бир-бирин тинмай чавоқлар.  
Ғофил ер устида тунлари тинмай,  
тинмай айланади  
учар товоқлар.

**БАХТ СЎЗИ**

Бахтиёрман деган биргина сўзни  
айтиш учун керак қанча куч-чидам,  
гарчи бахт сўзларнинг энг ёқимлиги,  
гарчи турса ҳамки тилнинг учида.  
Оғир ботмасмикин  
бу сўз кимгадир,  
тегиб кетмасмикин оҳ-воҳларига,  
қандоқ бардош бериб яшайман кейин  
бахтсиз кимсаларнинг нигоҳларига.  
Аввало бу сўзни ўзгалар айтсин,  
айтсинлар кўзлари севинчга тўлиб,  
элининг бахти учун умрини тиккан  
шоирлар айтмасин биринчи бўлиб.  
Бу сўзни бир умр айтмай яшадим,  
ҳар шодлик келганда юрдим секинроқ.  
Ғам сўзин элимдан аввалроқ айтдим,  
бахт сўзин айтаман,  
элдан кейинроқ.

\* \* \*

Ҳали бирор ишни уддаламадим,  
ҳали ҳеч кимсани қилмадим рози,  
беҳуда ўтибди гўзал умримнинг  
қанчалаб чиройли баҳори, ёзи.  
Фароғат борлигин унутиб қўйдим,  
бағримга чақинлар тегди дафъатан,  
Сендан-да улуғроқ нарса йўқлигин  
сочим оқарганда англадим, Ватан!  
Бунча кеч англадим,  
нега мунча кеч...  
англасам лоақал ўттиз йил аввал,  
лоақал туғилмай туриб англасам...  
Кўрган бўлармидим сени мукамал.  
Ҳали асл Ватан бўлмоғинг учун  
овози тошларни ёрар куйчилар,  
қанчалаб сеҳргар шоирлар керак,  
қанча билим керак,  
қанча куч-чидам.  
Умрим кўчкилардай жимжит, шиддатли,  
буткул тинмоқ учун бир кун бемалол  
фақат яхши бўлмоқ жудаям камдир,  
жуда камлик қилар яшамоқ ҳалол.

Нақадар кечикиб англадим сени,  
чақинлар йўқ қилса мени дафъатан,  
айт, қандоқ чидайман бундай хўрликка,  
айт, қандоқ ётаман қаърингда, Ватан!

## ҚАСАМ

Шавкат Раҳмон деган  
бир ўжар шоир,  
бир куни қайтадан яраладими?  
Ҳаётим маънисин жуда кўп ўйлаб,  
сайладим сўзларнинг  
сараларини.  
Ҳар бир сўз  
юз сўзнинг ўрнини босар —  
Ватан, Халқ, Жасорат, Кураш, Озодлик.  
Ҳар бир сўз етажак юзта умримга,  
ҳар бири бахш этар  
руҳимга шодлик.  
Ҳозирлик кўраркан буюк сафарга,  
пуштиранг пардали минглаб дарчадан  
мўралаб ўтирган гўзал сўзларни,  
қолдириб кетаман энди барчага.  
Аслида атиргул бўйин таратган  
бу ўйноқи сўзлар меникимасдир.  
Менга нондай зарур, қиличдай кескир,  
заҳардай мард сўзлар бўлсаёқ басдир.  
Сайладим сўзларнинг сараларини,  
курашлар шамоли кирди назмимга.  
Юртимни кезаман,  
энди ҳар нарса —  
эгилган нарсалар тегар ғашимга.  
Энди ишлаш керак бу кенгликларда,  
токим сўйламасин ёлғонни ҳеч ким,  
токим буюк тоғлар салтанатида  
эгилган бошларни  
қиличлар кессин.

## ЁШ ЎЗБЕК ШОИРЛАРИГА

Сўзларни қайрайлик,  
обдон тоблайлик,  
идрок-ла совутиб тагин қайрайлик,  
Ўзбекнинг қорақўз болаларига  
битта дунё қолсин хайратлик.  
Битта дунё қолсин мустаҳкам,

эшилган пўлатдай дарёлар қолсин,  
Чақилмас тошлардай бир тоғлар қолсин,  
мусаффо хаёллар,  
самолар қолсин.  
Сўзларни қайрайлик,  
дўстлар, жўралар,  
ғафлат тўшагида ётмай, шошайлик:  
яшамок, курашмоқ, ўлмоқ сирларин  
болакайлар учун очайлик.  
Битта дунё қолсин мустаҳкам,  
унга посбон бўлсин ўткир шеъримиз,  
токим бу дарёлар бемалол оқсин,  
болаларга қолсин жаннат еримиз.

Сўзларни қайрайлик,  
тагин қайрайлик,  
токим кескир бўлсин бамисли олмос.  
Ўткир сўз қолмаса шоирларидан,  
ўткир сўз қолмаса...  
ҳеч нарса қолмас.

## ҚАРСАК

Қарсак нима ўзи?  
Иккита кафтнинг  
орасидан потраб чиқадиган сас,  
хоҳласам чаламан, хоҳламасам йўқ,  
қарсак меникидир, сизники эмас.  
Қарсаклар ҳозирча қўлтиқларимда  
митти мушуклардай мудрайди тафтдан.  
Ахир, ўзбекнинг бир ўжар шоири  
қарсак чалармиди бемаъни гапга.  
Виждонсиз шоирлар кўпайган жуда,  
юракни сўз билан ёндиргувчи кам,  
халқимас,  
шуҳратни ўйлаб сўйлаган  
аҳмоққа бермайман қарсагимни ҳам.

Қарсак нима ўзи?  
Арзимаган гап,  
керак бўлса топилар қоплаб,  
Титроққа тўлдириб осмон гумбазин,  
қарсаклар чалишни биламан бошлаб.  
Ғирромлик қилмаса нотик агарда,  
ёлғон шеър айтишдан қайтсайди шоир,  
милтиқ ўқларидай гумбиргум қилиб  
ҳаводан қарсаклар ясардим доим.

Ўжар шоирликни ташлаб ўшал пайт,  
эпчил бир югурдак каби замонда  
қарсак чаладиган хизматчи бўлиб,  
ишга кирар эдим Ўзбекистонга.

## МЕҲМОНДЎСТЛИК

Ўзбеклар азалдан меҳмончи элдир,  
меҳмон отангдан ҳам улуғ, дейдилар.  
Бир кунлик меҳмонга бор-йўғин қўйиб,  
ўзлари анча вақт туршак ейдилар.  
Бу гўзал хислатдир,  
ноёб хислатдир,  
айниқса, меҳмонлар бўлса муносиб.  
Бироқ ҳар хил бўлар меҳмоннинг феъли,  
бири сўраб кирар,  
бириси босиб.  
Уйдаги тартиблар ёқмас бирига,  
ёқмас тарбиясиз болалар хулқи,  
ялиниб-ёлвориб сийлаганингиз,  
таомил, одатлар кўзғатар кулги.  
Бола-чақаларнинг ризқини қийиб,  
ғордай дастурхонга айнаи киш чоғи  
бор нарса қўясиз ўлимдан бошқа,  
кўчириб келасиз жаннатнинг боғин.  
Шунда ароқ ичиб бўз пиёладан,  
газакка шўр бодринг ейдиганлар бор.  
«Бизларга аталган бор неъматларни,  
ҳамманг еб ётибсан»  
дейдиганлар бор.  
Дерлар чойхонада салла ўраган  
чолларга ўқрайиб қараркан шердай:  
«Манов босмачилар ҳамон тирикми,  
Совет ҳокимияти борми бу ерда».  
Бирдан музлаб кетар товонларингиз,  
хижолат бўласиз дадил қарашдан,  
ўйлайсиз, меҳмон-да, кайфи ошибди,  
бу разил сўзларни айтмади қасддан.  
...Тўкин куз кезади Ўзбекистонда,  
гоҳида ён элдан.  
гоҳо чет элдан  
суҳбат ё тухматга бир сабаб излаб,  
ҳар куни ўн минглаб меҳмонлар келар.  
Меҳмон хабарини беради минглаб  
босиқ карнайларнинг овозалари,  
шаҳарлар қўпориб ташлайди бирдан  
юз минглаб шарқона дарвозаларин.

Шоирлар тушига кирмаган қизлар  
кимларга им қоқиб,  
қулоч ёзганча  
буюк бир хазина устида ўйнар,  
шўх шўх юриб,  
гўё чўтни босгандай.  
Меҳмон кутиш ўзи буюк санъатдир,  
бунда бизнинг элга етадиган кам.  
Меҳмон кутишни-ку қойиллатамиз,  
қанийди ўргансак кузатишни ҳам.

## ИСПАПИЯДА ЯНГИ ЙИЛ

Испанлар  
жудаям эринмаган халқ,  
ҳар йили бир марта яшариб олар,  
картондан ясаркан жами ёмоннинг  
қийшайган, буришган  
башараларин.  
Бутун Испания — аччиқ кулгисин  
милёнта қўлига жамлаган рассом.  
Чексиз устахона — тор кўчаларда  
буюк асарларин яратар ҳар шом.  
Мана, янги оқшом,  
жаранглар ногоҳ  
милён деразалар шўх қаҳқаҳадан —  
улкан сувратларни шоирлардай халқ  
кутариб чиқади мингта даҳадан.  
Испанлар гуёки бор ғуборини  
ситиб чиқаргандай пок қонларидан,  
дунё куз олдида  
минглаб разилга  
ўт қўйиб юборар майдонларида.  
Улуғдир ўзидан куладиган халқ  
дунёга кўз-кўзлаб ноёб хислатин,  
кавшларин артаркан эски йилларга,  
қуйдириб йўқ қилар  
барча иллатин.  
Бир ҳавасим келди,  
қани биздаям  
бўлсайди шу халқнинг руҳий қуввати,  
биз ҳам майдонларда куйдирсак ҳар йил  
ёмон иллатларнинг хунук сувратин.  
Аммо вақтимиз йўқ,  
гарчи кўп ҳали  
мириқиб кулгудай ажиб иллатлар —  
халқимиз қировли пахта чангаллаб,

бошин уриб олар янги йилларга.  
У янги йилларнинг бўсағасида  
таомилга кура бир оз тўхталар,  
ёлғончи, олчоклар сувратин эмас,  
буюк ташвишларни бошда кўтарар...  
Ҳатто имонига кир назар билан  
қараб, бисотига кўзин олайтган  
кимсалар билан ҳам тантилиқ қилиб  
чўқиштириб ичар бўз пиёладан.  
Сўнг тағин тоғлардай  
чўйиг кифтларида  
бир дунё ташвишни олиб юради.  
Англаган жилмаяр...  
Англамаганлар  
бундай соддалиқдан кулиб туради.  
Менимча,  
халқимиз муносиб кўрмас  
пойига бошқадан қолган изларни...  
Ҳозирча испанлар тан берадиган  
Кулгили жазони тинмай излайди.

## **ҚОДИРИЙ ВА ҲОЗИРГИ ЁШЛАР**

Ҳозирги ёшларда  
покизалиқ бор,  
тирик қалбларига диёнат эга,  
гўё пок табиат ёмон кўзлардан  
асраб қўйганларин шуларга берган.  
Агар тирик бўлса, бир четда турмай,  
ҳозирги ёшларга сардор бўларди,  
гоҳ кўкдан ёғилган,  
гоҳ ердан чиққан  
туҳмату балога қалқон бўларди.  
Ҳозирги ёшлар ҳам турармиди жим,  
йиғиштириб қўйиб шахсий ҳасратин,  
ўз нафси йўлида ҳар нега қодир  
ювуқсиз каслардан уни асрарди.  
Синдириб ташларди  
унинг бўғзига  
ўрлаган қўлларни биттама битта,  
бор овози билан полончилармас,  
халқнинг боласиман деган йигитлар.

Қодирий ўйланар юксак-юксакда,  
пайқамай вақтнинг тўсу тўсларин,  
пойига қўяди қўллари титраб  
қариган гулларин

содиқ дўстлари...  
Аммо у юксалган улуғвор тошдай,  
қўрмас дўстларининг йиғинларини.  
Эшитмас жомларнинг жаранглари-ла  
оташин алёру йиғиларини.  
Билмадим,  
дўстларин танирмиди у,  
пойига барини ҳайдаб келди вақт...  
Бас, эй, Қодирийнинг пойидагилар,  
у дўстлар овозин эшитар фақат.  
Вақт келиб,  
қариса ҳозирги ёшлар,  
тўла узмоқ учун умрлик қарзин:  
вой, дўстим, жигарим, биродарим  
Қодирий пойида йиғласа арзир.  
Шунда бир сесканиб,  
чин дўстларига  
ўзининг мозийдек қучоғин очиб,  
юксақдан эгилар,  
минг бор эгилар,  
тупроққа теккунча нуроний боши.

## ГУРЖИСТОН МОЗАИКАСИ

Ким сени бунчалар  
суйиб асраган,  
ўткинчи давронлар човутларидан,  
пориллайсан қонмас,  
шудринг сачраган  
навқирон аскарлар совутларидай?!  
Бунда борлиқ ўйлар гуржи тилида,  
шу тилда сўйлайди бунда ҳар нарса.  
Минг-минглаб йилларки гуржи кўзи-ла  
оламга қарайди саноксиз харсанг.

Гуржистон,  
ўйноқи дарёларинг бор,  
аслари жаранглар қизларникидай,  
минг битта ташвишнинг оғирлигидан  
ҳарсиллаб оқмайди бизларникидай.  
Беғам ва бокира далаларинг бор,  
юзларини тўсган ёмғир — тўрлари,  
Милён йил кутсанг ҳам  
манглайларидан  
оқариб, бўзариб чикмас шўрлари.  
Жаннатсан —  
яшайсан афсоналарда.



шоирлар дилидан чиқмаган шеърсан.  
Милёнта гуржини битта гуржидай  
бошингга кўтарган бақувват ерсан.  
Гуржистон,  
кўп қадим кўшиқларинг бор  
ҳар битта гуржининг юрак кўнжида,  
шодлик келганда ҳам  
қайғу келганда  
бир гуржига дўниб куйлар гуржилар.  
Куйлашар —  
ўрмондай гуркирар ўтлар.  
Куйлашар —  
минглаган қуёшлар балқар.  
Нақадар бахтсиздир,  
нақадар гўлдир  
ягона кўшиғи бўлмаган халқлар.

Куз эди,  
Гуржистон бир олма каби.  
Мармар кўчаларда нурлар шарқирар.  
Кезардим, кезардим,  
аммо ёдимдан  
кузги Ўзбекистон чиқмасди сира.

## АМУДАРЁ ҚИРҒОҚЛАРИ

Аму гулдирайди маст туялардай...  
Бир ваҳший қудратга тўла комлари.  
Кўринар ҳов олис тепаликларда  
Хоразм шоҳларин истехкомлари...  
Бир ёқда яшиллик кўпирган воҳа,  
бир ёқ саксовулзор —  
сахро фарёди.  
Сарҳадсиз осмондай очиқ кенгликда,  
билмайсан,  
шамоллар келар қаёқдан...  
Ахир ногоҳ кўпган ваҳший шамоллар  
ўтган-ку воҳани қумларга қориб.  
Гўё дарёданмас,  
оғир ўйлардан  
кемамиз чайқалиб сузар юкори...  
Шунда бир қирғоқдан гўё ҳозирок  
узилиб тушгандай Момо Қуёшдан,  
болалар қийқирди,  
оқ кўйлақларин  
банди оқкушлардай силкитиб бошда.  
Болалар,

мунчалар содда, тўпори,  
тиниб-тинчимас оқ капалаклардай...  
Юқори сузётган кемага қараб  
худди жон киргандай тепаликларга...  
Эй, улуғ дарёнинг болакайлари,  
дарёдек жўшқиндир ғайратларингиз.  
«Жисму жонларингиз муҳаббат бўлсин,  
унга қалқон бўлсин  
нафратларингиз».  
Ваҳший Амударё қорайиб борар  
гоҳ очиб, гоҳ ёниб ўпқон-домларин.  
Кўринмас энди ҳов тепаликларда  
Хоразм шоҳларин истехкомлари...  
Уларнинг ўрнида  
энди тирик саф —  
узилиб тушгандай Момо Қуёшдан —  
болалар... болалар...  
Оқ кўйлаклари  
оқкушлар сингари айланар бошда...

### **ҚИЗИЛҚУМДА БИР КУН**

Жайхундарё соҳилларида  
назарида қолиб улуғвор сувнинг,  
шамол эсноғидан шув этиб кўчиб,  
буралиб, увалиб ётибди қумлик.  
Улкан қуёш пастлаб,  
олов бургутдай  
қумлик тепасида айланиб сузар.  
Жимликни занглаган саксовуллардан  
йиртилган шамолнинг овози бузар.  
Учардинозавр — қумтепаларда  
ёнаркан трилён зарра йилтираб,  
оёқ босиб бўлмас,  
суяниб бўлмас —  
қумлик оқаверар сувдай жилдираб.  
Эсиз, шундоқ воҳа,  
эсиз, улуғ сув,  
эсиз, очиқ осмон, эсиз, минг қарра,  
кенгликни қўмсаган шоир юрагим  
шоколдай увлади бу кенгликларда.  
Эй, қум,  
бармоқларим ораларидан  
зарра-зарра бўлиб тўзғиётган қум,  
бирлашсанг на бўлғай,  
муштдек тошга ё  
тупроққа айлансанг бўлмасми бир зум.

Эй буюк саҳронинг заррачалари,  
кафтимда тўзғимай турсанг бўлмасми.  
дил хурсанд бўлмасми,  
тумса бағрингда  
гиёҳлар потирлаб унса бўлмасми?  
Токай занглаб кетган бу саксовуллар  
тирик бир имондай туради ахир —  
турар Жалолоддин Мангубердининг  
саҳрога сочилган ўзлиги каби.

... Жайхундарё соҳилларида,  
икки ёқдан қисиб қудратли сувни,  
шамолда эланиб.  
куёшда куриб,  
зарра-зарра бўлиб ётибди қумлик.

Орзулар сурарман энди абадий,  
кучли замин керак оёқларимга.  
Кўзларим ўнгида тўзғиган қумлик,  
боғлар гуркирайди хаёлларимда.

Эй, қум,  
кучли замин ахтарармидим,  
шу буюк кенгликда агар қўлласанг,  
кўзларим узоқда тикилмаса гар,  
агар кифтларимда тоғлар бўлмаса.

## **ХОРАЗМ ҚИШЛОҚЛАРИ**

*Хоразмда деярли ҳар бир туман марказида урушда қурбон бўлган  
юзлаб аскарларнинг номи битилган тошлавҳаларни кўрдим.*

Бўз йўллар бўйида  
ёз нафасидан  
мудраган боғларнинг паноҳларида  
ердан ўсиб чиққан қишлоқлар яшар  
қуёшнинг абадий ҳамроҳларидай.  
Бир қарасанг.  
бегам хиргойи қилиб,  
қайроқларин ўйнаб кўзлардан четда.  
Жайхундай улуғвор дарё ёқалаб,  
хилват кечаларнинг каъридан кетар.  
Танбал деб ниқтаманг бармоғингизни,  
кўзингизга қараб, сўкиниб кулар.  
Саноксиз олифта шаҳарвойларни  
тинмай кийинтириб,  
боқади улар.

Бироқ керилмас ҳам кўрсатавермас  
зорланиб ҳар кимга манглай шўрларин.  
Шу қадар тер тўкар кенгликларига,  
оқариб туради ҳатто гўрлари.  
Илондай чиройли кечалари ҳам  
ўйнатиб бир пудлик босқонларини,  
тоблар шўх қизларнинг сандонларида  
минглаб Жалолиддин,  
Ҳожихонларни...  
Бу пахса вужудли йўловчиларнинг  
умрига боксангиз теранроқ ўйлаб,  
кўрасиз — кўзёши товонларида,  
ичкарида йиғлаб,  
кўчада ўйнар.  
Кўрдим ҳар бирининг қоқ юрагида  
тошга дўниб кетган оғрик-дардларни,  
Ҳар бирин кўксида юзтадан Шермат,  
уч юз Жуманиёз,  
беш юз Матлари.  
Йиғласа бўлар-ку азалар очиб,  
бевақт хазон бўлган мард эрларига,  
йиғласа бўлар-ку азалар очиб,  
бошларини уриб шўр ерларига.  
Бироқ чаҳ-чаҳлайди қайроқ тошлари,  
ер ларзага тушар рақсларидан,  
кўзёши бўлсаям вужудларини  
ўн карра,  
юз карра ғарқ қиладиган.

## **АРАВОН КЎРИНИШЛАРИ**

*Турсунбой Адашбоев ва  
Абдуқаҳҳор Манноновларга*

1

Тоғлар —  
нортуялар абадий чўккан,  
қуриган йилларни чайнаб, кавшаниб.  
Қани ясовуллар, туякашлари,  
тиллоли, жавҳарли сандиқлар қани?  
Бариси таланган,  
қароқчиларнинг  
изларин яшириб юборган мозий,  
яширган йилларнинг чангалзорлари  
сарбонни ўлдирган қотил овозин.

2

Музликдан  
юҳодек келган шамоллар  
туялар жисмини ялаб-ишлаган,  
асрлаб тоблаган темирчи Қуёш,  
ёмғирлар чўқиган,  
қорлар қишлаган.  
Шу қадар метинки туялар жисми,  
чарсиллаб қайтади отилган ўқлар.  
Минг йиллаб тинимсиз бўқирса ҳамки  
метин туяларни йиқолмас тўплар.

3

Сарбонни кўмдилар  
сангзор соҳилга,  
қабридан юксалди сўнгги сўзлари:  
«Элимдан ўзга бир дардим йўқ эди,  
элим, деб йиқилдим,  
эл, деб бўзладим».  
Хотинлар соч ёзиб «вой»лаб йиғлади.  
мардлар ерга ётиб ойлаб йиғлади,  
дўст, ёвни билмаган қур кечаларда  
«булутга яшриниб ойлар йиғлади».

4

Бир дарё,  
тепадан бўғилган дарё...  
шаштини синдирган метин тўсиқлар,  
саноқсиз тошларни оралаб оқар  
элнинг тилидаги ўлмас қўшиқдай.  
Балки шунданмикин  
уйлар зичлашиб  
дарёдан сув ичар подалар каби.  
Юлдузлар келади чўмилмоқ учун,  
бир қирғоқ туркийдур,  
бири — арабий.

5

Исёнкор тутзорлар ораларидан  
чиқар афсонавий жангчилар каби  
нигоҳлари ўткир,  
одими шахдам,  
барваста, қорача йигитлар сафи.  
Қишлоққа киришар,

Момо Қуёшнинг  
энг сўнги нурлари тўкилиб ётган  
гузардан ўтаркан,  
қиз кузатгандай  
суқланиб қарашар сувлаган отга.  
Жиддий қатъият бор чехраларида,  
мардона кўзларин  
қисиб қарашар...  
Зулматда юз йиллаб сургунда ётган  
захардай шаробдан ичмоқ ярашар.

6

Болазор,  
мевазор,  
толзор кўчалар,  
шоҳлар ерга тегар шиғил ҳосилдан.  
Мовий дарвозалар равоқларида  
тамаки барглари  
ипга осилган.  
Баркашдек соқолин силаган чоллар  
ўй сура қўл ташлаб таёқларига,  
саслари гуллаган болакайларга  
тикилиб тўймайди ҳаёт қаъридан.  
бекинмачоқ ўйнар шўх болакайлар.  
Ҳозиргина сўнган қуёш кўрлари.  
Чайқалган шаббода тўлқинларида  
товланар қизларнинг  
ҳарир куйлаги.  
Хинодан қизарган кафти-ла қизлар  
ёноқларин тўсар,  
ерга қарайди.  
Ёш қонинг тўлғонар томирларингда,  
тилингда уйғонган булбул сайрайди.  
Юз оёқ, юз қўлли,  
минг бир иболи.  
пардага ўралган ёноқларида.  
Эҳ, қандай сеҳрли садолар ухлар  
бу хулво қизларнинг томоқларида.

7

Анжирзор  
оқ ойнинг шуълаларида...  
Қадлари майишган,  
гўё фалажруҳ.  
Йиқилар чоғида бир-бирларига  
мустаҳкам суянган элдир ҳалажруҳ.

Улкан, дағал кафтлар —  
япроқларида  
олтин анжирларни тутар анжирзор.  
Кўр нурлар дайдиған бу салтанатда  
сабр-қаноатли қанча занжи бор.

8

Шамолзор дарада чайқалади тун,  
оқаришиб борар ойнинг палласи.  
Қонимни қонимга танитиб қўйди  
қоронғи тунларнинг  
ўт мусалласи.  
Энг асил дўстларим ёнимда экан,  
ёнимда, жонимдай жонимда экан,  
дўст излаб ўткардим баҳорни, ёзни,  
эй воҳ, улар менинг қонимда экан.  
Мана, юрагида диёнатини  
бокира қизларнинг номуси каби  
сўнгги нафасгача пок асрагувчи  
вазмин, иродали одамлар сафи.  
Қудратли юраклар зарбини уқдим,  
уқдим тоқатларин,  
уқдим кўзларин.  
Ҳар бирин дилида гўзал сўзлар бор,  
мўйсафид сарбоннинг  
сўнгги сўзлари.

9

Аравон  
бўзарган тонг қучоғида,  
кўпирган боғларин тебратиб ётар,  
гоҳ мовий,  
гоҳ пушти пардаларида  
куёшдай уйғониб, ой каби ботар.

## **АВТОБУСДАГИ УЙЛАР**

Катта йўл бўйида  
гўё ўзларин  
олис бир саёҳат, сафарга чоғлаб,  
писта, қурт сотувчи чоллар сингари  
ўйланиб ўтирар содда қишлоқлар.  
Қайга борадилар,  
лойгарчиликда  
қай орзу-истаклар бағрини эзар?

Бироқ йўл сездирмай ёдингда қолган  
нохуш сувратларни ўчирар тезда.

Пахтазор бошланар,  
кирза этикли,  
юзларин қуёшлар ялаган қизлар  
минг бора эгилиб,  
минг бор ялиниб,  
ҳар митти ғўзани уйғотар сизлаб.  
Бир зум бош кўтариб,  
ерга ўхшаган  
қўлларин силкитиб ненидир сўйлар,  
Гўёки қўллармас,  
қўллар шаклида  
ростланиб ҳавода титрайди ўйлар.

Туркона ҳовлилар кунга қараган,  
аччиқ мевасидан ширин боли кўп,  
кўримсиз эшиклар мангу ёпилмас,  
терагидан кўра мажнунтоли кўп...  
Сабр дарахтидай ўсган одамлар —  
саксовул сингари чидамли, чайир,  
ерга ботиб кетган баҳодирлардай  
кунларга қарайди  
синиқ илжайиб.

Майхонага ўхшар  
автобус ичи,  
ёш-яланглар чайнар нағмаларини.  
Бир бутун одамни кўрмадим бунда,  
курдим мен одамнинг зарраларини.  
Кўнгил ағдарилар  
латифалардан,  
орзулар, қарашлар нақадар калта.  
Нега гапиришмас сепаратчилар  
Индира Гапдини отгани ҳақда?!

Булар яшайдилар  
қайси кунларда,  
қайга борадилар, кимга юкиниб?  
Шулар ўйлармикин тупроғимизни,  
шулар кўтарарми элнинг юкини!?  
Қани бирортаси  
битта сўз айтса,  
сўқимлар даврасин ногоҳ тўзитиб.  
шоир юрагимни юлиб берардим  
биргина Туркистон деган сўз учун.



Қарашар  
автобус деразасидан  
охирлаб қолганда ҳамки саёҳат,  
билишмас, не учун хўмраяр тоғлар  
бу азим дарёлар оқар қаёққа...  
Болалар, кампирлар.  
чоллар мудрайди,  
меҳнаткаш қўллари ёзиқлигича,  
бу доно йигитлар,  
бу доно қизлар  
ухлайди кўзлари очиқлигича.

### ЧАРХИПАЛАК

Ғичир-ғичир,  
ғичир-ғичир,  
айланасан — жонинг ҳалак,  
айланасан кун-тун демай,  
чархипалак,  
чархипалак.

Шар-шур этиб,  
тар-шур этиб,  
куйилар сув чирик новга,  
не азоб-ла олган сувинг  
тешик новдан оқар сойга.  
Чанқаган ер куйиб ётар,  
бу аҳволни кузатмаслар,  
ғайрат қилиб тешик новни  
ямаб-ясаб, тузатмаслар.

Ғичир-ғичир,  
ғичир-ғичир,  
айланасан — жонинг ҳалак,  
айланасан азал-абад,  
чархипалак,  
чархипалак.

### АСОТИРЛАР КИТОБИ

Жавшанларин ечмаёқ,  
ечмай қурол-яроғин,  
ухлаб ётар ботирлар  
водийларда қорайиб...  
Очсангина китобни  
ногоҳ бари уйғонар,  
уйғонар булут ёлли,  
яшиндаин тулпорлар.  
Бир ғурурми ё ҳайрат  
пайдо бўлар кўзингда,  
ботирларни уйғотиб,  
уйғонасан ўзинг ҳам.  
Уйғонасан, ўзгача  
ёлқинланар тонгларинг,  
тўқсон икки томирда  
потирлайди қонларинг.

Аммо кетар чоғингда  
унутмагил инсофни —  
болаларнинг олдида  
очик қолдир китобни.

\* \* \*

Жангда ўлган эмас  
бирор баҳодир,  
бари ҳалок бўлган хиёнатлардан,  
тошдай ухлаганда тўшларин очиб  
ё заҳар қўшилган зиёфатлардан.  
Бирор асотирда  
баҳодирларни  
ҳаттоки юзбошли аждар емаган,  
минг бир синоатли ялмоғизлар ҳам,  
тоғларни ўйнаган, девлар енгмаган.  
Бари ҳалок бўлган хиёнатлардан,  
барига орқадан санчилар ханжар.  
Шундай бўлиб келган азалу азал  
мана шу жафокаш,  
кўхна Ватанда,  
Ҳар гал баҳодирлар йиқилар экан  
куракка санчилган номард тиғидан,  
қайта тирилганда бўларди ногоҳ  
ҳар бир болакайнинг қорачиғида.  
ишонгил,  
ҳеч қачон сени алдамас  
софдил элатларнинг асотирлари,  
бирорта баҳодир ўлганмас жангда,  
қўрқоқлар ўлдирган баҳодирларни.

## ЁШ ТОҒЛАР

Куч ёғилган  
гавдаларини  
саратоннинг ўтига тоблаб,  
очиб қўйиб хазиналарин,  
ухлаб ётар ўспирин тоғлар.  
Гўр мангу сафарга чиққан  
йўловчилар ҳорган кўйича  
ўтиргану  
бирпас мизғиган  
сирқираган сувлар бўйида.  
Бир нафасга кўз юмгандилар,  
миллион йиллар ўтди орадан,

ухлаб ётар юракни ўртаб,  
ухлаб ётар  
содда болалар...

### **СУВЛАР ИЛА МУЛОҚОТ...**

Улуғвор қоялар салтанатида  
офтобнинг йиғилган шуълаларидай  
сирқираб ётибсиз тошлар оралаб,  
бокира сувларим,  
гўзал сувларим.  
Туташи нафасим нафасингизга,  
узоқ титраб турди жисмим торлари,  
қушдай потирлади ҳовучларимда  
кадимги дунёнинг  
тирик қорлари...  
Тоғлардан сирғалиб тушар оҳиста  
чексиз воҳаларнинг қоронғилари.  
Қаерга шошасиз бағримни ўртаб,  
бинафша,  
нилуфар,  
ёронгулларим...  
Мен ким — эзгуликнинг  
элчиси шоир,  
Сиз ким — гўзалликнинг  
миллён оҳуси.  
Айни шу лаҳзада тангрилардан ҳам  
улуғдир  
гўзаллик тўла ҳовучим...  
Бироқ нега ёлғиз,  
нега ҳазинмиз  
шу мангу, шу ёруғ, содда дунёда?  
Қачон келар экан бу қирғоқларга  
қачон келар экан мажруҳ одамзот.  
У дайдиб юрибди аллақайларда,  
мангуликни бўлиб,  
ўраб симларга,  
бир ваҳший шиддат-ла бузиб борликни,  
беҳуда сиғиниб аллакимларга.  
У ҳали бу ерга етганича йўқ,  
ташлагани йўқдир ҳали туғларин...  
Сиз эса кутасиз уни интизор  
бокира сувларим,  
гўзал сувларим.

Бир куни  
ҳис қилиб алданганини,

одамзот, албатта, йўл топиб келар,  
ногоҳ сизни кўриб ҳовучларида  
асрлаб-асрлаб йигласа керак.

## **ОФТОБ ВА ОФТОБ НУРЛАРИ ҲАҚИДА АФСОНА**

Милёнта йилдирим  
чакнар тўсатдан,  
булутларга дўнар абадий қорлар.  
Нурларга ғарқ бўлиб,  
чайқалган ерга  
Офтобнинг бағридан тушди тулпорлар.  
Гуркираб юксалган бир яшил олам  
яшил кўлкаларин ташлар қирларга.  
Чўнг тоғлар уйғонар,  
сайрайди сувлар,  
дунё тўлиб кетар ёруғ сирларга.  
Офтоб салобат-ла,  
чеҳраси яшнаб,  
боқаркан самовий тоқдан пастларга,  
ногоҳ бир чайқалди бор коинотни  
титратган даҳшатли ўткир саслардан.  
Не кўз билан кўрсин,  
қалайи нигоҳ  
ҳам темир човутли қаҳҳор сайёдлар  
тинсиз арқон ташлар,  
кўкка сапчийди  
бир олов оқимдай айланган отлар...

Наҳот кечагина ғорлар тубида  
бир томчи ҳарорат,  
бир томчи шуъла  
сўраб ёлборганлар,  
буюк Офтобни  
коинот қаъридан чорлаган шулар.  
Офтоб ўйлаганди пок ният билан  
бағридан бераркан мўл-кўл ҳарорат:  
«Хурликка интилсин,  
тулпорларимда  
ғўзал оламларга қилсин саёҳат».  
Истаги пок эди,  
аммо қасамхўр  
сайёдлар қўлида айланар арқон.  
Заминга яхшилик, нурдай ёйилган  
тулпорлар изидан ёлқинланар қон...  
Маконлар хор бўлди,  
миниб отларни

учқур шамолдан ҳам жадал еларкан,  
кўҳна кекларини туғдай кўтариб,  
бир-бирин шафқатсиз қирди элатлар.

Офтоб айланаркан,  
четлаб ўтади  
заминга уюлган муз тоғларини...  
Ташлаб ҳам кетолмас буюк бағридан  
абдий узилган тулпорларини.  
Тулпорлар,  
ёллари тирик аланга,  
совуқ ярақлаган кўзлари ғамгин.  
Бу чексиз заминдан буюк офтобга  
қайтмоқчи бўлгандай чопади мангу.  
Неча минг йилларким  
Офтоб изидан  
тинимсиз талпиниб чопади отлар.  
Офтоб ўша-ўша,  
замин ҳам ўша,  
тинимсиз алмашар фақат сайёдлар...

## ГУМАНОИДЛАР

Уларни биламан, улар пок бўлар,  
юраги гўдакдай беғубор бўлар,  
сезмасдан яшаймиз,  
ёнгинамизда  
бу олий кишилар хору зор бўлар.

Бир лаҳза ўтрилиб,  
теранроқ қаранг,  
қайси бир кўзларда оғир ёш қолди,  
сўлиган гуллардай очик юраклар,  
кафтларга тиралиб неча бош қолди?  
Қаерга борасиз  
кунларни янчиб,  
йилларни тўзғитиб қайга борасиз?  
Юксакка қараб бу кетишингизда  
ҳали қанча-қанча  
қалбни ёрасиз.

Бир қизнинг юлдуздай  
кўзларин кўрдим,  
само гулларидай қўлларин кўрдим,  
агар йиллаб учсам нур тезлигида,  
сира етиб бўлмас ўйларин кўрдим.  
Қанча жасад кўрдим,

гўё бир куни  
ёруғ орзуларнинг баҳридан кечиб —  
шошилиб кетгандай олий кишилар  
азобдан буришган либосин ечиб.  
Нега юлдузларга қарар одамлар,  
қандай садоларни уқар ғойибдан.  
Оламни ғафлатдан огоҳлантирган  
валилар сингари  
бедор шоирлар.  
Улар яшагандай ёнгинамизда,  
ўзлари кўримсиз, диллари кабир,  
астойдил суяйди йиқилганингда,  
ўлимгача борар содиқ дўст каби.  
Ногоҳ тақиб кетар хаёлларингга  
бир куни кетар чоғ сафари қариб -  
бир парча осмондай пок хотирасин  
ўзга дунёларнинг  
хабаргирлари.

## ВАҚТ

Ўлдириб қўйдингиз  
вақтни бугун,  
гўёки ўзингиз сезмаган ҳолда,  
тилингиз титрамай соддадилларга  
кулиб узатдингиз ёлғонни болдай.  
Сўнг қараб қўйдингиз атрофингизга,  
ҳеч ким сезмадим,  
пайқамадим?

Биров қийшиқ кулиб қўйвормадим  
савил-павилию пойқадамини.  
Жуда нозик усул,  
тўғримасми-а,  
қотиллик қилганинг ҳеч ким сезмаса,  
сазойи қилмаса эшак миндириб,  
халойиқ олдида тилинг кесмаса.  
Ўтган асрларда шўрлик вақтни  
сўйиб қўйишарди қўзичоқлардай,  
қозикқа ўтқазиб  
ё осиб дорга,  
тириклай кўмишар эди чоҳларга.  
Нозиклашиб кетган усуллар бугун,  
қотил ҳам қурбон йуқ бир қараганда.  
Бироқ аён бўлар соф ақлларни  
бўғувчи бадбўй ҳид таралганида.  
Вақт келар —

беҳуда гапга тоби йўқ,  
умид-ла қарайди одамиятга:  
«Башарнинг энг буюк ташвишларини  
шиордай кўтариб юрсин ниятлар».  
Биров ўлдиради бекорчиликдан,  
бири — жаҳолатдан,  
бири — тўқликдан,  
қопдаги мушукни сувга отгандай  
бировлар ўлдириб юрак шўхликдан.  
Гоҳо ўлдиришар кўпчилик бўлиб,  
шунда вақт бўялиб қора қонига,  
гумбирлаб қулайди ҳар куни мозий —  
ададсиз вақтлар қабристонига.

Ўх-ху,  
қанча вақт чириydi унда,  
хўрланган,  
зўрланган ёки кесилган,  
бедарак йўқолган,  
бир зўравоннинг  
темир човутлари аро эзилган.  
Ўх-ху,  
қанча вақт,  
ишга солинса  
қанча эллар мангу яшарди озод  
ё курса бўларди оддий қўлларда  
бундан ҳам гўзалроқ битта коинот.

## ОЧИҚ ҚОЛГАН КЎЗЛАР

Аскарлар йиқилди —  
кўзлари очик,  
йўқ эди кўзларин ёпадиган қўл,  
на тупроқ,  
на фурсат қўли ёполмас,  
ёполмас ҳаттоки босиб ўтган йўл.  
Шўрлик Осиёдан Оврупо бўйлаб  
Олмон ерларига туташган йўллар,  
сўнгсиз тепаликлар,  
қора ўрмонлар  
абдий очилган кўзларга тўлган.  
Майсадай гуркираб ўсар нигоҳлар,  
машаққат-ла ёриб ернинг қатини,  
шамолда тебраниб,  
узатар гўё  
авлодларнинг ҳар бир ҳаракатини.  
Гиёҳлар кирмасми тушларингизга,



безовта қилмасми кўзлар овози?!  
Мудҳиш бир сувратдир аччиқ Оврупо —  
тирик нигоҳларнинг буюк мозори.  
Товонларим қақшар  
босгандай гўё  
милён аскарларнинг очик кўзларин,  
жасадим кўради агарда ётсам,  
шеър ёзган чоғимда  
кўрар кўлларим.  
Адашар ўлганлар кўрмайди дея  
инсонлик номини сотиб юрганлар,  
ишратни суйганлар,  
учқур вақтдан  
кўрқоқ кўзларини юмиб турганлар.  
Юлдузсиз осмондай бу чуқур кўзлар,  
сўнган юлдузлардай сон-саноғи йўқ.  
Топилмас,  
топилмас абадулабад  
бу очик кўзларни ёпадиган кўл.

## ГУЛЛАЁТГАН ТОШ

Манови қора тош —  
Вақт қафтларида  
триллион маротаба кичрайтирган тун  
жонсиздай ётаркан, ўткир кўзимга  
тобора шубҳали кўринар ҳар кун —  
гўёки жонлидай,  
гўё бир куни  
тўсатдан гуркираб гуллайдигандай,  
гўёки ҳозирча ўтмас кўзлардан  
сирларин яшириб ухлаётгандай.  
Гўёки кузатиб ўткинчиларни  
мангу ҳаракатнинг юкин таширкан,  
зўр бериб ўйлайди «қай аср қулай,  
сирин очса бўлар қайси асрга?..»

Тош ҳам гулларми деб,  
минглаб калтабин  
гурзисин дўлайиб йиғилган пайтда,  
мардона илжайиб, кўрасиз, дедим,  
бир куни гуллайди бу тош, албатта.  
Балки тош ҳозироқ  
гуллаётгандир,  
минг рангли жилода яшнаб, ўзгариб,  
балки бу гулларни кўрмаётгандир  
ҳатто шоирнинг ҳам ўткир кўзлари...

## ОҚ ДЕВОР ТАГИДАГИ СУҲБАТ

Гапириб бўлмайди мозий ҳақида,  
мозий юки оғир, —  
ташлаб кетарли,  
ҳали бузғунчи деб,  
қўпоровчи деб  
ёқангдан олгувчи гумроҳ етарли.  
Яхшиси, мозийни тошбўрон қилиб,  
фарзанд ўстирганлар қавмига эргаш.  
Эслама, қачондир Яссавий каби  
даҳолар қай сабаб кирганин ерга.  
Мозий қора маскан —  
заррача нур йўқ.  
хайратга солувчи бирор шуур йўқ,  
жаҳолат, ҳамоқат —  
бари мозийда,  
дилни ёритгувчи зарра сурур йўқ.

Мўъжиза юз берди,  
кўз ўнгимизда  
бирдан оппоқ девор кетди қизариб,  
ҳеч ким кўрмасин деб оқлаб ташладик,  
амаллаб яширдик қизил изларин.  
Эртага ҳам оқлаб қўямиз, агар  
қизиллик кўринса оқлик ўрнида.  
Агар индингача...  
унгача вақт бор,  
балки қизармайди,  
балки кўникар.

## СЎЗ ҚУДРАТИ

Ариқ бўйидаги  
сарғиш чимзорда  
пашшага таланиб ётган майхўрга  
ўзингни валига сиғинадиган  
авом бир қул каби  
қарашга ўргат.  
Ичир Сирдарёдай улуғ меҳрингни  
ҳовучлаб-ҳовучлаб очик қалбингдан.  
Кўксингга қўл қўйиб,  
таъзим қилавер,  
буюксиз деявер ҳар бир гапингда.  
Синамоқчи бўлсанг сўз қудратини,

Ўзингни мажбур қил,  
Ўзингга буюр,  
ичиб Сирдарёдай улуғ меҳрингни,  
эсипаст, албатта, бўлади буюк.  
Сўнгра ғолибона тикилишидан  
сен титрай бошлайсан томчи симобдай,  
гўё сен ётгандай куппа-кундузи  
пашшага таланиб  
сарғиш чимзорда...

\* \* \*

Ҳар кун катта йўлинг  
сўқмоққа дўниб,  
тош шаҳардан сени чиқариб ташлар.  
Ҳар оқшом қадимги оёқларингга  
кўрқинчли бир кенглик  
очилар даштдай.  
Гоҳ кулгинг келади,  
гоҳ... йиғи келмас,  
кўзларинг қуриган ўзанлар каби.  
мушларинг оғрийди чўнтақларингда,  
сен ҳамон кичиксан,  
бу олам кабир.  
Кўрдинг ишқ, дўстликнинг савдоларини,  
Гўёки ишончни юлиб олганлар,  
тилингнинг ўрнига бир бўлак темир,  
дилигга шубҳаю гумон солганлар.  
Нега бундай бўлди?  
Бир ҳайкал каби туйғусиз тикилиб гўзал тонгларга,  
фақат Жумавойи бўлгани учун  
ҳавасларинг келар робинзонларга.  
Ахир қизиқмасми,  
иш режасимас,  
хаёлан ғалати қасрлар курсанг,  
одамлар қайнаган катта шаҳарда  
одамларни соғиниб юрсанг.

\* \* \*

Табиат —  
қўли гул хунарманд,  
Табиат —  
минг хунар соҳиби —  
муз эритиб, тоғ тошларига  
тонгга кадар лола қоқибди.

Бир кечада  
бор дарахтларга  
кийдирибди яшил либослар,  
уйғотибди ёш жилғаларни,  
кушчаларнинг овозин созлаб.

Тўрт раққоса —  
Пўйрозу Дабур,  
Самум, Сабо — бодин ўйнатиб,  
жисми асал, ишқдан қорилган  
бувақларни ўпиб сўйлатди.

Табиат —  
кўли гул хунарманд,  
гавҳарларда ишлар берилиб,  
ойлаб ором билмаса ҳамки,  
минбарларга чиқмас керилиб.

Кўзим тушди,  
корхонасида  
бир заргардай азобланарди,  
боларилар ясарди, борлик  
уйғунлигин расолаб эди.

Бир дақиқа  
кузатдим кулиб,  
мен ким — етти иқлим султони,  
ишчан қарол — гўл Табиатдай  
ҳайрон килиб кўяй дунёни.

Зумда йиқдим кўпоровчидай  
харсангларни илдизи билан,  
ўрмонларни кесдим эринмай,  
дарёлар ҳам чиқди изидан.

Ишга тушдим устахонада,  
аён бўлди меҳнат сирлари.  
Аммо минг йил ишласам ҳамки  
ясолмадим бир тирик ари...

**ОВОЗИМ**

Наҳот, шеърлар айтдим  
бўшликка қараб,  
наҳотки, соврилди олов сўзларим,  
наҳотки ҳақ бўлса, эл-у юрт асли,  
қуруқ сўзлар деган гумроҳ дўстларим?!  
Наҳот, бекор ўтди  
гулдай умримнинг  
минг йилга татирлик олтин чоклари,  
наҳот бирор руҳни уйғотолмади  
шоир юрагимнинг қалдиروقлари?!  
Наҳотки, бирорта дилга етолмай,  
беҳуда сарфланиб қанча куч-чидам,  
келиб кетаверар ёруғ дунёга,  
келиб кетаверар мендай куйчилар?!  
Менга минбар эмас,  
унвонлар эмас,  
латта чечаклару  
эхсонлар эмас,  
олов бир саҳрони,  
юртим хаёли  
нурга гуркираган сахро беринг, бас.  
Эрку муҳаббатнинг мухтор элчиси —  
ётмасман тупроққа дўниб, тинчланиб,  
жасадим тирикдир ёруғ дунёда,  
ойнинг синиғидай чақнар синчларим.  
Агар етти қават ернинг қаърида  
ётсам-да ларзага солиб ҳавони,  
элимнинг юрагин  
топар барибир  
жисмимни куйдириб учган овозим.

\* \* \*

Энди жим турасиз,  
сира илож йўқ —  
дунё ўзгармади сиз айтган сўздан,  
сиз қурган қасрлар вайрона бўлди,  
алафларга тўлди сиз оққан ўзан.  
Энди жим турасиз,  
оғир, биламан,  
аммо ҳар кимсага тақдир насибдир,  
билмоқчи бўлсангиз агар, шоирлик  
жасорат сўзининг таржимасидир.

Энди жим турасиз,  
Эшитинг элни,  
эл асло демайди, зоғлар куйласин,  
энди кенгликларда ҳақ сўрамасдан,  
ерни безаб ётган боғлар куйласин.  
Куйласин,  
келди-да куйламоқ гали,  
куйласин мангулик қўшиқларини,  
бузсин-да сиз каби ақли қисқалар  
хатарсираб турган тўсиқларини.  
Ана... қулоқ солинг...  
эшитяпсизми,  
куйлар шоир шамол, куйлар шоир қор,  
шоир қоронғилик, шоир тоғларда  
шоир дарёларнинг шовиллаши бор.

## ЎГИТ

Қўрқоқнинг кўзига тик қара доим,  
бирор сўз демасдан  
узокроқ қара,  
титроқ етиб борсин нигоҳларингдан  
юзлаб аждодининг жон-жони қадар.  
Етсин,  
аждодлари тирилсин қайта,  
тирилсин, сўнг яна қайтадан ўлсин,  
сенинг нигоҳингда аждодларингнинг  
кескир нигоҳлари жамулжам бўлсин.  
Қўрқоқ лозим бўлса қадаминг бўлар,  
энг яқин дўстинг ё одаминг бўлар,  
қўрқоққа тик қара —  
одамиятга  
бу сенинг энг зарур ёрдаминг бўлар.  
Қўрқоқ ойлаб, йиллаб,  
ҳатто бир умр  
кўз-кўзлаб минг турлик сувратларини,  
энг нозик — энг ожиз жойингни кўзлар,  
ожиз жойинг эса куракларингдир.  
Шу ёруғ дунёга бўлиб орзуманд,  
қонингдан бақирар қанчалаб дохий.  
Қўрқоққа кўрсатма куракларингни,  
кўзига тик қара,  
тик қара доим.

## ҚАСИДА

Дарахтлар  
заминнинг очик жонлари,  
заминга булутдай соясин ташлар,  
дарахтлар осмоннинг бошланишида  
қўрқувдан кейинги умрини яшар.  
Дарахтлар  
қўрқмаган метин шамолдан,  
кимдир кесиб кетар демай кўкарган,  
улуғвор бошларин она-заминдан  
кучи етганича юксак кўтарган.  
Дарахтлар —  
хатарга очик очунда  
қуёш қаршисида расмга тушар.  
Узоқ-узоқлардан хилват шохларин  
соғиниб келади толиққан қушлар.  
Кўп кўрдим,  
кимсалар бўғизларида  
мумдек қотиб кетган сасларни кўрдим,  
минг йиллаб улуғвор бошларин ердан  
кўтаролмай ётган касларни кўрдим.  
Қанча синоат бор,  
қанча тилсим бор  
нурлар салтанатин ҳар гирватида,  
маъниси жамики тирик зот борким,  
хиёнат қилмасин табиатига.  
Дарахтлар —  
мен итдай сездим ўзимни,  
гўё тирик жонмас, кесилган дастман,  
бошимни кўтариб сизга қарайман,  
нақадар баландсиз,  
нақадар пастман.

### **ТИЛГА КИРГАН БАЛИҚЛАР...**

Балиқ тутаймикин энди умрбод,  
ўйласам, шоирга жуда соз иш-да,  
ҳар ҳолда тузукроқ  
каттабинларнинг  
ғашига тегувчи шеърлар ёзишдан.  
Ўйладим: «шеър билан дунё ўзгармас,  
ўзгармас ҳар тошни босган сарварлик,  
ҳар бир ҳайқирикда таъмаи нафс бор,  
баъзан жўн ниқобдир одампарварлик».  
Ҳар ҳолда балиқдай жимжит яшасам,  
кимдир хурсанд бўлар,  
кимдир — хотиржам.  
Ҳаттоки қаттиқроқ эслаб қолганлар

исмимни ўчириб ташлар хотирдан.  
...Мана, қармоқ ташлар кўҳна сувларга  
кеча тўс-тўпалон шеър айтган шоир,  
бирок сал кўзғолган кўл тубларидан  
ғалат саслар келар:  
«хоин, о, хоин».  
Бир чўкиб кетгандай орқадош тоғлар,  
дарахтлар кетгандай мендан нарига,  
юрагим бир куйди: «хоин, о, хоин»,  
тинмай садо келар кўлнинг қаъридан.  
Ўтлар ўсмай қўйди,  
униқди куёш,  
сув чақа бошлади оёқларимни,  
«хоин, о, хоин» деб бир гала балик  
бақирар,  
торткилаб қармоқларимни.  
Ёқамни ушладим шунда илк бора:  
ё тавба,  
балиқлар... балиқлар ҳатто...  
«Қармоқни ташлагин, о, шоир, о-о...»  
Сувдан бош чиқариб қарашар қатор:  
«Қайтаргил тоғларнинг салобатини,  
ўстир майсаларни,  
қайтсин, дарахтлар,  
куёш қийналмасин, эзгулансин сув,  
қайтиб кет, қайтиб кет,  
ўзингга қайтгин...»  
... Қармоқни ташладим,  
бирдан гумбирлаб,  
ердан ўсиб чиқди тирик тоғларим,  
тагин тилим қонар кескир сўзлардан,  
бағримни эзади эски доғларим.  
Қайтаман,  
ер тинглар одимларимни,  
кувончим ичимга сиғмас ҳали ҳам,  
бир янги сўз айтгум одамиятга:  
«гапира бошлабди ҳатто балиқлар»...

## ОТГА ҚИЁСИЙ ҚАСИДА

Шаклга қамалиб қолган аланга,  
жисмида чайқалиб пишган қони бор,  
қуввату ғуссанинг қоришмасидир,  
баҳайбат нафасли,  
ҳорғин жонивор.  
Сувлиқдан йиртилган оғзи тегару  
майсалар қовжираб қолар адирда...



Учолмас юкининг оғирлигидан —  
улкан қанотлари бўлган қадимда.  
Мен сени эсладим  
катта гўдак ҳам  
тўрт бола ташвишин кифтига ортиб,  
ҳамиша парвозни қўмсаб яшаган,  
кўзлари ғуссали,  
чиройли отим.  
Ўзим ҳам анови қорабайирдай,  
қоним-да совиган, ўйчан, беқанот,  
яғир кифтларини пашшалар талар,  
кимларнинг юкини тортмаган бу от.  
Сағриси ялт этар  
хира ойдинда...  
оқарган далалар, куйган адирлар,  
улар ҳам қачондир парвозлар қилган,  
улкан қанотлари бўлган қадимда.  
Ўхшатиб...  
ўйласанг ойлар етмайди,  
от каби ўтласанг жойлар етмайди,  
ўлгудай ташнасан,  
чанқоқ босдига  
чат-чил синиб оққан сойлар етмайди.

Оҳ-х, кўнгил,  
бир нафас отга айлансак,  
энг кўркам байталга маҳкам бойлансак,  
бир шоир келсаю  
унинг шеърида  
энг бахтли, энг эркин зотга айлансак.  
Хўй, от деса,  
хўй, бахтиёр от,  
сиз — шоир, мен отга айлансак деса,  
оҳ-х, кўнгил,  
ҳаҳ, кўнгил,  
яна нималарни тусайсан бесар.

Буюк тун тўлади ҳансиноқларга,  
уларга қўшилар шоир саси-да,  
айланар, айланар,  
мангу айланар  
нафаслар тўрт фасл доирасида.

## ҚАЙТАР ДУНЁ

Эссиз, шундоқ умр,  
уқиб етмабсиз,

азалдан нодонга дунё торлигин,  
лоақал кексани ҳурмат қил деган  
оддий бир мақолнинг борлигин.  
Кеча итлик қилиб,  
донолигидан  
сиздайин нодонга пастдан қараган  
нуроний одамни абгор қилдингиз,  
қилдингиз нодонга хос бир ҳаракат.  
Энди хавфсирайсиз орқага қараб,  
не бўлди, бошдан ё ҳумо учдими?  
Юрса, юрибти-да изларингиздан  
саноксиз болалар  
туғиб муштини.

## САНЪАТ

Содиқ қолдим табиатимга,  
яшамадим юз хил турланиб —  
кўрган эдим бир пайтлари  
ҳимоясиз атиргулларни.  
Гарчи гуллар кўркини тўкиб,  
қовжиратиб, тўзғитса-да, куз  
атиргуллар ичига ўткир  
пичоқларни жойлайман ҳануз.

## ПОКИЗА ГИЁҲЛАР

Бир ойким  
арчазор тоғлар бағрида  
бир ўктам арчадай яшнадим қасддан.  
Бир синиқ булоқдай кунга қарадим,  
файласуфлик қилдим  
бамисли харсанг.  
Майсалар селида кўрдим ўзимни,  
руҳимнинг хурлиги ҳақда ўйладим.  
Дилимнинг дилидан чиққан сўзимни  
тилимга кўндириб,  
равон суйладим.  
Зулмсиз боладай беғубор кунлар.  
на ғийбат, на ҳасад, на бор хиёнат.  
Бузмасдан табиат расолигини,  
мангулик юргизар одил сиёсат.  
Қарасам — йўл бўлди.  
одимларимдан  
йиғлаб чинқирмади бирорта майса,  
додлаб бўқирмади қоя ортимдан.  
улуғвор тоғларга бермади хабар...  
Бошим-да минг бора фалакка тегди,  
нурдан тўқилгандай бутун борлигим.  
Бир йилдир соғиниб.  
яшайман энди  
донишманд тоғларнинг улуғворлигин.  
Бир йилдир хаёлим бўшлиқларида  
оний йилдиримдай чарақлар роҳлар,  
шовиллар мангулик қўшиқларидай  
юмалоқ хат ёзмас  
гўзал гиёҳлар.

## ДЕНГИЗ БИЛАН УЧРАШУВ

Нафасини туйдим,  
жисмимга  
юрагимдан таралар титроқ.  
Сангин ғафлат аро қисилган  
бу денгизда яшар қалдироқ.  
Гўё бузиб ернинг ҳаддини,  
етгандайман бошқа оламга,  
гўё бунда ташлаб қалбини  
ўтиб кетган жўмард одамлар.  
Сангин қирғоқ

гангиб туради  
зарбалардан тоши ёрилиб.  
Мунча қаттиқ урдинг,  
юрагим,  
танигандай ошиёнингни.

...Ярқираған эркнинг соҳили,  
кудрати-ла этаркан сархуш,  
ёвуз осмон сари отилиб,  
қафасида уринар бир қуш...

## **ЖОДУ**

Чалғиб қолдим  
бир зумга — ногоҳ  
кўзларимга ранглар урилди,  
ҳовлилардан кўпирган оппоқ,  
пушти гулли боғлар кўринди.  
Кун товланиб  
айланар экан,  
ранглари-ла боғлаб кўзимни,  
ғўзаларнинг қулоғин терган  
қизлар аро кўрдим ўзимни.  
Қийиқ қизлар  
қаҳқаҳаларин  
лаблари-ла зўр-базўр ушлар.  
Кўтарганча сал даҳанларин,  
ҳозир титраб учгучи қушдай.  
Ялт-юлт этар ноёб сувратлар,  
яшил... яшил...  
вой, жоним яшил.  
Амонатман бир ютим сувдай,  
баҳор, яшил кўзларинг яшир!  
Бир сескандим,  
айтган сўзимдан,  
тошдай оғир гуллари-ла бот,  
сездирмасдан асло ўзимга,  
хотирамни безарди ҳаёт.

## **БЎСАҒА**

Сўнги томчимгача  
ўзимни бедор  
саҳродай чўллаган дунёга бердим.  
Қанча оғир бўлса,  
шунча телбавор

куладиган бўлдим яқиндан бери.  
Энди олов баланд — музларни ёқсам,  
нигоҳимдан юмшар ёвуз тошлар-да.  
Баҳор ҳақда ўйлаб,  
қай томон боқсам,  
айни киш чоғида баҳор бошланар.  
Энди кўним топмай боғчаларида  
мўмин мусичалар,  
кўркам каптарлар —  
очиқ деразамнинг токчаларида  
мажлис қиладиган бўлди ҳафталаб.  
Ўй суриб дунёнинг камоли ҳақда,  
минг бир фидо бўлиб, ўзим ўзгардим.  
Гўёки руҳимнинг ботин қаъридан  
умрлик қувватим  
бирдан кўзгалди.  
Энди маъшуғининг бир нигоҳидан  
ойгача югурган тентак ошиқман.  
Энди бир юракман,  
хомуш жоҳиллар  
кўзлари ўнгида буткул очилган.  
Паноҳ сўрадимми боримни ечиб,  
ўзни урдимми ё бирон эшикка?  
Қалтис лаҳзаларда оримдан кечиб,  
кирдимми сичқонлар кирган тешикка?!.  
Қалтис лаҳзаларда синалар пайтим,  
тўғри сўзи учун ўлган қайсардай,  
дунёнинг кўзига қарадим қаттиқ,  
жисмимга санчилди  
минглаб найзалар.  
Болам, жоним болам,  
бу гўзал ҳурлик,  
унутма, бу ҳурлик,  
унутма, бу ҳурлик тўралган кунни —  
ёнётган сахрога юзимни бурдим,  
баҳайбат чечаклар потирлаб унди...

## ҚИЗАЛОҚНИНГ ЭРМАКЛАРИ

Дунё тез ўзгарар,  
одам ўзгарар...  
Кечагина ҳар хил эрмак топарди.  
Узоқ жим туришдан гаров ўйнаймиз,  
деб гулдай кафти-ла оғзин ёпарди.  
Ахир, билмасди-да  
додлайдиган пайт  
сукутнинг мозийдан қолган қасрида

дунёнинг аксига тикилиб лоқайд,  
яшаш мумкинлигин ҳатто асрлаб.  
Жимликни хушлардим,  
барсий фарёдни яшира билардим бир табассумда.  
Чидолмай бу қадар жимликка доим  
қизалоқ ютқазиб кўярди зумда.  
Дунё тез ўзгарар,  
Одам ўзгарар...  
Бузар қасирғалар сукут қасрини.  
Энди жим туришдан ўйнар ўзгалар,  
ҳайратга солганча сурон асрини.  
Кўзида даҳолик нури барқ урган  
қизалоқ эрмаги бўлдими сабаб,  
жимлик лангариди  
чайқалиб турган  
кунлар сувратидан қакшайди асаб.  
Ў, бу кунлар,  
ҳар бир лаҳза қаърига  
ўлим ё ҳаётни жойлаган кунлар,  
нур, зулмат, рангларнинг гирватларини  
соғиниб тошларга айланган унлар.  
Мен энди дунёнинг аксига эмас,  
кўзига қарарман девона бўлиб,  
оташин бўрондай айланар нафас,  
ҳар лаҳза ҳаётдир,  
ҳар лаҳза — ўлим.  
Безовта руҳдайман ўзга ёқлардан...  
Ғафлат тўрларида қолганда борлик,  
бир нолам янграйди сукутгоҳларда:  
ҳой, одам, бормисан,  
овозинг борми?!

## **ШАБИ ХАЁЛ**

Жисмингда жон бўлса,  
ундан ҳазар қил,  
ҳақорат — хотирга санчилган найза.  
Сезаман — поёнсиз қоронғиликда  
чинқириб ўсади хўрланган майса.  
Сезаман — бевақт кесилган дарахт  
баттар кўқаришни ўйлаб шайланар.  
Сезаман — не йилдир заҳардан қарахт  
замин ўз ўйида  
даштга айланар.  
Хавфлидир хотирот ўрамалари,  
не-не ҳақоратни ютса қаърига,  
жим ютиб юрсаю

минглаб йилдан сўнг  
юзага чиқарса анча наридан.  
Ҳазар қил  
ҳақорат зарраларини  
мукофот санаган хотирасиздан.  
У қайси томонга юрса, барибир,  
дод ёки ҳақорат қолар изидан.  
Мана, хотирасиз,  
хаёл кучини  
бутун борлиги-ла топтаган дажжол,  
у гулдек аёлнинг ўт оғушига  
ҳақорат уруғин экар бемалол.  
Дунё нима ўзи,  
дунё — юксаклик,  
юксак манзилига қайтади хаёл  
ва лекин бу аёл хокисор нега,  
нега ҳақоратга чидар бу аёл?!  
...Юлдузлар бақраяр...  
Ёғду бодида  
солланиб чайқалар қамар — беланчак  
Ўх, қандай ҳақорат,  
ўх, шаби золим,  
овозсиз чинқириб келар келажак.

### **БИР УМР ТОҒ ЭТАГИДА ЯШАБ, ТОҚҚА ЧИҚМАГАН ОДАМНИ УЧРАТГАНИМДА**

Қорлари қиличдай ярқираб ётган  
тоғларга боқарсиз,  
сувдай оқарсиз.  
Ёшин яшаб бўлиб уйғонган одам,  
куйиб бўлган дилни қандоқ ёқарсиз.  
Хўрсиниқ,  
нақадар баланд хўрсиниқ,  
оралиқ ойида сиздай чўллайин.  
Юраги — вайрона,  
кўзлари — синиқ,  
армон-ла қайтётган одам бўлайин.  
Гирялар тўлқини босиб келганда,  
бўғзимда кушлардай куйласин титроқ.  
Ёмғирлар бўзласа елкаларимда,  
мушукдай суйкалса  
қопағон итлар.  
Илк бора — сўнг бора кўриб дунёни,  
қўллар муштга дўниб,  
инграмоқ бахтдир.  
Жимлик саҳросида бир зум қувониб,

бўшлиққа суяниб, йиғламоқ бахтдир.  
Сой соймас,  
булбуллар оққан ўзандир,  
зулмат салтанатин ўпирган куёш.  
куннинг оғозида қандоқ гўзалдир  
фазога куёшдай кўтарилган бош.  
Энди ният қилинг,  
ният соф бўлса,  
тупроқ-да одамга дўнажак бир кун,  
тошдан-да одамлар унажак бир кун,  
қайта тирилажак агарда ўлса.  
... Кунларга чўқаркан  
мисли ҳофиза,  
борлиққа кечиккан розини айтиб,  
ишондим, бу одам нурдай покиза,  
ишондим, бу одам келади қайтиб...

### **БАҲОРНИНГ ИЛК КУНИДА АЁЛИНИ КЎРГАН ШОИР КЕЧИНМАСИ**

Бу аёл...  
Кўзимга қушдай кўринди,  
мусича, каптардай — сурганда хаёл.  
Қайданам созладим тасаввуримни,  
қушга ўхшайверар ҳадеб бу аёл!  
Гўё хоб элитган...  
Суврати сўлғин,  
сездирмай жилмаяр гўё ҳумойлик.  
Сўлиш ё гирями — ғалати тўлқин,  
кўзлари ҳазинлик ёхуд хуморлик.  
Баҳорга ўхшатсам...  
баҳор ярашмас —  
бу аёл баҳордан минг бора гўзал.  
Пойига ташлашга — қалбни тарашлаб,  
ёниқ сўзлар керак,  
самимий сўзлар.  
Баҳорнинг бир зумрад бўсағасида  
кафтлари қушлардай...  
Овозсиз сўйлар.  
Дунё, бу аёлга ўхшатадиган  
борми бирор тимсол қушингдан бўлак.  
Ҳадикли нигоҳни сирли қирида  
осмонни чоғларкан қушдай беғубор,  
сезаман,  
аёлнинг нозик кифтида  
қандай оғир сўзлар,  
ғамгин сўзлар бор.



Кўринмас сўзларни аёл кифтидан  
бирма-бир оламан сеҳргар каби.  
Қўллари титрайди аёлнинг бирдан,  
кўзлари титрайди,  
титрайди лаби...  
Гўёки парвоздан олдинги ҳолат;  
нозик кафтларида энг сўнгги малол —  
гўёки сўнгги сўз,  
оғир сўз қолган,  
сўнгги сўзни олсанг,  
учгудай аёл...

## РЎМОЛЧА

Ёмғирнинг узилган  
торлари каби  
туйғулар куйилар теран ўзанга...  
Кезаман бамисли бедор бир наби —  
бошимда дунёлар нурли тўзондай.  
Бу кунлар суврати қолур ёдимда,  
титроқни билмаган фикрим зарбадор.  
Зулматнинг кўмирдай куйган бодида  
лабларимдан учган  
ҳар сўз — сарбадор.  
Эшитдим минглаган садолар аро  
чакнаган ҳур қизнинг ҳумой сасини.  
Шоҳ эдим, олай деб бўлдим фуқаро  
ногоҳ тушиб кетган рўмолчасини.  
Бир ёруғ табассум,  
бахшида назар,  
салгина эгилган хушбахт ниҳолжон.  
Оҳ, энди ёнимда ўтган лаҳзада  
ҳар гал қўлларида тушар рўмолча.  
Ҳар гал кенгликларда сузар бежирим,  
ўзанларни бузган жинни дарёман.  
Битта рўмолчани  
минг бор эгилиб,  
олиб борадиган битта сайёҳман.  
Кимлар англаб етди ошиқлигимни,  
оламнинг кўзидан нечун ниҳонман.  
Бутун борлигимни бор коинотдан  
битталаб-битталаб  
терган инсонман.  
Битта фидойиман,  
гул япроғидан  
ўзига уй қурган битта фақирман.  
Гоҳ қушдай тунайман олма шоҳида,

гоҳ овозим келур теран наҳрдан.  
...Алангага кирдим,  
шундоқ ёнимда  
бирдан пайдо бўлди куйган ниҳолжон,  
салгина эгилди,  
олов домида  
оёғим остига тушди рўмолча...

## ҚИЗИЛ ОЛМАГА ҚАСИДА

Йиқилдим кузакнииг қоралиғида,  
тун-да бир чайқалди,  
аста тинчланди.  
Борлиғу йўқликнинг оралиғида  
кўзимга кўринди олам синчлари.  
Ётардим тошдайин жимлик тубинда,  
хаёлим — бемаҳал сўлган ғунчадир.  
Вой, кўнглим, десамми  
жимлик сувинда,  
айт, кўнглим,  
кимларга куйдинг бунчалик?  
Вақт ҳам тун бўйи юлдуз қони-ла  
уларкан кўнглимнинг синиқларини,  
тирилди бир дилбар сабоҳ ёнида  
толғин куш галаси —  
хўрсиниқларим.  
Шунда димоғимга бўйинг урилди,  
тағин юрилмаган йўл бўлди олам —  
улкан бир сайёра каби кўриндинг,  
мендай бир фақирга, олмажон, олма!  
Маним, кичик кўнглим,  
ай, шоир кўнглим,  
нокаслар раъйига тушмаган, кўнглим,  
дунёнинг миллион хил ноз сувратидан  
бир қизил олмани хушлаган, кўнглим!  
Олмажон,  
тушдингми осмон боғидан,  
қайси бир дунёдан элчи бўп келдинг.  
Кўнглим сўлар чоғи тун қийноғидан,  
наҳотки, фазода оловдай елдинг.  
Маним кичик кўнглим,  
ай, шоир кўнглим,  
тағин кундузларнинг ишқидан бедор.  
Олмани оламга отаман тўлиб,  
бормисан,  
бормисан бу дунёда, ёр...

## ВИСОЛСИЗ ИШҚ

Оловранг  
баргларнинг салтанатида  
япроқдай қовжираб ёнганда бағрим,  
фазо жимлигидай куз талъатидан  
меҳрга айланди ҳаттоки қаҳрим.  
Дилимда нола йўқ,  
чашмимда — жола,  
сокин ишқ оташи ёқар жисмимни.  
Хайлим шу қадар кетди ҳаволаб,  
ҳаттоки унутиб қўйдим исмимни.  
Исмим нимади деб, кундан сўрадим.  
порлаб суйлаб кетди энди исминг йўқ.  
Шамол гулханлари кўкка ўрлади:  
биз каби руҳинг бор,  
аммо жисминг йўқ.  
Руҳимни дунёга қўшиб ўстирдим,  
энди табиатнинг доно тошиман.  
Қаландар шамол ҳам суйган дўстимдир,  
ҳар бир чумолининг қариндошиман.  
Заминга санчилган бир терак каби  
ўйимда титрайди мозий — хотира.  
Агарда кўзғалсам,  
оғочлар сафи  
илдизин кўпориб келар ортимдан.  
Оловранг  
баргларнинг жим даврасида  
нақадар юксалиб кетдим ўлимдан,  
бағрим куйиб кетди жозиб сасидан  
бахтиёр бўлганда само йўлида.  
Оний жамолидан кўзим камашди,  
лаҳзада қорайиб қолди қорликлар.  
Йилдирим сингари ўткир қарашдан  
заминга қуладим бахтиёрликдан.

...Эй қиз,  
куёш янглиғ ботарман энди,  
куёшдай ёғдулар тўқарсан, эй қиз.  
Эй қиз,  
тупроқ бўлиб ётарман энди,  
осмонда осмондай ўтарсан, эй қиз.

## КУНЛАРДАН БИР КУНИ

Гўё бир фалокат бўлди дунёда —

қалбнинг инжа тори титради ёмон —  
минг оғоч нарида  
кўм-кўк чимзорда  
чирқираб ётарди битта полапон.  
Шамол буздимикин шўрлик инини  
ё бирон шумтаканинг отган тошими?  
Эҳтимол, улуғвор осмон ишқида  
қанотлари қотмай,  
учган шошилиб.  
Билмадим,  
титрайди инжа торларим,  
митти кўзлари-ла жовдираб ҳар ён,  
қари тол тагида,  
кўм-кўк чимзорда  
чирқираб ётарди битта полапон.  
Шўрлик ноласидан кўнглим эзилди,  
мушук ё калхатдай келмасдан ўлим,  
минг оғоч нарига  
нур тезлигида  
чўзилди титраган одамий кўлим.  
Қушгинам,  
шу кўлим ин бўлсин сенга,  
ҳали довулларни енгиб учарсан.  
Жоҳил кимсаларнинг умрини безаб,  
балки қафасга-да  
бир кун тушарсан.  
Шундаям зорланма,  
севин зиёда,  
шоир юрагига ўхшаган, қушим,  
калхатлар, қафаслар тўла дунёда  
кучли қанотларинг борлиги учун.  
Ожизлар дуч келса,  
тилагин сабот,  
бир шоир сўзларин дадил сўйлагин:  
«Кучли қанотларинг бўлса умрбод  
қафасни кўтариб учсанг бўлади».

## **АТЛАНТИКА ДОВУЛИ**

Бискай кўрфазининг қирғоқларида  
бир тоғ кулласида  
ногаҳон танглиғ —  
турардик довулдан бир-бирларига  
жон-жаҳд-ла интилган оғочлар янглиғ.

Буюк Атланта ҳам  
миллион қалдирок

овозини бўғаркан нурсиз қаърида,  
безовта симобий рангда ялтираб,  
осмонга қоришиб келар наридан.  
Тайрлар гирянинг парчаларидай  
бир нажот изларкан  
гирлаб ғойибдан,  
вақтнинг бу нотинч лаҳзаларида  
дахшат тўхтагандай одам пойида.  
Гўёки лондонлар,  
парижлар йўқдир,  
одамзот тургандай бир ёкка қараб.  
Қалтис лаҳзаларда бир ҳолни кўрдим  
инсонлар бир тараф,  
дахшат бир тараф.  
Ёлғондир,  
бир гуруҳ сафсатабознинг  
одамни одамдан бўлгани ёлғон.  
Бугун бирлик сўзин дилимга ёздим,  
бирликсиз замонмас энди бу замон.  
Инсонлар тўйгандир  
ёлғон — овунчдан,  
чексиз бир ғазабдан титрар лаблари.  
Тарихга айланур буюк соғинчдан  
Саҳрои Кабирдай куйган қалблари.  
Бирлик бор —  
қитъалар қирғоқларида —  
замину замонни босганда танглиғ —  
инсонлар туражак бир-бирларига,  
жон жаҳд-ла интиланган оғочлар янглиғ

## **БАХТЛИ ДАҚИҚА**

Машхур мусаввирнинг  
шоҳ асарини  
таъмирлов пайтида очилди бир сир —  
фош бўлди юз йиллаб ним қоронғида  
асрдан-асрга ўтгувчи тилсим.  
Қиролнинг гердайган қиёфасидан  
йилларнинг изларин артаётган чоқ  
ялт этиб кўринди ёрилиб кетган  
бўёқнинг тагидан бошқа бир бўёқ.  
Шунда таъмирчининг титроқ дастидан  
хиралашган қатлам йитаркан, тўзиб,  
чорчўпдан қиролмас,  
боқарди ўйчан,  
улуғвор сиймоли мусаввир ўзи.  
Қани у дабдаба,

кибру шон, қани  
Дурру забаржадлар қадалган либос?!  
Қани у салтанат равоқларидан  
оламга таралган қалдиروق овоз?!  
Бари зумда тўзди,  
гўё мусаввир  
мустабид қисматин олдиндан билган.  
бир эзгу иш қилмай, абадийликка  
интилган қиролни масхара қилган.  
Гўзал ҳақиқатнинг бир дақиқаси  
буюк мусаввирга бўлди мадақкор —  
демак, бу дунёга зарурроқ экан  
мустабид қиролмас,  
зукко санъаткор.  
Бу буюк қувликдан уқдим бир маъни,  
бир доно лаҳзани очди синоат:  
қироллар,  
давронлар ҳамиша ожиз,  
кимда кучли бўлса агар диёнат.  
Аммо айтиб қўяй  
бу суврат битта,  
минг йилда бир бўлар бундай мусаввир  
Сувратлар тагидан сурат ахтариб,  
бекор куч сарфламанг дейман-да, ахир,  
чинданам берилиб таъмирчиликка,  
не-не музейларга келтириб ғорат,  
бошқа суврат излаб суврат тагидан,  
қанча шоҳ асарни бузмоқ на ҳожат?

## УЧАЁТГАН ОДАМ

Тобора тушларим қизик тус олар,  
тобора қисқарар куш тушларидай.  
Кўпинча учаман,  
узоқ учаман  
шундоқ теракларнинг уч-учларида.  
Сезаман,  
тиғдайин шоҳлар жисмимни  
ўзимнинг қонимга бўяр, алҳазар.  
Юрагим қамалган қушдай потирлар,  
қувар қон хидини олган калхатлар.  
Шундоқ бир шум ҳолат исқанжасида  
ернинг тортиш кучин енгмоқчи бўлиб,  
силкийман қонталаш қанотларимни,  
минг бор тириламан,  
минг бора ўлиб.

Юксақда бир олам — мовий рангларда,  
озод рухлар учун бошпана берган.  
Учиб кетолмасдим,  
гўё жисмимни  
кўринмас ришталар боғлаган ерга.

Шундоқ бир шум ҳолат исқанжасида  
юрақ ўйноғидан совуқ тер босиб,  
уйғонар эканман,  
ойлаб ўйлайман  
ғаройиб тушларнинг таъбир, маъносин.  
Нега мен учаман,  
қайга учаман,  
нега такрорланар ғаройиб тушлар?  
Демак, қачонлардир қанотим бўлган,  
демак аждодларим тўралган қушдан.  
Ҳафталаб ўйлайман,  
ойлаб ўйлайман,  
не учун қушларга тортар қонларим?  
Қачондир баҳайбат қуш эдим, десам,  
нега сиз куласиз, оғажонларим!

Қуш эдим,  
ўт билан ўйнашган бир қуш,  
балки ўт куйдирган қанотларимни.  
Шу холос, йилларча уриндим бекор  
ўқийман деб, куйган ёдим хатини.

Мен қушман,  
қачондир ерга қулаган,  
кейинча заминга мослашган жисмим.  
Ғаройиб тушларим эса, шубҳасиз,  
ёдимнинг куймасдан қолган бир қисми...  
Гоҳ эса ўнгимда  
куймасдан қолган  
хотирам парчаси сабаб бўларми,  
гавжум шаҳарларнинг кўчаларида  
қанотдай ёзилиб кетар қўлларим.  
Қайга учис керак,  
билмайман, аммо  
биларсиз бемалол ухлаётганлар —  
силкиниб-силкиниб кулаётганлар?!  
Билсангиз,  
шу тобда жисму жонимни  
захарга айланиб, ёқар қонларим.  
Қушдай бўзлаб учдим бошларингизда,  
қушлигин унутган, оғажонларим!

Зора эласангиз,  
зора тилагим,  
балки насиб бўлар сизлар-ла учмак.  
Ҳозирча кечирдим, сақламадим кек,  
чунки мен одаммас,  
чунки мен кушман.

\* \* \*

Узоқдан қарасанг —  
мовий сайёра  
ранг-баранг товланма нурдан яралган.  
Яқиндан қарасанг —  
бошидан-оёқ  
тиконли симларга чирмаб ўралган.  
Сайёра коинот оғушларида  
еларкан чириган ўйларни тортиб,  
янграр қафасбанди қушларникидай  
дунёлардан нихон башар фарёди.  
Бу осмон тагида,  
сеҳрга қодир  
мўъжизалар юрти — осмон тагида  
башар юрагида бир соғинч бордир,  
бордир соғинчдан-да  
аччиқ ҳақиқат.  
Эй, шоир,  
башарнинг дардини олиб,  
умрбод хор бўлиб яшаган шоир,  
фақат сен биласан — дард гирдобида  
яшамоқ гўзалдир,  
яшамоқ оғир.  
Сув каби оқарсан — дарёлар ёнар,  
шамолга дўнарсан — дунёлар ёнар.  
Сангин кўзларингни қадарсан сокин,  
гуриллаб-гуриллаб яловлар ёнар.  
Қуёш нур сочади,  
нимага, кимга?  
Ер узра айланар бир пок ниятдан.  
Соғиниб қарайсан тиконли симга  
ўралиб яшаган инсониятга.  
...Атайлаб ёпмайсан деразаларни,  
эшиклар илмоғин солмайсан атай.  
Тинглаб қалбингдаги теран сасларни  
ётасан нарсалар аро нарсадай.  
Мана, деразалар ёпилган тонгда,  
солинган эшикнинг темир илмоғи.  
Болишинг тагида



қайси бобонгдан  
қолган ваҳиманинг нақшин пичоғи...

\* \* \*

Агар учолсайдим  
нур тезлигида...  
Насиб бўлармикин шу буюк имкон?  
Сирли титроқлар бор ботин сезгимда,  
самовий муждалар титроғисимон.  
Бир йиллик,  
ўн йиллик масофалардан  
кўз очиб юмгунча ўтмак имкони  
буюк келажакнинг қайси асрида?  
Оғрир қай асрни соғиниб жоним!  
Кўзларим осмонда,  
маъшуғин кутиб,  
оламдан ўтаётган битта одамман.  
Гоҳо шивирлайман ерни унутиб:  
«бошқа оламлар бор,  
бошқа оламлар».  
Тилимга чиқмаган илтижолар бор,  
дунёлар титрагай агар кўрсатсам.  
Шу гўзал лаҳзада  
ёқамда ногоҳ  
жаҳолат дастини кўрдим тўсатдан.  
Қарадим,  
шилимшиқ ўлик даст эди,  
ботқоқ гирватидан келган сас эди,  
хаёлнинг қонини сўрган кушанда,  
калласиз,  
минг қўлли маккор кас эди.  
Мен ахир хаёлман,  
нур арқоғидан  
юксакка ўрлаган инсон хаёли.  
Юлдузлар жаранги қулоқларимда,  
бағримни куйдирар нурлар шамоли.  
Сезаман,  
дунёлар тўзони аро  
буюк бир ҳижрондан куйган одамлар  
мовий бўшлиқлардан берарлар садо:  
«бошқа оламлар бор  
бошқа оламлар».  
Эй, осмон,  
эй, кадим сирлар маскани,  
орзулар инига дўнди кўзларим.  
Лаҳзадай ўтарман,

қолур заминда  
сўнги тилақларим — сўнги сўзларим.  
Эй, осмон,  
эй, буюк ошиқлар йўли,  
бағрингда ҳамиша куёшинг бўлсин.  
Сенинг ошиқларинг ўзингдай улуғ,  
ҳамиша ўзингга муносиб бўлсин.

## БУДДАГА БИР НАЗАР

Тўғри яшамасанг, дер эди Будда,  
маънининг мағзига етган одамдай:  
демак, сенинг руҳинг ҳали уйқуда,  
демак, узилгансан улуғ одамдан.  
Демак, сен қайтарсан  
минг йиллар ўтиб,  
бу рубъи маскунга бир жонивор бўлиб.  
рафторга яраша булбул ё тўти,  
ожиз бир чувалчанг ёки сор бўлиб.  
...Балчикқа беланган тўнғизни кўрдим,  
бир эшшакни кўрдим —  
икки кас минган.  
Беғам кавш қайтарган хўкизни кўрдим,  
меҳрибон ит кўрдим —  
кузлари синган.  
Ғофилларни кўрдим —  
нафсониятни  
зарқ нафсининг домига ташлаб хўрлаган.  
Жобирларни кўрдим —  
ҳар сонияда  
сайерага боғлаб нурни зўрлаган.  
Қушдай потирлаган  
бир жоним қолди,  
мингтайди — барини фидо қилдим мен.  
Фосиқ машваратга борҳо дод солдим,  
минг йилча олдинроқ кўра билдим мен.  
Бағрим бир маҳзандир,  
куш афғонларин  
зулматда ўйнаган битта гирдоб бор.  
Тийрак кўзлари-ла азоб онларим  
хотиржам санаган қаттол бир хоб бор.  
Бутун адолатдан дамон сўз қотиб,  
ёвар қалбларда ким уйғотса нола,  
билингким,  
қайтибди минг йиллар олдин  
қиличлар дамига панж урган бола.  
Бу хотиржам юзлар,

ғулом андомлар,  
бу содда тафаккур, бу талх нисонлар.  
Бу мастлик аралаш жунун айемдан  
юксалиб қараган тамкин инсонлар.  
Ложарам қайтарман,  
кўзғалур хоким,  
жоним омон ўтса ибтилолардан,  
бир жобир қоларкан равзада токим  
сўйларман жовидон ибтидолардан.  
Кўзлари чилпарчин  
итдай қайтарман,  
етарман интиқ-зор бўлиб ройига,  
минг йил ўтса ҳамки хаёлоти шан  
инсондай қайтолган инсон пойида.

\* \* \*

Нечун бахт сўзини  
айтмайсан мафтун,  
нечун терс қарайсан мартабаларга.  
Кун бермас қафасдан қочган бир маймун —  
душманни топдим деб маҳкамаларга.  
Дош даври кўзғалур —  
новакларини  
булғаб энг қадимий интиқомларга.  
Оннинг моғор босган ғовакларидан  
сасиган бод оқар издиҳомларга.  
Бахт — чексиз юксаклик,  
бахт чексиз йўлдир,  
ёлғонга кўнмаган тилинг бир тошдир.  
Илло, етганмидинг йўлнинг сўнгига,  
илло, текканмиди юксакка бонгинг.  
Қорнинг тўқ, эгнинг бут — аммо махлуқсан.  
Дилинг оч, оннинг оч — инсонсан кабир.  
Жаҳолат кунжида адашган руҳсан,  
кўрларни уйғотган  
дарбадар наби.  
Ким осмон юзига қоплаган сипар,  
ким холис қуёшдан қидирган ғоя.  
Хаёлот тап-тақир бодия сифат,  
суғро чархи дунга борми ниҳоя.  
Борми бир ниҳоя  
бу захаролуд,  
бу сангин нигоҳлар истилосига,  
бу морзор хаёлот,  
бу маҳин золим,  
бу шаба дилларнинг истиғносига.

Бир тундир —  
инсонлар жароҳатини  
ойлар ёғдуси-ла безаган бир тун.  
Зулматда бу оддий сўздан тортиниб,  
минг йилдир ўй сураб сангин Афлотун.  
У ҳам душманмикин,  
сирли ҳалқада —  
кузларинг тубинда башарнинг доғи.  
Битта сўз дилингни куйдирар талхдай,  
айтмасанг ёруғдир,  
айтсанг — ул ёғий.  
Ердан Миррихгача қазганча лаҳм,  
хаёлинг қудратин айладинг нисор —  
сендан минг мартаба комил бўлса ҳам  
бахт сўзин айтмаган  
мавжудотлар бор.  
Кетарсан,  
лаҳзама-лаҳза кетарсан,  
қолмиш тубанларда лода савдолар.  
Сезарсан — ортингдан келар тўсатдан  
ўзанларин бузиб далли дарёлар.

Тубанда  
сен учун мартабалар йўк,  
фақат бор дунёдан ранжиган малъун —  
тошлар отай деса — маҳкамалар йўк,  
ўлтирар пашшасин қўриб бир маймун.

\* \* \*

Ҳалиям кеч эмас,  
ҳали бор фурсат,  
куёш беминнат нур улашар ҳали.  
Ҳали саҳроларда жон берар сувлар,  
бағри кенг мезбондай кечирар замин.  
Демак, асло кечмас,  
демак, вақт бор  
телба дарёларни бориб қўришга,  
калтабин кимсалар дастидан бемор  
далалар бошида пашша қўришга.  
Ўйлайлик,  
хотира қолсинми биздан  
хўрланган хаёлнинг бурдаларидай.  
Кесилган чинорлар — ҳаётимиздан —  
буюк даврларнинг мурдаларидай.  
Узоқроқ тикилгин ўзингга, одам!  
Нечун ўз-ўзингни хўрлайсан бекор,

ахир, қадимлардан не дунёларни  
хайратларга солган битта юзинг бор.  
Ҳалиям кеч эмас,  
ҳали бор фурсат.  
илдамроқ юрмоққа тағин илгари.  
Ўйлайлик,  
чордона қурган бўйича  
биздан ўзиб кетган Будда сингари.  
Нега мен қўрқаман мозий сасидан,  
нечун юрган чоғи эзилар кўнглим?  
Вақтнинг шафқатсиз алангасида  
наҳотки ўзимни унутиб қўйдим.  
Ҳалиям кеч эмас,  
ҳали бор фурсат,  
ахир, вужуддамас, қалбадир қувват.  
Лаҳзада ўзингни ўзингга қўрсат.  
эҳтимол, бўлмайдди эртага бу вақт.

## ШОИРЛАР ХИЁБОНИДА

Ҳар маҳин лайлида  
жонланар ҳайкал,  
жон кирар Навоий ҳазратларига.  
Тонггача дунёни айланиб қайтар,  
безиб ҳайкалларнинг ҳасратларидан.  
Айниқса,  
баҳорни хўб кўрар ҳазрат,  
жаннатдай шаҳарнинг ҳарир шаблари,  
булдуруқ шуълалар ёшартган равза  
анча равшан қилар нозик таъбларин.  
Истаклар  
шабистон қаватларида  
ишқу ноз майидан бўлганда луччак,  
хўбрўйлар зулумот валатларига  
баргак лабларида тутганда муччи,  
ҳазрат дунё кезар,  
кўҳсору ёвар  
мазгилдан ўтаркан бамисли шарпа,  
гўёки тагида чақмоқ тақовар,  
бир кеч Ҳирот жониб,  
бир кеча — Машҳад.  
Доим тонглаб қайтар,  
чиқару тахтга  
тинглар ҳайкалларнинг ҳасратларини.  
Юраги эзилар бўлганча қарахт —  
оёғи йўқ эди пастдагиларнинг...  
Аммо осмон йироқ,

замин қаттиқ-да  
тагин андомига қайтар толғинлик.  
Тагин хаёл сурар турганча тикка,  
ҳазратни қийнайди ҳамон ёлғизлик.

### АГАР...

Тухматдан йиқилса  
бирорта дўстим,  
мен-чи хилватларда беркиниб ётсам.  
Бу ҳам етмагандай анча вақт ўтиб,  
покликдан сўйласам,  
хотира сотсам.  
Йўқ, бўлмас,  
яшардим бошимни эгиб,  
кезардим умрбод юртма-юрт ошиб.  
Одамзот кўзига қаролмасам тик,  
кўксимга осилган бўларди бошим.  
Йўқ, йўқ, йўқ...  
Албатта бирга бўлардим  
тамуғ малайлари ишга тушган чоқ.  
Дўстим-ла ёнма-ён туриб ўлардим,  
эхтимол, ўлардим ундан олдинроқ.

\* \* \*

Титроқ сездингми ҳеч  
бир шум лаҳзада —  
хатар-ла юзма-юз турган чоғингда.  
Тубсиз жар лабида оний ларзадан  
титраб келганмиди жонинг оғзингга.  
Нопоклар покларга қилганда тухмат,  
титрамай айтдингми кескир сўзингни.  
Болангнинг ёдига не қилдинг тухфа,  
асраб қололдингми ўзинг ўзингни?!  
Қалтис лаҳзалар бор —  
дош бермак мушкул,  
бирок чидаганлар тирик хотирда,  
гоҳо элитарлар — нафаси мушкин,  
гоҳо кўринарлар кўзингга тиғдай.  
Осмондан келганда тубан одамлар —  
бири чиноркесар,  
бири кесар тил.  
Бутун қилмишларин қарасанг жамлаб,  
намоён бўлади суврати қотил.  
Қалтис лаҳзалар йўқ,

қалтис умр бор,  
мўр-малах ном аро ёлғиз номинг бор.  
Лаҳзада титроққа айланиб турсанг,  
демакки, ичингда битта хоин бор.  
Ўлдир,  
ичингдаги хоинни ўлдир,  
волида кўзига боқишдан аввал,  
маъшуқа қўйнида ётишдан аввал,  
зулмат уммонига ботишдан аввал.  
Йўлдир бу,  
нафсининг ботқоғи эмас,  
қиличнинг дамидай чакнаган йўлдир.  
Бу йўлга юзингни буришдан аввал,  
ўлдир, ичингдаги хоинни ўлдир.

### **МАСЛАҲАТ**

Ўлмас Кошчей каби бу жаҳолатнинг  
мингта калласи бор,  
вужуди — битта.  
Қаранг, эринмасдан бу касофатнинг  
каллаларин чопар ўжар йигитлар.  
Эртақлар кўзғолар,  
кўҳна узлатдан  
вазмин садо берар асотирларим.  
Сангин даҳмалардан файласуфлар ҳам  
бошини кўтарар хавотирланиб.  
Эҳ, ўжар йигитлар,  
вужуд қувватин  
бу жирканч махлукқа сарфлаб нетарсиз  
Нечун кўзларингиз кўрар сувратни,  
сийратнинг мағзига қачон етарсиз?  
Айланманг жаҳолат теварагида.  
жаҳолатнинг жони бошка жойдадир.  
Кошчейнинг жонидай денгиз тагида,  
балки Зухалдадир,  
балки ойдадир.  
Кўнгилнинг кўзи-ла кўринг оламини,  
жаҳолат макридан қолманг алданиб.  
Китобга мук тушиб ётган боладай,  
каллани ишлатинг,  
фақат каллани.

### **ЛОДА ҲАЗРАТИ ОЛИЙЛАРИГА**

Ёвуз девларимни ухлатдим зўрға.

Неча юз минг йиллар ўтди орадан,  
ниҳоят дилимнинг сувратин кўрдим,  
ниҳоят ортимда кдтди қора ранг.  
Ниҳоят тош каби  
ухлар девларим,  
коинот сирлари хушдир юракка.  
Девларим бутунлай уйғонмасин деб,  
лаҳза поясиндан юрдим юракка.  
Не аср зулматнинг тубида ётган  
кўзларим қамашди ўткир зиёдан.  
Нечун қитиқлайсан энди донг қотган  
ёвуз девларимнинг пойини, Лода...

\* \* \*

Болалар тобора ўсар серзарда,  
димокларни ёрган ҳаволарга мос.  
Каттароқ очилсин барча дераза,  
шамоллатиш керак  
дунёни бир оз.  
Бир дунё чайқалар  
чархга сиғмасдан,  
ёғду тирқишлардан мўралайди зор.  
Барча деразаси қаттиқ михланган  
маъводан юксакроқ маъволар ҳам бор.  
Тоза ҳаво бўлса,  
ёғду бўлса мўл,  
болалар соғ ўсар, дерлар эскилар.  
Нечун қоронғида тебранар дўқ-дўқ  
ой каби болалар ётган бешиқлар.  
Очиб ташланг ахир,  
нечун нур майин  
тўсган туйнукларда ифлос латталар.  
Норози бош чайқар,  
ёшларни койиб,  
шамоллаб колишдан кўркқан катталар  
...Минглаб қорачиқлар  
ялтирар ёвуз,  
дадил олдга чиқар серзардалари —  
қоронғида тошлар ярақлар совуқ —  
чил-чил синар  
дунё деразалари.

\* \* \*

Тунов кун



бир кекса саллотни кўрдим,  
куюниб сўйлади дардини бошдан,  
мана, биз кўрганмиз ёвларнинг зўрин,  
нимани кўрибди ҳозирги ёшлар.  
Оғринган бўлсам-да  
хўшлашдим хурсанд,  
ўйладим қанийди очик бўлса жанг.  
Мўр-малах бўлса-да қаршингда турса,  
бир гал ёвлар отса,  
бир гал сен отсанг.  
Лек кўзга кўринмас бугунги ёвлар,  
кийгандай сеҳрли дўппи ё қалпоқ.  
Ҳимоя қилолмас бетоний довлар,  
қадамнинг қаричлаб ўлчарлар ҳар чок.  
На гумбир-гумбиру  
на қарса-курса,  
фақат шивир-шивир синайди дошинг.  
Кўринмас куч бордай гуё ҳар фурсат  
тирик нишон бўлур зарбларга бошинг.  
Фақат висир-висир...  
уйдан кўчага  
чиқишинг биланоқ остона ҳатлаб,  
турли идорага мавҳум «точка»дан  
ёғила бошлайди юмалоқ хатлар.  
Кимгадир кўлингни чўзганинг учун,  
кимдандир йулингда ўзганинг учун,  
тағин бир оз ғамгин кўзларинг учун  
ёғила бошлайди юмалоқ хатлар.  
Ёв деган мард бўлса...  
Аммо номард кўп,  
сени руҳан яксон қилмоқ мақсади.  
Қай бир бурчакларда семинарлар хўб,  
жўмард дўстларингни зор-зор қақшатиб.  
Бу жангда оғирроқ —  
ўлчаб ҳар қадам,  
панадан зарб бермоқ номард ҳарбидир.  
Шундан айланасан сирли ҳалқада  
қафасда қутурган йўлбарс каби жим.

## АЙТАР СЎЗИМ

Уруш худолари сочганда ўлим,  
ўқлар ер бағирлаб учганда дайдиб,  
хоинлар сўйлади ерга бош кўйиб,  
«бошингни кўтарма,  
кўтарма ҳаргиз».  
Хатар ўтди-кетди,

ёвлар енгилди,  
мардлар-да тин олди дардлари ариб.  
Бирок, хоинларнинг қадди эгилди,  
бошин кўтаролмай қолдилар ҳаргиз.  
Вақт ўтиб, хаеллар бўлганда вайрон,  
қалбларни бузганда сохта ноиблар,  
тағин ҳақ сўзини айтолмай хайрон —  
бош кўтармай етди  
фақат хоинлар.  
Тухмат тоши тегди қайси бир мардга,  
айтайин дунёнинг қай бир тошини.  
Билмадим,  
учраган улар қай дардга,  
нечун кўтаролмас ҳамон бошини?  
Бир муртад мустабид,  
бир жобир қаттол  
қатағон қилганда не пок сасларни,  
нечун айтмадилар «бу ишинг хато»,  
нечун чўзмадилар кучли дастларин.  
Бугун ер тагидаи қадаб кўзларин,  
кўксин ҳақиқат деб йиртган одамга,  
«бошингни кўтарма» деган сўзларни  
инъом қиладилар нечун оламга?  
Гоҳ тўрга чиқарлар,  
бошлари қуйи,  
ух, парвариш кўрган юзлар қизарган.  
Бошимни кўтариб,  
сўйларман қуйиб,  
нечун, нечун улар ҳамон иззатда?!

## **КАТТА КУН**

Бу қандай кун ўзи,  
қандай кун ўзи,  
ҳаттоки мушуклар, итлар ишшайди.  
Сохта қаҳрамонлар кетдилар тўзиб,  
ёлғон даҳоларнинг оғзи қийшайди.  
Элнинг бошиман деб юрган касларда  
бош ўзи йўқлиги хўб бўлди аён.  
Покиза кўринган не-не дастлардан  
паррон бир ёғдуда ёлқинланди қон.  
Бу қандай кун ўзи,  
қандай кун ўзи,  
жой-жойига қўяр ҳамма нарсани,  
қай бир мунофикнинг ўйнатиб кўзин,  
бир неча юзига тортар тарсаки.  
Чекка-чеккаларда қилганча ғийбат,

ишратни омом деб билган ўйсизлар  
қўймижоз бу элнинг тили йўқ дерди,  
оғзингни оч элим,  
қўриб қўйсинлар.  
Филодим бу куннинг сасин эшитиб,  
сохталар зириллар — паноҳ топилмас.  
Нарҳи кўтарилар сичқон тешигин,  
хайратдан оғизлар энди ёпилмас.  
Эй, дилим,  
дунёдан озурда бўлма,  
келажак кунларга ишонмоқ хўбдир.  
Битта катта кунни кўрдинг ҳозирча,  
бу элнинг каттакон кунлари кўпдир.

### ЭЛЛИККА КИРГАН ОДАМ

Бир нечта юзи бор...  
Хатар чоғида  
юзин алмаштирар худди терликдай,  
зиён-захмат кўрмай — баҳор боғидай —  
бир кун кириб келди элликка.  
Мана, у ўлтирар...  
Кўзлари гуллаб,  
юзлари қип-қизил янги олмадай,  
Ҳисоб-китоб қилар, дўндираар пулга,  
у етмаган бирор нарса қолмади.  
Ҳаммаси жойида  
қалтис пайтлари  
юзин алмаштириб улгурар зўрға,  
фақат битта юз-ла хавфу хатарни  
босиб келаётган ёшлардан кўрқар.  
Унингча рўй берар адолатсизлик,  
ёшлар ўта хавфли,  
тагин бетамиз.  
Қизғаниб гапирар, «наҳотки, энди  
дунёни шуларга ташлаб кетамиз».  
Ўх-х, қандоқ азоб бу,  
шўрликка қараб,  
ўзимни сезаман бошқа ерликдай.  
Қандай устомонлик,  
қандоқ жасорат —  
шу ҳолда бемалол кирмоқ элликка.

**ОДДИЙ ВАЗИФА**

(Замонавий эртак)

Куйдирилган  
учли ходада  
ёвуз девнинг кўзларин ўймоқ.  
Итга — сўнгат,  
ит олдидаги  
хашакни от олдига қўймоқ.  
Бор-йўғи шу,  
чинданам жўн-а,  
аммо ўлмак каби мушкулдир.  
Шерикларим бу холга кўнган —  
куллигини билмаган қулдир.  
Шерикларим,  
ўх, шерикларим,  
бари сўзлар ўзимга қарши,  
не қиласан ғалвани тариб,  
бизга ўзи шундоғам яхши.  
Кетаймикин дейман гоҳида  
тош асрига бағрим вайрона.  
Кўзғалсалар зора оҳимдан  
одамзотдан қолган ҳайвонлар.  
Қолганмикин бирор кентавр  
ёки бирон шўрлик горилла.  
От шўрликка бўлди-ку жабр,  
ит бечора тинсиз ариллар.  
Уйғонар дев,  
не гўзал қушлар  
димоғида инграб қайнайди.  
Шерикларим бирма-бир ушлаб,  
очқаган дев роса чайнайди.  
Бир амаллаб қочаман ўзим,  
яшринаман аллақайдадир.  
Анча вақт дарбадар тўзиб,  
қайтиб келдим дунё айланиб.  
Қоратоғдай ухлаб ётар дев,  
ит ва от ҳам ўша ҳолида,  
қичқираман, шерикларим деб,  
садо келмас —  
бошлар солинган.  
Ухлаётган девнинг ёнида  
бошқа гуруҳ яшар семириб.  
Чирик хашак — итнинг олдида,  
тулпор эса — сўнгат кемириб.  
Айни пайти, дейман уларга,

бари сўзлар ўзимга қарши, —  
тошингни тер,  
бу дев ухлаган,  
бизга ўзи шундоғам яхши.  
Эҳ, галварслар,  
эҳ, галварслар-эй,  
тўнкалардай оғир ва гаранг  
Қаратоғдай ухлаб ётар дев.  
От депсинар,  
ит эса — ханг, ханг...

Ҳолдан тойдим,  
ҳушимдан оздим,  
жон олар чоғ ғолиб тушкунлик,  
сўнг сўзимни қоним-ла ёздим,  
тоштахтага ёздим ушбуни:  
«Ишонаман,  
бир кун дев ўлар,  
жарга қулар сўқир ҳолида,  
от хашаги охурда бўлар,  
сўнгатк бўлар итнинг олдида.  
Оғир бўлур эндиги разм,  
бу жаҳолат,  
бу девни қўйгин.  
Энг аввало, қаттол, бераҳм  
галварсларнинг кўзини ўйгин».

## **ИККИ ДЎСТ**

Бир куни икки бахтсиз  
безиб моли ҳулёдан,  
шайланибди бахт излаб  
бахтиқаро дунёдан.  
Сўйлашибди ушлаб нон:  
«мудом бирга бўлармиз,  
бахтли бўлсак — ёнма-ён,  
ўлсак, бирга ўлармиз».  
Хуллас, худди эртакдай —  
зумда битар каму кўст.  
Юк бўлиб бир эшшакка,  
йўлга чиқар икки дўст.

У замонлар йўллар ҳам  
ўнқир-чўнқир, тош экан.  
Иккала дўст камбағал,  
содадил ҳам ёш экан.  
Ўйлашибди бахт ҳақда,

бахор-да ёз бўлибди.  
Куйиб ётган бир даштда  
шўрлик эшшак ўлипти.  
Сўйлашибди ушлаб нон:  
«мудом бирга бўлармиз,  
бахтли бўлсак — ёнма-ён,  
ўлсак, бирга ўлармиз».  
Дўстлар яёв йўл босиб,  
не-не довон, қир ошар.  
Ёзнинг ёрқин либосин,  
қуйдирибди қуёш ҳам.  
Бўшаб қопти хуржунлар,  
қўзлари ҳам гўлайиб,  
бод учирган юлғундай  
судралишар сулайиб.  
Шундаям ичарлар онг:  
«мудом бирга бўлармиз,  
бахтли бўлсак — ёнма-ён,  
ўлсак, бирга ўлармиз».

Кун ботай деган чокда  
бир манзилга етдилар.  
Барс изларин сўқмоқда  
қўриб титраб кетдилар.  
Янгигина эди излар,  
келганча сўл томондан  
тор сўқмоқдан, шубҳасиз,  
кетган эди довонга.  
Баландлик бор сўл ёқда,  
ўнгда эса — тубсиз жар,  
хатарли, қалтис роҳда  
титрар икки биродар.

Бирови дер кўп ўйлаб,  
очмиз, сира мадор йўқ,  
бизни йўлбарс еб қўйса,  
қўй, дегувчи садо йўқ.  
Яхшиси, эс борида,  
жонни асраб қолайлик,  
анов тоғнинг ғорида  
шу кеча дам олайлик.

Бошқаси дер, кўп ўйлаб:  
очмиз, сира, мадор йўқ,  
бизни йўлбарс еб қўйса,  
қўй, дегувчи садо йўқ.  
Бироқ ғорда нима бор,  
қордан бўлак нима бор,

очлик, қўрқув, ўлимдан,  
ордан бўлак нима бор?

Бирови дер, қўйсанг-чи,  
шундоқ ўлмоқ шарафми.  
Қарагин, деб кўрсатар  
барс келган сўл тарафни.  
Кўнглим сезар, шу ёқда  
бир макон бор қандайдир.  
оч йўлбарс ҳам ўшоқдан  
ўлжа олиб қайтгандир.

Бошқаси дер, биродар,  
бу гапларни қўяйлик,  
барсга дуч келсак агар,  
қарқиратиб сўяйлик.  
Кўнглим сезар, довонда  
бирон кулба, қишлоқ бор,  
димоғимга бўй келар —  
олов, бўза, пишлоқ бор.  
Баҳслашади икковлон,  
гезарганча лаблари.  
Турмайдилар ёнма-ён,  
қовушмайди гаплари.  
Хуллас, бири довонга —  
кетди йўлбарс изидан.  
Йўлбарс келган томонга  
бири кетди ғизиллаб...

Вақт ўтар,  
кун ёришар  
оламни шод этгани.  
Турар довон бошида  
барс изидан кетгани.  
Ўнг тарафда қишлоқ бор,  
худди ўзи айтгандай.  
Йўлбарс эса сўл ёқдан  
орқасига қайтганди...  
Шамол урар димоққа  
нон ва олов ҳидларин.  
Ҳура бошлар йирокдан  
қишлоқнинг дов итлари.  
Ўнгга юрар,  
эслар аммо:  
«мудом бирга бўлармиз,  
бахтли бўлсак — ёнма-ён,  
ўлсак, бирга ўлармиз».  
Мард эмасми,

пўстинсиз,  
турса ҳамки изиллаб,  
ўйлаб шўрлик дўстини,  
қайтади барс изидан.  
Бир гап қолган азалдан,  
бир донишманд айтганмиш:  
барс ов қилар маҳалда  
битта йўлдан айланмиш...

...Мана, кенглик очилиб,  
ногоҳ ҳушин йўкотар.  
Кўз ўнгида сочилиб,  
сўлга юрган дўст ётар...  
Эй, воҳ,  
қандай ёвуз дарс,  
турар дўстдан айрилиб.  
Ўлжасига ёвуз барс  
қарамасди қайрилиб...  
Қизғиш қорда бемадор  
ётаркан барс чўзилиб,  
тик қарайди бемалол  
тирик одам кўзига.  
Бир-бирининг сабрини  
бирзум синов этарлар.  
Сўнг жимгина қайрилиб,  
ўз йўлига кетарлар.

Шундоқ қилиб жўмардга  
жўмардлар тенг бўлади.  
Хулоса шу, йўлбарсга  
кўрқоқлар ем бўлади.

## **БИР МИНГ БИР ЮЗ БИР ШОИР**

Юртдан омад юз бурмиш,  
шоҳ саройи — сукутгоҳ.  
Кеча-кундуз ўй сурмиш  
адолатли, доно шоҳ.  
Юрт тўлибди гадойга,  
эл аҳволи оғирдир.  
Шундай чокда саройга  
қасидалар ёғилмиш.  
Бари тўла ҳамд-сано,  
бари ёлғон, ғамзада.  
Тинглайвериб тасанно,  
шоҳ бўлибди дарғазаб.  
Вазирига, бермай сир,



бир кун кулиб доно шох,  
буюрибди, қани бил,  
юртда неча шоир бор.

Жарчилар ишлапти соз,  
бирор лаҳза олмай дам.  
Юртнинг барча хушовоз  
шоирлари бўпти жам.  
Вазир, — улуғ шоҳим, — дер,  
таъзим қилиб мулойим, —  
юртингизда бор экан  
бир минг бир юз бир шоир.  
Вазирдан кулибди шох  
ҳам тағин жаҳли кепти.  
Шоирларни ҳозирок  
зиндонга ташла, депти.

Бир йил ўтиб орадан,  
шоҳ сўрапти вазирдан,  
билгин, бахтиқоралар  
шеър ёзарми ҳали ҳам.  
Вазир зиндон айланиб,  
шоҳга бир сўз айтибди,  
мингта шоир, найлайн,  
шеър ёзишдан қайтибди.  
Қолганлари шам тутиб,  
кезиб худди бемордай,  
бор оламни унутиб,  
ёзмиш ҳатто деворга.  
Шоҳ кулибди мийиқда:  
минг шоирни озод қил,  
қолганларин сийлагин,  
не истаса, бажо қил.  
Кўчир сарой боғига,  
майли, синов баҳона,  
бирор йил бу шоирлар  
яшаб кўрсин шоҳона.

Йил ўтибди,  
доно шох  
дебди бир кун вазирга:  
баҳра олсак бугуноқ  
шоирларнинг назмидан.  
Барча шоир жам бўпти,  
давра ҳангу манг бўпти,  
юзта пўрим шоирнинг  
оғир боши ҳам бўпти.  
Турар фақат бир шоир,

турар шоҳга тик қараб,  
бир тараф бўпти дунё,  
шоир эса — бир тараф.  
Шеър айтганда қилвири,  
имонсизлар титрабди.  
Эл дардини билмаган  
виждонсизлар титрабди.

Қолмапти эл армони,  
шўришлардан айтибди.  
Зумда ҳақсиз дунёни  
бир айланиб қайтибди.  
Титрабди дов овоздан  
салтанатнинг садлари,  
гулдирабди равоқлар,  
кўпайибди дарзлари...  
Дудоқлардан учар ох,  
жимлик чўкар қасрга.  
Ғолибона сўйлар шоҳ  
ўсал бўлган вазирга:  
бир пайтлар шошилиб,  
менга хато сўйлардинг,  
йиғсам барча шоирни,  
ишонар, деб ўйладинг.  
Аммо вазир  
кўп бекор  
шоирларнинг ҳисоби.  
Юртда битта шоир бор  
мана, сенга исботи:  
мингта шоир шунчаки  
шеър ёзарди эрмакка,  
инжиқ қалбнинг кундалик  
нафсига дам бермакка.  
Мана, зиндон баҳона  
синаб кўрдик кучини,  
бир йилдаёқ зиндонда  
маълум бўлди пучлиги.

Юзта шоир тақдирдан  
аламзада шеър ёзган,  
истеъдодни таҳқирлаб,  
иззат-обрў деб ёзган.  
Бердим унвон, эътибор,  
тилло қилдим тошларин,  
мана, бари бўлди хор,  
қуйи солди бошларин.

Бироқ битта шоир бор,

турланмагай ҳар жойда,  
асло ўзин қилмас хор,  
зиндонда ҳам саройда.  
Азалий ишқ, нафратдан  
айтмоқ унга жоиздир.  
Салтанатни ғафлатдан  
огоҳ қилган шоирдир.  
Демак, вазир, унутма,  
бир умрга эслаб қол,  
бундан буён бу юртда  
бир шоиру бир шоҳ бор.

Шундоқ қилиб хаёлга  
берилар шоҳ ниҳоят.  
Худди мана шу жойда  
тамом бўлар ривоят.  
Хўш, шоир-чи, қаерда,  
шоҳ ё меҳр қўйдими?  
Бирон макр тайёрлаб,  
қаркиратиб сўйдими?

Келинг, энди оҳ уриб,  
ярашар бир жилмайсак.  
Не қилайлик, охирин  
ханузгача билмасак...

### **САВДОГАР ВА ТЎТИҚУШ**

Қушларни суярди савдогар азал,  
шундан топар эди кўнгил хушини.  
Ҳамма қушларидан кўрарди афзал  
одамдай гапирган тўтиқушини.  
Яна бир эрмаги тижорат эди,  
тевалар кўзғолиб қолди бир наҳор.  
Савдогар қафасбанд тўтига деди:  
«Ҳинд сори борурман,  
не тилагинг бор?»  
«Эй саховатли зот,  
кўнглим хўб чоғдир,  
биринчи тилагим — соғ-саломат қайт,  
иккинчи тилагим — палон боғдаги  
тўтилар қавмига мендан салом айт».

Йил ўтди.  
Сафардан қайтар маҳалда  
карвон тўти айтган макондан ўтди.  
Бир кавсар эди-да,

товланиб лаълдай  
шоҳларда тизилмиш минглаган тўти.  
Хушфёъллик ҳамиша керакли хислат.  
аввал салом айтди,  
андин сўнг калом:  
«Турон боғлариндан бир тўти сизга  
камина орқали йўллади салом».  
Ҳаво тўлқинланди чексиз оҳлардан,  
ногоҳ ғуж оғочлар тўлғонди оғир —  
тўтилар тўкилди зумрад шоҳлардан,  
рангин шуълалардай  
тўкилди бир-бир.

Бу ҳолдан кўзгалиб қолди тевалар.  
савдогар қайғуриб-қайғуриб қайтар.  
Бу ёмон хабарни  
шўрлик беватан —  
йўл қараб ўлтирган тўтига айтар.  
Эй воҳ,  
бу қандайин кўргилик бўлди,  
савдогар ҳайратда —  
ўнгими ё туш —  
бу ёмон хабардан тўтиқуш ўлди,  
ўлди саройини беаб турган қуш.  
Савдогар бўзлади,  
бўзлади ёмон,  
кўнглини беаган қушни йўқотди.  
Қафаснинг эшигин очгани замон  
ўлган қуш ўзини осмонга отди.  
«Эй саховатли зот,  
кечиргил мени,  
қушларнинг тилини фақат қуш билгай.  
Уларнинг бир сирин очайин энди —  
бири банди бўлса, бари йиқилгай...»

...Шу-шу узлат қилиб,  
ҳаққа етгандай,  
ҳалиям кўнглига сиғмай ҳатто зар,  
ушбу воқеани ўтган-кетганга  
гапириб юрармиш хушфёъл савдогар.

## **ҒОЙИБ БЎЛГАН БОШСИЗ**

Курсига ёпишиб қолган бошлиққа  
бошсиз кириб келди —  
кийгандай пийма —  
бурнини қоқаркан улкан ёшлиққа,

бошлиқ пўнғиллади:  
Парфия нима?  
Бошсиз талмовсирар,  
қарар анқайиб  
гўё етти қават ернинг тагидан.  
Миясин қоқаркан бошлиқ бақрайиб,  
тағин пўнғиллади:  
Парфия нима?  
Парфия... Парфия...  
бошсиз шивирлар;  
бирор матаҳ бўлса керак-да ноёб.  
Курсидан нимадир аста ғимирлаб,  
буюрар, кечгача парфияни топ.  
Бошсиз қуллик қилиб,  
узмай туриб кўз,  
чиқаркан бошлиқнинг маҳкамасидан,  
таниш бир жувоннинг исмидай бу сўз  
тинмай айланади хом калласида:  
Алё, бу базами,  
...вич ...вич сўровди,  
бирорта парфия топилармикин?!  
Алё, бу бозорқўм,  
ўртақ Нуровми,  
силарда парфия сотилармикин?!  
Парфия... парфия...  
пилдирар бошсиз,  
таниш-билишлардан сўрар суйкалиб.  
Кифтин қисганларга дер, ҳали ёшсиз,  
парфия нелигин билмайсиз ҳали.  
Қўшнисин учратар,  
кулгили ҳолда  
кўчадан бораркан терлаб, зинғиллаб.  
Не излаб юрибсиз, деган саволга,  
ҳа, шу парфияни, деди минғирлаб.  
Э, қўйинг ҳазилни, —  
қўшниси кулар, —  
бу қурғурни топиш ўзи қийин-да.  
Бошсизга жон кирар,  
тинмай уҳ-уҳлаб,  
қанчага бўлсаям...  
қўлланг, дер чиндан.  
Қўшниси қичкирар  
кулиб наридан:  
Парфия қадимги давлатнинг номи.  
Гўё етти қават ернинг қаъридан.  
нес бўлиб чақчаяр одамнинг хоми.  
...Шу-шу ғойиб бўлди  
шаҳардан бошсиз,

бирова, ўтди, деса,  
бирова дер, кўчди.  
Хуллас, бу дунёдан калласиз, ёшсиз  
кимсаннинг овози бутунлай ўчди.  
Хўш, қайга кетдийкин  
бошсиз елкали?  
Давомин ўзича тўқисин ҳар ким.  
Чиндан Парфияни олиб келгани  
қадимги замонга  
кетгандир балким.

## ҲАНГОМА

Ёз куни,  
катта йўл.  
Гўзал аланглар  
гўёки нимадир етмаётгандай.  
Қуёш имиллайди,  
гўзални кўриб,  
гўёки атайин кетмаётгандай.  
Гўзал ороланар,  
лабларин бўяр,  
қийиқ кўзларига суради сурма.  
Чаккада бир даста садарайҳони,  
тирноғи бўялган қўлида журнал.  
Мунчалар кўркемдир супермошинлар:  
оқ, қизил, кўк, сариқ, жигарранг, мовий...  
Қиличдай йигитлар бир зумга тўхтар,  
гўзалга тикилиб жуда ижобий...  
Оқ машина тўхтар: "Ойимқиз, кетдик".  
ойимқиз бўялган лабларин бурар.  
Яшили тўхтади: "Оппоқ қиз, э ҳайй".  
Оппоқ қиз қарамас —  
гўё ўй суради.  
Яркираб тўхтади қизили, мана:  
"Гаплашиб кетайлик, э майли, аттанг".  
Товланиб тўхтади мовий ранглиси:  
"Мунча чиройлисан, жонингдан аканг".  
Барига ноз-фироқ,  
карашма қилар,  
гўё мана, ҳозир йўлайдигандай.  
Барини куйдириб, мазахлаб қолар,  
гўё бир шаҳзода келадигандай.  
Қуёш кетиб қолди зерикканидан,  
бундай ланж томоша ёқмади чоғи.  
Ўтар кулранг, носранг, қора мошинлар,  
кўриная демасди аммо зўрроғи.

Энди нур ўйнамас шўх кўзларида,  
бирпасда олам ҳам қолди торайиб.  
Ой чиққан маҳали  
силкиниб, тутаб,  
бир бало кўринди кўзга қорайиб.  
Гўзал кўл кўтарар ўзидан ўзи,  
олдинги ўринга ўтирар шошиб.  
Ҳайдовчи кексайди,  
тағин кўсайди,  
кал ҳам гаранг эди, шарпайди ожиз.  
На илож,  
кетиш ҳам керак эди-да,  
лаблари сўлиган: юзида — сурма,  
ўйида оқ, сариқ, кўк, қизил, мовий,  
хиноли кўлида эзилган журнал...

## ОВЧИЛАР

Қирчиллаган йигитлар  
қўмсаб овнинг гаштини,  
маст отларни ўйнатиб,  
кезар дала-даштларни.

Кун найзага келганда  
роса терга ботдилар,  
гоҳо қуён, гоҳ читтак,  
гоҳо чумчуқ отдилар.

Аммо бундай эрмақдан  
кўнгиллари тўлмади.  
Қайтишди кун ботарда -  
«бўлмади ов, бўлмади».

Овчилардан кулгандай  
бўларди тоғ тошлари.  
Қайтар эди шўрликлар  
қуйи эгиб бошларин.

Мана, ногоҳ овчилар  
ҳайратдан лол қарайди:  
жаннатдай бир маконда  
туман қушлар сайрайди.

Гала-гала тустовуқлар,  
кийик уйнар сайҳонда,  
садо берар какликлар,  
ғозлар учар осмонда.

Овчилар воҳ дейишар,  
«воҳ» дейишар ўртаниб,  
милтиқлари бор эди-ю,  
соб бўлганди ўқлари...

## **ЙЎЛБАРС**

Мангу қочар,  
қочар тоғлардан,  
ўрмонлардан, чангал, тўқайдан.  
Дунёда кўп яшагани йўқ,  
аммо бунча душмани қайдан?  
Шўрлик йўлбарс  
қайга қочмасин  
фақат овчи йўлини тўсди.  
У ҳеч қачон қочмасди, аммо  
ўзига ҳам ёқарди пўстин.



## ҚЎШИМЧА ҚЎРИҚ

Қуршовда  
юртимнинг қабристонлари,  
қабрлар оғзида тўхтаган пахта,  
гўё шўрликларнинг арзон жонларин  
қутқариб қолгандай милёнлаб лаҳад.  
Шўрликлар  
бир умр ёмғир, қор кечиб,  
фақат қабрлардан ҳаловат топди.  
Уялдим тунов кун кўйлагим ечиб,  
пахта экилмаган баданим қопти.  
Мен ҳам гўл одамман,  
биргад укалар,  
пошшолар ухласин дейман хотиржам,  
менгаям озгина беринг шу дарддан,  
энди пахта экинг баданимга ҳам.  
Фақат баданимга ишлатманг кимё,  
кимё кириб бўлган хону монимга,  
бутифос, катаран,  
қисқаси, сонминг  
захарли дорилар оқар қонимда.  
Қўрқмасдан экворинг,  
тезроқ борасиз  
юқори белгилаб берган мўлжалга,  
пахта очилганда ҳеч бир дорисиз  
баргларин тўкворар  
эсли гўзалар.

## ТУҲМАТ

Кеча ўғри бўлди,  
бугун ваҳшийдир,  
энди бутун дунё билар бу ҳақда.  
Қандай мўмин эди,  
қандай яхшийди  
анқайиб жимгина терганда пахта.  
Қайта куриш ўзи чиқди қайданам? —  
юксак қалъалардан боққан ўғрилар  
улкан мамлакатнинг бутун айбини  
содда ўзбекларга қўйди тўғрилаб.  
Шунда буюк денгиз чайқалиб кетди,  
майдонларни босди бир ювош зулмат.  
Шоирлар уйғота олмаган элни  
уйғотиб юборди маломат, туҳмат.

Кеча ўғри бўлди,  
бугун ваҳшийдир,  
бўхтонга кўмилиб турар асабий.  
Ўзин майдонларга сиғдира олмас,  
болалар қонига ўтар ғазаби.  
Яхшилик туғади, ёмонлик ҳам гоҳ,  
бўлмаса озгина қўйсалар мақтаб,  
бугун ҳам сахардан қаро шомгача  
жимгина илжайиб терарди пахта.

## УЙҚУ

Халойиқ ишонди,  
кўзёшдан ийди,  
айбдор болтамас,  
айбдор кунда.  
Қасосин олмоқдан ўзини тийди  
жаллодлар никоби йиртилган кунда.  
Қон кўлида сузар бедод салтанат,  
барча тафсилотин, қани, ким ёдлар?  
Бу содда халойиқ мунча алданар,  
пихиллаб кулади энди жаллодлар.  
Ўтар ошкоралик ҳаш-паш дегунча,  
келажак кўрсатар ким кулар, йиғлар,  
милён айғоқчилар далил тергунча  
қайралиб турса, бас,  
исфаҳон тиғлар.

Қайдадир  
булбуллар толиқиб сайрар,  
ҳавода учгандай милён малойиқ.  
Бир четда жаллодлар тиғларин қайрар,  
уйқуни уради шўрлик халойиқ.

## БАТТОЛ ОРЗУСИ

Халақит беради  
ҳамиша бу вақт,  
бемалол ишлашга қўймас бизларни.  
Қанча чўлпонларни отувдик пақ-пақ,  
зўрға яширгандик қонли изларни...  
Аммо вақт очворди...  
биз гумдон қилган  
ҳозирча... ўттиқ-қирқ милёнта мурда  
содда — гўл халқларга жи-и-ндай тешилган  
калла чанокларин кўрсатиб турар.

Хўш, мунча ваҳима...  
ахир сиёсат  
вақти-вақти битан қон талаб қилар,  
ахир хурфикрлик деган риёзат  
ҳар қандай давлатни йиқита билар.  
Инсонпарварликдан қайтганимиз йўқ,  
ҳалиям тошларни кесар болтамиз.  
Агар керак бўлса,  
ўқларимиз кўп,  
ҳаммани бир бошдан пақ-пақ отамиз.  
Чўлпон-пўлпон дейсиз,  
ишимиз катта,  
тарихга сиғмасдан турар ўжарлар,  
жаҳолат босган тўрт асрни ҳатлаб  
Бобурни олувдик энди мўлжалга.  
Аммо сал кечикдик...  
чала қолди иш,  
вақт ҳам мудраб қолар — ҳали кўрамиз,  
Навой мулла бор, тағин Яссавий,  
нарида Қошғарий,  
бор-ку Тўмарис...

## ОРЗУГА АЙБ ЙЎҚ

Кеча давлат туздим,  
унча каттамас,  
турар метиндан-да қаттиқ тамалда —  
мухтасар қонунлар фақат хатдамас,  
бутун афзаллиги,  
эрки амалда.  
Гўё ким атайлаб сувга босган бир  
коптокдай балқиди рангин савлати,  
қўрди юксалганин бир фитна олғир  
ўзи бўғиб қўйган ўзбек давлатин.  
Аммо ғаразгўйлар тахмин қилгандай  
гуркираб ўсмади юртда ваҳшийлик,  
тўқнашиб қолганда кулди итлар ҳам,  
шикор-қатағонга чиқмас даҳрийлик.  
Ахир, ўзбеклар ҳам учалик гўлмас,  
балиқ бошдан деган гаплар тўхтади,  
раҳбарлар кўксини чангаллаб ўлмас,  
пинҳона хусумат,  
зарблар тўхтади.  
Шоирлар нолимас,  
сочлар оқарган...  
Нотиқлар эсдалиқ айтар авлодга:  
бир пайт, азизларим,

Маскўп орқали  
бориб келар эдик кўшни афғонга.  
Бундаги элатлар иззат-хурматда,  
кўзлари чақчаймас яккатилликдан,  
кўнгилга яқинроқ бўлди ғурбатлар,  
ҳеч кимса ўлмади мустақилликдан.

Етар шунча таъриф,  
нозик замонда  
агар айтиб қўйсам таъриф адоғин,  
ёниб кетишингиз мумкин армондан,  
армон — бу оғир дард,  
жудаям оғир.

### **ФИТНАЧИ ХУСУСИДА**

Бу юртда  
ҳамиша фитнадан  
улуғлар йиқилур юзтубан,  
пешобин оқизиби битмаган  
фитначи ўтажак устидан.

Азалдан адолат ёритган  
энг олий ҳақиқат йўлини,  
элатлар қонлари қоришар  
фитналар зулмидан бўлиниб.

Хаёлнинг гулини сўлдирган,  
нуратган қанчалаб давронни,  
ҳар доим панадан ўлдирган  
муғамбир шайтонлар шайтони.

Самовий торлари кесилган,  
худога тенглайди ўзларин,  
заифлар кетидан эзитган  
усталдан ололмас кўзларин.

Разиллар нафасин ҳайдаган  
руҳларим, ҳурларим, қайдасиз?  
Дилларнинг тубидан таланган  
арғувон дурларим, қайдасиз?

Қаҳратон сувини симирган  
содадил жўралар, қайдасиз?  
Мардликнинг пойига сиғинган  
дарёдил жўмардлар, қайдасиз?

Қайдасиз?  
Ер билан бир бўлиб,  
ётибсиз фитналар қурбони,  
фожиа сўнггида сир бўлиб,  
фитначи тебратар дунёни.

Умримиз узилган ёғдудай  
офтобга эргашиб кетади,  
фитначи пиширган оғулар  
тириклик бошига етади.

Ёзилур бир куни тарихда  
даҳолар сийлиқлар олгани,  
кўмилган замонлар қатида  
фитналар очилмай қолгани.

## **ҚЎҚОН ШАМОЛИ ҲАҚИДА ЎТМИШДАН БИР РИВОЯТ**

Эски ўзанлардан келди гулдираб  
улкан тўзонларнинг жинни ҳаммоли.  
Ўйлаб юрган эдик сени ўлди деб,  
ҳалиям бормисан,  
Қўқон шамоли.  
Энди вақт айланар бошқа ҳалқада,  
бошқа бир ҳалқада сузар ҳаловат.  
Ўйловдик сениям бир танг лаҳзада  
тирбарон қилди деб,  
ювуқсиз ётлар.  
Улар ҳам одамми,  
улар темирдан,  
зулмат босқонлари эзмиш гулларни.  
Дилларда ниш урмиш эркин кемирған  
оҳ, ўша кунлари,  
ўша кунлари...  
Тошмайдон силкиниб кетди лаҳзада,  
тўсатдан гуллаган нигоҳлар сўлди.  
Қарсиллаб урилган оний зарбадан  
ўсмирлар қонининг рангини кўрди.  
Атрофга додларни сочган азондан  
ларзага тушганда минг-минглаб даҳа  
бу қаттол осмон ҳам кулранг равоқдан  
бошларга сочворди машъум қаҳқаҳа.  
Юртми бу,  
ғанимдан қолган маломат  
ё иғво қутиси, билмай ўтарман.  
Бедодлик даштида қилиб каромат,  
ўсмирлар нигоҳи каби сўларман.

Бу қайси салтанат  
ялоқларидан  
мағзава ялаган фитна итлари?!  
Қуртлаб, бижғиб ётар яроқларида  
қурбонлик истаган ажал ҳирслари.  
Энди эрким учун роса етилдим,  
эй, шамол, энг эркин қўлингни бергин!  
Тухмат чаёнлари чаққан бетимга  
қонли рўмолларнинг учлари тегди.  
Энди етим гуллар нафасларимас,  
ажал тўкиб кетган қон ҳиди елар.  
Энди иккимизнинг қаъримиздан ҳам  
оқ рўмол ёпинган  
бир йиғи келар.

### **ҚУЛОҒИМДА ҚОЛГАН ЙИҒИ**

Бир ёмон,  
бир узун,  
бир ўткир йиғи,  
ҳали эр кўрмаган қизлар йиғиси.  
Кўмилиб кетаркан тоғ ўкириғи  
тўсатдан саннаса  
минг қиз йиғилиб.  
Момолар йиғлаган ерда йиғлайсиз,  
оналар йиғлаган...  
буям бир шараф.  
Ёрма ўқ сингари тиним билмаган  
бу бахтга болалар бўлар мушарраф.  
Қўшқалла калхат бор ҳамон бошингда,  
занжирлар шодаси чирир бўйнингда.  
Яйраб кулганмидинг,  
асрий дошингдан  
яралган илонлар ўйнар қўйнингда?!

Бир ёмон,  
Бир узун,  
бир ўткир йиғи  
водий шамолида келар изиллаб.  
Бу ёз кечалари йилларнинг тиғи  
айланиб-айланиб юрар ичимда.

Кимга сиғиндингиз?  
Кимни кўрдингиз?  
Неча қатли омлар ўчдими ёддан?  
Очилмай узилган гулдай сўлдингиз,  
эрларни яширган ерни кучоқлаб...

Ҳали бор,  
анча бор,  
ҳали кўнгиллар  
хўрликни қусгувчи кунларгача бор.  
Ҳаром валатларни урчитган йиллар  
жаврини йўқ қилур  
битта улкан дод.

Бир ёмон,  
бир узун,  
бир улкан йиғи,  
қайси бир жаврнинг аччиқ тортиғи.  
Ох, мунча айланар,  
мунча тўлғанар  
ичимда йилларнинг занглаган тиғи.

### **ШОҲРУХ МИРЗО СУҲБАТИ**

Ёлғонлар чекинди,  
юксалди нафрат,  
кеча шод кўзларни синдирди жола.  
Дунёга келдимۇ кетарман қарғаб,  
сиёсат энг катта қимордир, болам!  
Жобир мустабидлар иродаси-ла  
не сирлар инграйди машъум кенгликда.  
Қотиллар сўз айтди биродарликдан,  
ишонган йўқсуллар  
қолди тенгликда.  
Атрофга қарама,  
кўзга ёш тўлар,  
тузилмай турибоқ бузилган олам.  
Нечун Туронзамин чечакдай сўлар,  
бу замин бормиди бизларда, болам?!  
Эрк қани,  
эр қани,  
асил ер қани,  
заҳарга қорилган аччиқ тиллар бор,  
тубан бир ҳалқада тинмай айланган  
ўзликдан беҳабар қанжиқ диллар бор.  
Жавр шунча бўлур, сабр ҳам шунча,  
томондан юксалар ёвуз бир нола.  
Темир пардаларни вақт сургунча  
бут одам қолмапти бу уйда, болам!  
Вайрона... вайрона...  
Фақат вайрона...  
бошлари қўрғошин тўла лашкарлар...  
ажал сиртмоқларин судраб сайрона

кезмиш қатор-қатор қаро жасадлар.  
Бу тубан ҳалқада борми бир маъни,  
қачон бу ҳалқадан чиқар бу одам?  
Гоҳ сенга суяниб ўлай дейман-у,  
жудаям бегуноҳ,  
ёлғизсан, болам!

## **КЕНГЛИК СОҒИНЧИ**

Армоним улғайди...  
кеча сўйлардим —  
қанийди бўлса деб бирорта мард дўст.  
Бугун қон йиғларман —  
денгиз бўлсайди,  
бўлсайди улуғвор уммонларга йўл.  
Армоним улуғдир...  
кўзёшим улкан,  
ўлсам, жасадимга юртим тўлажак.  
Сўнгги зурёдимни захарлар қуллар,  
сўнгги чечакларим айниб сўлажак.  
Эй, беклар,  
захар ич — ўзбегинг қолиб,  
ўзгага бўйсундинг,  
ўлганинг шулдир.  
Шунданми, бошида теридан қолип,  
саксовул сингари майишган будун.  
Бир сахро...  
самога тикилар банда...  
эрюзли хотунлар...  
хотун юзли эр.  
Ўзликни ўстирай,  
борми маҳзанда  
хоинлар сийдиги сачрамаган ер.  
Ҳой, одам, ким эдинг,  
топган-тутганинг  
бир бўлак ёмбимас,  
қўрқинчли безак?!  
Шоирлар сиғинган ўшал юрт қани?  
Эрким деб тутарсан бир парча тезак.  
Денгизга қуйшлмас бирорта дарё,  
қумлар қамалида бижғиган диёр.  
Бу йўлнинг сўнгида бир улкан фарёд,  
бир ўлим, баҳайбат битта ўлим бор.  
Йиғласанг йиғлагин  
битта денгиздай,  
жондан тўйган бўлсанг,  
уммон каби ўл,



чунки бир денгиз йўқ тақир кенгликда,  
чунки йўқ улуғвор уммонларга йўл.

## ГУЛ ЙИҒИСИ

Қачон гул ҳидловдим,  
қачон сувларда  
ёғдулар рақсини томоша қилдим?  
Насимлар мавжида елган ҳурлардан  
кўзларим узолмай қачон йиқитдим?  
Билмадим,  
хаёлий дунёмидир бул,  
жудолиғ бағримни тугатди тамом,  
яна бу тубанлиғ даштида мақтул  
жисмимни унутиб излайман пайғом.  
Бу ерда ваҳшийлар йўл қарар эди  
тағин бир валлаMAT қонини истаб,  
тунларнинг йиртилган кўлкаларида  
валилар сўнгагин ғажирди итлар.  
Очиқ мозорларнинг қирғоқларида  
тиллари иккига айрилган қуллар,  
вақтнинг сарғайган чирмобларида  
юраги ёрилиб ўлган булбуллар.  
Сувлар ҳам ириган,  
ириб ётар Шарқ  
тунларни ёритган майхоналарда,  
ёвуз қон гирватин қаърига қараб,  
завжалар йиғларди вайроналарда.  
Осмон йироқ эди,  
ер эса қаттиқ,  
тобора олислаб борар қуёш ҳам,  
бунда ғофилларнинг қисмати аччиқ,  
бунда қаттолларнинг бошлари тошдан.  
Вой, куним,  
маҳшарга тўқинган куним,  
сўнгги кўзларимдан эриганда ёш,  
Билолни чақирдим, эй, буюк қулим,  
манов хоқонларнинг қулоқларин оч.  
Аммоки Билол йўқ,  
милён Жаҳл бор,  
милён қўлларида консираган тош,  
зулм зулматининг оғушида хор  
битта гул,  
ёлғизгул йиғларди, холос.  
ёвуз бир дарбадар бор эди тағин,  
бор эди қўйнида интиқом тиғи,  
бор эди ёғдулар синган бетайин

дунёдан юксалган  
бир гўзал йиғи.  
Дунёга келдимми ёки қайтдимми,  
кимсасиз даштларнинг қаърида нечун  
илк бора англадим ёлғиз дардингни  
кечалар тубида йиғлаган, эй гул.

## **ҒАМГИН ШЕЪР**

Умр ҳам ўтгандай...  
гўё бир кунда  
настарин гулидай очилиб сўлдик.  
гўё бир нафаслик равшан куюнда  
қалби сўқирларга асфсона бўлдик,  
кушларни музлатган қора буюқда  
соямиз қўшилиб девона бўлдик.

Мармари кўрғонлар оёқларида  
умрини ёндирган дарвозабонлар...  
кутурган жаҳолат таёқларидан  
силласи қуриган дарёзабонлар...  
дунёнинг қайроқтош табоқларида  
кимларга йиғлади пари саболар.

Отларнинг чириган калласи каби  
моҳият рафтори кўринган чоғлар,  
ойларнинг увалиб тушган палласи,  
юраклар гулини куйдирган доғлар,  
кимларга аталган эди файласуф  
қоялар бошида қорайган дорлар.

Иғво чечаклари...  
фитна боғлари...  
салтанат пойидан оққан базмлар,  
туҳматни шопирган кунлар новлари,  
раққос либосини кийган назмлар,  
вақтнинг милёнта кар гўрковлари  
эзилиб кимларга лаҳад қаздилар.

Умр ҳам ўтгандай...  
наҳот бир кунда  
настарин гулидай очилиб сўлдик?  
Бир нафис гул кўрдик ёвуз жунунда,  
орзулаб исмни армона қўйдик,  
исми жисмига мос армона бўлди,  
бу гулга тикилиб вайрона бўлдик.

Зулм мошинлари...  
шайтон сорлари...  
шахват гирдобида сузган садолар,  
кўзлари тошлардай қаттиқ ёрлари  
жавҳарин нишолда қилган гадолар...  
валилар ўқчиган буюк тонгларни  
қай гўрга яшириб қўйди разолат?

Дунёни тебратган зиёбонлар ҳам  
кафанга бурканиб фалакка ўрлар,  
ўтлардан чинқириб биёбонларда  
вахшийлар оғзидай очилган гўрлар...  
ҳақорат сойлари қўшилган жойда  
тоқай қонимизни ичар қонхўрлар?

Сахро эгалари —  
ғам тепалари...  
зулматда йиғлаган чечаклар дарди,  
мозийга йўл солган кун тевалари,  
юракнинг туйғудан ёришган қаъри,  
вақтнинг шафқатсиз неваралари  
қайларга оборар бизларни айриб?

Умр ҳам ўтгандай...  
офтоб сўлгандай...  
қайғули харсанглар хаёлни эзар,  
жаннатни соғиниб ётган чўлларда  
қашқирлар галаси қонсираб кезар.  
Эй, гулим,  
кўзларга ёшлар тўлганда  
соямиз қўшилган дамларни эсланг!

## ТАРИҚАТ

Дунёга сиғмадим,  
сиғмади дунё  
ғурбатдан торайган табиатимга,  
қоп-қора чечакдай сочилмиш хулё  
жўмардлар кўмилган тариқатимга.  
Майлига,  
чечаклар қоп-қора бўлсин,  
йиқитса шу йўлда йиқитсин тақдир,  
қуртлаган истаклар шуъласи сўлсин,  
худойим сийлаган хурлигим яхши.  
Бичилган қулларнинг,  
кулзодаларнинг  
малак сиймоларин ўйнатган дунё,

яралган лаҳзадан хур одамларни  
иблислар тилида сўйлатган дунё.  
Чиройли эрмаклар маҳзанидир ул,  
мағизи қайғудан,  
пўстлоғи зардан,  
сарғарар очилмай туриб қизил гул,  
тупроғи жимгина қусган заҳардан.  
Чайқалар жаҳолат оғочларида  
неча минг Машрабу  
Мансури Ҳаллож...  
ҳамон юксалади йўл бошларида  
одамзот қонига тўймаган жаллод.  
Токай бу иблислик,  
токай бу ёлғон,  
токай тиғ кўтарар қора гуруҳлар,  
токай бижғиб ётар ғариб аламон  
ичига тириклай кўмилган руҳлар.  
Зулфиқор руҳ керак,  
керак чин ёғду,  
чин ишқ ёғдулари бағримга тўлсин,  
жисмимни тобласин фақат чин оғрик,  
чечаклар қоп-қора бўлса-да бўлсин.  
Бағрикенг худойим  
кечириб кўяр,  
йиқилсам етмай ул ҳақиқатимга,  
кўмилсам, кўмилай ўлими гўзал —  
жўмардлар кўмитган тариқатимга.

## ЭСКИ ШЕЪР

Буюк Турон кенгликларида  
кўмилиб ётибди ҳадсиз хазина,  
кўмилиб етибди йиллар қаърида  
хазинага туташ саноксиз зина...  
Адашдим,  
руҳимда парокандалик  
кўп сирли асрлар шабистонида,  
кезгандай бўламан азиз битиклар,  
донишманд элларнинг қабристониди.  
Халқлар инжуларни ўтмишларидан  
зарралаб-зарралаб терган пайтида  
биз ногоҳ шамолда очилиб қолган  
қанча жавоҳирни кўмдик қайтадан.  
Бу қуллик белгиси ёки кўрликми  
ё банди бўлдикми ҳирс, таъмаларга,  
ўзгага тутдикми жавҳар ўзликни,  
кўрқдикми одамхўр маҳкамалардан?!

Ватаним дейман-у, бағрим қон бўлар,  
бу қандай ватанки,  
хоки бирикмас,  
буюк Турон кенгликларида  
уруғлар бир-бирин еди тириклай.  
Бу қандай ватанки,  
шоҳизиндалар  
бир ғариб элининг орини сотса,  
шоирлар салтанат зиналарида  
мансабу мартаба тиланиб ётса.  
Эй, сиз, адашганлар...  
Элнинг қонида  
наҳотки самовий чечаклар сўлган!  
Илож қолмадими жанг майдонида  
Оллоҳу акбар деб ўлишдан бўлак?  
Эй, элим,  
қачондир бир гала бедил  
кўксингдан дилингни суғурган маҳал  
нега шол юзингни бурдинг тесқари,  
нега тирик қолдинг ичмасдан захар?!  
Буюк Турон кенгликларида  
кўмилиб етибди ҳадсиз хазина,  
кумилиб ётибди йиллар қаърида  
юксак бир оламга  
туташган зина.  
Ҳали кўп йўловчи бу манзилгоҳдан  
айланиб-айланиб ўтар сағирдай.  
Ҳали узоқ ётар,  
узоқ ва узоқ  
буюк хазиналар йиллар қаърида.

## **КАЙФИЯТ МАНЗАРАСИ**

Далв ойи.  
Атрофда бир ховуч қор йўқ.  
Девона оғочлар кезмиш туманда.  
Кўнгилнинг ҳолини сўрашга ёр йўқ,  
Жўмард йўқ сўйлайин десам Турондан  
Наҳрлар сўйилган,  
қоннинг ранги йўқ,  
ичимда бўридай увлар бир шамол,  
қиличдай чарақлар ой нурида йўл,  
кенгликда ухлайди улкан бир қарол.  
Оловдан сўйлайми,  
сўйлайми майдан,  
дарбадар набидай ўқийми оят.  
Бу сохта булбуллар намуноча сайрар,

намунча пўйроздан оқар ҳақорат.  
Қарол жим ухлайди бу қиш палласи,  
бор-йўғин каламуш галаси ташир,  
шамолда тебранган улкан калласин  
талашиб-тортқилаб қашқирлар ғажир.  
Валатлар  
айниган дилларин кўриб,  
ёпик дарчаларни муштлайди титраб.  
Эй кўнгил,  
пойингда бир тупроқ бўлдим,  
Кетмагил,  
шу ерда баралла йиғла.  
Далв ойи.  
Суронлар тўфонларидан  
қашқирлар тиркираб қочган бир онда  
ўлдим рўйжада хоб ўпқонларидан  
жонимни қийнаган ёвуз бир қондан.  
Қарғалар босди сўнг...  
чилпарчин ёруғ,  
қоришди талваса — нур билан рўё,  
Турон кенгликлари соригдан сориг,  
улкан бир ўлакса ётгандай гўё...

## **ТУРКИЙЛАР**

Қиличин ташлади беклар ниҳоят,  
босилди тулпорлар,  
тиғлар сурони,  
урҳога ўрганган тилларда оят,  
туркийлар таниди комил худони.  
Қиличлар занглади...  
фалокат ҳушёр,  
туркийлар қувватин берди ерларга.  
Ҳийлагар дўстлардай яқинлашди ёв  
комиллик қидирган жасур эрларга.  
Илвасин йигитлар,  
бобир йигитлар,  
саждага бош қўйди ёвга терс қараб,  
ғулларни кемириб йиғлади итлар,  
буюк бошни кесди қилич яраклаб.  
Туркда бош қолмади... қолмади довлар.  
хотин-халаж қолди мотам кўтариб,  
«бизга тик қарама» буюрди ёвлар,  
ёвларга терс қараб яшади бари.  
Таланди самовий тулпор уюри,  
таланди зарлари,  
зебу забари,

терс қараб ўлинг деб ёвлар буюрди,  
ёвларга терс қараб жон берди бари.  
Лаҳадга кирдилар ўзларин қарғаб,  
қолмади арабий,  
туркий хатлари,  
туғингиз деди ёв тескари қараб,  
ёвларга терс қараб туғилди бари.  
Туғилди,  
туғилди,  
туғилди куллар,  
қирқида қирилган — имдодга муҳтож,  
ёвларга терс қараб итлардай хурар,  
бир-бирига душман,  
бир-биридан кож.  
Жўмардлар қирилган Туронзаминда  
дўзахий тажриба палласин кўрдим:  
эшшак суврати бор қай бир қавмда,  
қай бирида тўнғиз калласин кўрдим.  
Бу ҳолдан буваклар бўғилиб ўлар,  
кул Билол эзилиб йиғлар фалакда...  
Ўзларин ёндирар борлиқдан тўйган  
Бадахшон лаълидай асл малаклар.  
Мўминлар беш бора Аллоҳни эслар  
саждага бош қўйиб жаллод тошига.  
Ўгрилиб сал ортга қарайин деса,  
бошига урарлар,  
фақат бошига.  
Борми эр йигитлар, борми эр қизлар,  
борми гул бағрингда жўмард нолалар,  
борми бул туфроқда ўзлигин излаб,  
осмону фалакка етган болалар.

Бор бўлса,  
аларга еткариб қўйинг,  
бир бошга бир ўлим демаган эрмас,  
шаҳидлар ўлмайди,  
бир қараб тўйинг:  
Ёвга терс қараган мусулмон эмас!  
Ёвга терс қараган мусулмон эмас!  
Ёвга терс қараган мусулмон эмас!  
Ёвга терс қараган мусулмон эмас!  
Ёвга терс қараган мусулмон эмас!

## ШАРҲИ ҲОЛ

Шухрати сочилди бодияларга...  
зарбадан бештага бўлинди андуҳ.

Йилларга ем бўлган обидаларда  
тинимсиз айланар чирқираган рух.  
Бузилди азоб-ла қурилган диллар,  
илинждан ўзга бир туйғу сиғмади.  
Насабин билмаган шўрлик етимлар  
ғафлатда ухлади,  
кимлар йиғлади  
Фитналар домида пишган зулмдан  
айвсиз босилди қўзғолган ёдлар,  
ўзликни топтаган маккор илмдан  
кулгуга айланиб кетди фарёдлар.  
Ким қолди?  
Иблиснинг макрига учиб,  
қирпичоқ бўлгувчи аламон қолди,  
юз йиллик адоват захрини қусиб;  
қонига ғарқ бўлган ғалаён қолди.  
Ким қолур?  
Ҳаттоки сўнгги лаҳзада  
қўзлари тўймаган жобирлар қолур,  
ўлим-ла ўйнашган назм авжида  
юраги ёрилган шоирлар қолур.  
Туркистон —  
тарихи ҳарбистонларда,  
тўкилиб битдими буюк қоматлар?  
Руҳи дод солмасди қабристонларда  
қаддини кўтарса агар номардлар.  
Буюк руҳ чирқирар...  
Мудҳиш саройда  
зинодан тўралган неча даҳрий зот  
урчитар малаклар туғилган жойда  
ўзаги айниган янги махлуқот...  
Демак, бор,  
баҳайбат зулм бор ҳали,  
ҳали бор одамни қувган овчилар,  
шундан донишлари овсару далли,  
ўғрига айланган доно тожирлар,  
шундан чумчуқюрак пошшолари гунг,  
фақирлар кўниккан бало, қаҳатга,  
шундан водийларда ўсиб ётар мунг,  
ҳаттоки булбуллар ўхшар калхатга.  
Туркистон —  
тўзондай тўзган жигарлар,  
жигарлар йўлинда темир тиканлар,  
гадолик илмини ўргатар энди  
аждод-авлоди-ла босиб шилганлар.  
Бурғулар чириган...  
занглаган тиғлар...  
итлар томоқ ичар олтин тожидан,



мозийга тикилиб муғанний йиғлар,  
шеър ёзиб ўлтирар лашкарбошилар.

## ЁНАЁТГАНЛАР

Валламат ғозийлар  
қабрида турди,  
эртакда адашган танти ботирлар.  
Чинаккам эрлари қолмаган юртда  
ўзларин ёндираб бугун хотинлар.  
Қайга борадилар  
вахший аланга  
бағрида додларин кўтариб азот?  
Таскин топардилар кеча даладан,  
бугун излайдилар оловдан нажот.  
Гўёки мағрибга ғарқ бўлиб қуёш,  
садолар инларга қайтар фурсатда  
қуёшдан узилиб қолган бир қулоч  
аланга чинқириб қочар зулматдан.  
Фарёдлар гуркираб  
ўсган бу замин  
мунчалар дуч келди худо қаҳрига,  
юз йиллаб кўз юммай ётган ғаними  
аланга эккандай зулмат қаърига.  
Бадахшон лаълимас,  
гавҳару дурмас,  
оддий бир инсоний қадрини излаб,  
чинаккам беклари қирилган юртда  
гулхандай ёнади неча гул қизлар.  
Бу исён — лаҳзалик,  
даҳшат солароқ  
бир зумда ўтар-да дўзахий оғрик,  
бирок бу гуллардан бахти қорароқ —  
бир умр ёнгувчи гуллар-да бордир.  
Бу гуллар —  
сўзлаган онидан бошлаб,  
кўрмайин юлдузли осмон равоғин,  
қанотдай қўлларда ерни тарошлаб,  
ўт билан сувлардан ясар жавохир.

Фаришта қўллари қорайиб куйган,  
кир дурра чирмаган олма юзларин,  
ҳар бири Шерали ҳофизни суйган,  
кўзлари ғуссали,  
кичик жуссали,  
кўксида армоннинг тумордай доғи,  
дейдилар гулилар юрти — Ҳиротда,

Зухросиз равзада турмаган Тоҳир,  
Лайли ва мажнунлар фақат китобда.  
Воҳ, нечук туғилиш...  
борми алардай  
оловни тожларда кўтарган гуллар!  
Жаҳондан узилиб қолган далада  
мунчалар милтираб ёнар бу қуллар!  
Машрикдан мағрибга судралган ғамлар...  
манглайга ёзукни битаркан дажжол,  
бу мудҳиш масканда милён санамлар  
бир умр изларми оловдан нажот!  
Ё худо,  
денгизлар бунча узоқда!  
Бунчалар олисдир қайсар дарёлар!  
Жаҳондан узилиб кетган тупроқда  
милтираб ёнгандай ғариб маъволар...

### **БУЗИЛГАН ДЕВОРЛАР**

Қадимда  
мевалар етилган пайтда  
савоб деб яшаган комил ажодим  
мусофир чанқоғин боссин деб атай  
бузиб қўяр экан боғлар деворин.  
Эрон даштларидан Хитойга қадар  
девори бузилиб ётган боғ эди,  
бу боққа мусофир кирган дафъада  
астойдил севинган элим бор эди.  
Бор эди  
бу элнинг худо безаган,  
камолга туташган олтин чоғлари,  
қарғишлар қарғадай қўнган ерлардан  
қалтираб ахтардим ўшал боғларни.  
Ахир, ер ютдимми...  
комил инсонлар  
қолдими сарғайган афсоналарда?  
Метин деворларда — чақиртиконлар,  
кулфлар шодаси — дарвозаларда.  
Бир қўлимни бердим, есин чаёнлар,  
бошқасин узатдим каламушларга,  
юрагим гулларин отдим аямай  
кўзлари қотирма падаркушларга.  
Битта гул юзига юзимни босиб,  
оғринган чоғимни тоғлар кўрмасин.  
Энди бу ҳолимни мозийдан тошиб,  
девори бузилган боғлар кўрмасин.  
Гирватдай айланар зулм дунёси...

қаъридан анқирди қора тер ҳиди,  
гўёки бу қадим йўллар худосиз,  
гўёки бутун бир элим берк эди.  
Берк эди,  
берк эди,  
чексиз деворлар  
ичида инграрди чексиз бир шўрлик,  
тинимсиз муштладим дарвозаларни,  
ошиқ кўлларимни қонатиб бўлдим.  
Ошиқ кўзларим ҳам....  
ёвуз чақнаган,  
кимнидир сўкаман, бандаи ғофил,  
ахир ўз еримда дайдиб, чанқаган  
шўрлик мусофирман,  
улуғ мусофир.

### ХОМАШЁ ХУСУСИДА

Ортиқча сийлаган худо бу ерни,  
одамдан азизроқ пахта, пилласи,  
асал-қанд меваси, қоракўл тери,  
сахролар қаърида ётган тилласи.  
Унутманг,  
борлигин қилганча миннат  
софлик обкелдик деб вайсаган каслар  
кўзларин ўйнатган фақат зеб-зийнат,  
арзон хомашёни ўйлаган дастлаб.  
Бу ернинг бирорта дарвозаси йўк...  
Аммоки йўли кўп,  
харидори кўп,  
элининг дили оч, аммо кўзи тўқ,  
энг муҳим хислати — хомашёси кўп.

Қайдаки сусайса эътиқод, имон,  
бузуқлик авжига чиқса қай жойда,  
ул элнинг бошига қўнмасмиш хумо,  
бўлмасмиш ул элнинг  
фарқи гадойдан.

Ҳақиқат мендадир,  
қудрат ўзгада,  
фароғат ўзгада,  
ҳақорат менда...  
сойлардай тирилур минг бир кўчалар  
Тошлардай чўнқайиб йиғласам селдай.  
Улуғ дард чайқалган жисмим бор холос,  
майдонларга борсам шиор кўтариб,

ҳар ёндан гуриллаб босади восвос  
манқуртлар резинка тўқмоқ ўқталиб.  
Жоним жуда арзон...  
Жудаям арзон,  
арзондир бул юртда тўкилган қонлар,  
сочилиб ётибди бамисли хазон  
тупроқнинг бағрида янги қурбонлар.  
Бу бошлар бош эмас,  
бу кўзлар кўзмас,  
кулларнинг бошидир,  
кулларнинг кўзи.  
Дунё золимники...  
Мен энди сўзмас,  
фарёд-ла сўйларман ўзимга ўзим:  
хўш, кимман, нимаман,  
улкан бир қуртдай  
ўрмалаб ўтарман замон тошидан,  
бутун борлиғи-ла хомашё юртда  
мен ҳам одамзотнинг хомашёсиман.

## **БИР СУВРАТ ТААССУРОТИ**

Ҳалиям ўйнайди иғво таёғи,  
тугамас маломат қисирғалари,  
бошинг балчиқдаю кўкда аёғинг,  
мунчаям кўп экан ганжиналаринг.  
Барига ганжина,  
ганжина сабаб,  
ҳамиша шундай деб ўтган улуғлар,  
манглайи шўрларнинг додини асраб,  
бўғилиб ғўлдиран соқов қудуқлар.  
Ижозат бердилар,  
қидир дедилар,  
кун сайин ганжина талаб қилдилар,  
тилло олдилар-у, заҳар бердилар,  
зиғирдай айбингни шохга илдилар.  
Музликни маскан қил,  
дедим неча бор,  
йиғладинг шунда деб боболар қабри,  
кўлингни кўтариб дединг худо-ё,  
ниҳоят кўзидинг худолар қаҳрин.  
Қарагин,  
хешларинг орасида жанг,  
элатинг тўс-тўсу ит-мушук бўлди,  
боланг фаросатсиз,  
хотининг гаранг,  
қизларинг меҳнатдан эзилиб ўлди.

Чинданам худонинг қаҳри келибди,  
емишинг тўппаю ичмишинг заҳар,  
узоқ пайт ишламай миянг эрибти,  
итларинг йўталар,  
эшакларинг кал.  
Эрта-кеч ўйлайсан ганжина ҳақда,  
метинни эритиб юборар сабринг,  
кўзингда юксалар ўзингдай қайсар  
тўқсонминг бобонгни нураган қабри.  
Вой, одам,  
вой, итнинг калта ойғи,  
кўзингда қайнайди ажиналаринг,  
худодан сўрайман эс-хушим оғиб,  
тезроқ тугасайди ганжиналаринг...

\* \* \*

Ёмғирдан кейинги атиргул каби  
кўзларни яшнатган бокира диёр,  
дурру жавохирга тўлайди бағри,  
эрлари соддадил,  
ёвлари маккор.

Ҳали заҳар-заққум тотини битмай,  
машриқдан мағрибга кўчган сабода,  
ҳарис нигоҳларни назарга илмай,  
ҳилолдай порларди кўм-кўк қабода.

Наҳот бу ўша ер,  
шуми ҳар лаҳза  
минг битта туйғуни ўйнатган гўша,  
бор тиғин миллиард ниш билан чақар  
баҳайбат зангори чаёндай ғўза.  
Ҳамон эрлар содда,  
ёвлар маккордир,  
ҳамон диллар ўти кўкка ўрлайди,  
азалдан бу ернинг хўжаси борми,  
валлаMAT эрлари қайси гўрдайди.  
Тупроғи эланган,  
тоғи туйилган,  
зарлари терилган заррама-зарра,  
фарқи йўқ чўяндан, тўқим урилган  
тинимсиз минилган қўтир бир хардан.  
Лаълмас, шўриш кўрдим шўр манглайида  
гуландом, гулназар, гулрухсорларнинг,  
золимнинг зулмини тугал англадим,  
англадим қайғусин кўҳна торларнинг.

Буюк тупроқ ўлди,  
ўлди жимгина,  
энди бу маконда битмас тозагул,  
энди заққум-заҳар бағридан инграб,  
фақат юксалажак милён-милён кул.  
Вой, инсон қонига қорилган замин,  
тупроққа айланган жигарим, бағрим.  
Чўнқайиб ўтирдим, ёлғиз бўриман,  
ишқимни ғажиган бўридир қаҳрим.  
Ичимдан анқийди тупроқнинг ҳиди,  
тупроқ соя солмиш ранги рўйимга.  
Тупроқранг кўзларим,  
тупроқранг тилим,  
тупроқ ҳазинлиги сингмиш ўйимга.  
Тупроққа ўхшайсиз дегувчи кўпдир,  
севинчдан сиғмаймиз зард теримизга,  
тупроққа ўхшаймиз...  
хўш, нима бўпти,  
ўхшасак ўхшабмиз ўз еримизга.

## **БОЗОРДАГИ АФҒОНБОЛА СУВРАТИ**

Ғазабдан юзлари қорайиб кетган,  
қадди эгилмаган...  
эгилган бозор...  
Гўёки бир сирнинг тагига етган,  
битта у жафокаш,  
бошқалар айбдор.  
Кулфат оловида қайралган кўзи,  
ўқраяр мусулмон тоғлар йўқсули.  
Дунё бир томонда, бир ёнда ўзи,  
одамнинг қулимас,  
Оллоҳнинг қули.  
Яшнаган нигоҳлар нурин сўндираб  
кўзида ўн йилдир жамланган ғазаб,  
тутгандай катта бир иғво ўлдирган  
бир ярим милёнта афғонга аза.  
Энди бор кулфатга сўрагандай қон,  
минглаб нигоҳ аро совуқ ярақлаб,  
бу нигоҳ кўзингга тушгани захот,  
бутун бор тиғингни кетар чавақлаб.  
Эй, афғон,  
маломат кўпдир бошимда,  
юртингни босганлар,  
отганлар бошқа.  
Бир халқнинг дилини ёқут тошидай  
майдалаб-майдалаб сотганлар бошқа.

Одамзот қайнаган бозорда афғон,  
хўмрайиб турибсан мисли тирик дор,  
худди бошлагудек бирорта ғавғо,  
ичингда Гулбиддин Ҳикматёринг бор...

Балки бундаймасдир,  
балки бу бола  
афғон даштларининг тирик суврати,  
таниш савдоларни хотирга солган  
бозорга тикилиб ўйлар суради.  
Оний суврат бўлар...  
ҳатто мен ўзим  
кўпинча юрсам-да хоксору ғариб,  
гоҳида саломга узатган кўлим  
порлар-ку Алининг қиличи каби.

### **ЖЕЗ ОТЛИҚ**

Ҳамон улуғ келбат,  
ҳамон боши тик,  
ҳамон тоғни бўлар қиличин зарби,  
кутурган бу ханги айғир-да тетик  
дунёга ташланар кўзи оч ҳарбий.  
Икки юз йилдирки  
улашиб шўриш,  
мағлублар бошида қаҳқаҳа отар,  
ҳаттоки мангу эрк тимсоли бўлмиш  
осмон ҳам кўникиб қолди бу зотга.  
Озми бу денгизлар,  
озми бу ерлар,  
озми тожларини узатган юртлар,  
ўз қонин симириб чириган эрлар,  
байланган ҳурлару таланган дурлар.  
Туёқлар янчмаган нималар қолди,  
айтарми қайтадан тиритган ёдлар,  
Турондай сарғаймиш от пешобидан  
самовий хитоблар,  
азиз китоблар.

Бас, телва сувори,  
ҳаддингдан ошма,  
кутурган айғирнинг жировини торт,  
икки юз йилдирки эллар бошида  
туёғини қайрар бу даҳшатли от.  
Адолат изладим сўнган йиллардан,  
агар шундай бўлса зиёпарварлик,  
қайдан униб чиқди милён дилларда

ҳасаду хусумат,  
хиёнат, ғарлик.  
Жез отлик ўзини уради ҳар ён —  
машъум салтанатнинг соҳибқирони,  
чайқалар бўғилган бир баҳри фарёд,  
бўридай эргашар эл интиқоми. ...  
Саҳрода кўринар тагин Тўмарис,  
тагин бир қўзғатар сабр тошини,  
бу сафар мешгамас,  
қон денгизига  
отар бу зобитнинг оғир бошини...

## ЁМҒИР

Бир ёмғир истарлар...  
чексиз зулматдай  
чексиз ёғадиган ёмғир истарлар.  
Ялаб соб қилмади буюк ғурбатда  
очилган қонларни този итлар-да.  
Бир ёмғир истарлар...  
ювса ғассол сув  
тақирдай ёрилиб ётган мозийни,  
бузилган баҳрдай қўзғолмаса рух,  
кўтариб милёнлаб қонсиз ғозийни.  
Бир ёмғир истарлар...  
келмас ул қайсар,  
жимдир кўп синоат гувоҳи — осмон,  
қуёшдан отилган миллиард найзалар  
ҳали тегмасидан пориллайди қон.  
Ёнар қон...  
ёнар қон...  
ёнар фақат қон...  
Ботқоқдай товланиб ёвуз чайқалар,  
кўрқинчли сувратин қилур намоён  
жаллод қароргоҳи бўлмиш салтанат.  
Темир дарвозалар...  
темир пардалар...  
чўян кундаларни беркитган садлар,  
хаёл дурбини ҳам етмас қаърларда  
қонли тиллоларни ўйнар муртадлар.  
Бўғилган ўрмонлар,  
синган дарёлар  
аслари шиддат-ла қилганда меърож,  
тагин-да қизарар унган фарёддан  
сўзамол ҳукмдорнинг бошида ол тож..  
Бир ёмғир истарлар...  
ғассол истарлар...



ювиб олмоқ учун қонли қўлларни,  
қалъалар ғиштлари тагин бистарлар,  
мармар зиналарда битган йўлларни.  
Илтижо қилди кўп саноксиз қассоб,  
қолмасин мозийнинг бу қизил доғи.  
Топди кўп синоат гувоҳи — осмон  
қайси бир кунжидан озгина ёмғир.  
Осмон тешилгандай...  
замин чайқалди,  
бир неча кун ёғди ёққандай кўрга.  
Дунёнинг ёмғир битта ҳайкалнинг  
чанг босган юзини ювгани зўрға...

### **ХИРГОЙИ**

Ҳаммамиз қуёшда куйган жиззамиз,  
қачон тиз чўкувдик,  
ҳамон иззамиз,  
сирқираб оғрийди шишган тиззамиз,  
ўриндан озгина турсак майлиму?

Ўтганлар бари бек,  
қолган жавдирар,  
гардинда кўринмас ғуллар шалдирар,  
меҳнатдан ёрилган қўллар қалтирар,  
ўз беким ерида юрсак майлиму?

Насимлар гулламиш озод тоғларда,  
озодлик муждаси сўлу соғларда,  
боболар қийналиб тиккан боғларда  
ағанаб бир хаёл сурсак майлиму?

Неча минг аллома, жўмардлар ўлган,  
тасраккур сасиган,  
руҳлари сўлган,  
уруғлар айниган тап-тақир чўлда  
ўз беким давлатин курсак майлиму?

Юз эллик йилдирки мана шу ҳолат,  
ҳануз давом этар маккор тижорат,  
билмадим, қаердан ушбу жаҳолат,  
нега сиз бўлмайсиз сира хижолат?  
Нега мен сўрайман сиздан ижозат?!

### **ОРОЛ ДЕНГИЗИНИ САҚЛАШ БОРАСИДА ОЛИЙ РАҲБАР МАСЛАҲАТИ**

Тадбиркор бўлайлик,  
ўзни тергайлик,  
калови топилса ёнармиш қор ҳам,  
эртадан ҳар томчи сувни тежайлик,  
ўлётган денгизга берайлик ёрдам.  
Қанийди ҳар кимса киришса қаттиқ  
ахир тома-тома кўл бўлур дерлар,  
ахир кўқариши,  
гуллаши шартми  
пахта экилмаган бекорчи ерлар.  
Олайлик, узоғйил қор кўп ёғгани,  
қор тагида колди Фарғона тараф,  
ўн минг булдозерда ўша қорларни  
сурсак бўлмасмиди Оролга караб.  
Сираям камайтиб бўлмас пахтани,  
янги имконларни кўрайлик ўйлаб,  
чўмилмай йилда бир марта баданни  
артсак бўлмайдимиз сочиқни ҳўллаб.  
Халқимиз меҳнатга ҳўп чидайдиган,  
истаса, кўп ишлар бўлиб кетар ҳал,  
қанийди бир ойлаб сув ичмайдиган  
туянинг хислатин ўзлаштира халқ.  
Қанийди,  
ҳаммамиз ишлатмасак сув,  
пахтамиз йигирма милён бўларди,  
қисқаси, омманинг онги ўсган кун  
Орол ҳам, албатта, сувга тўларди.

Отангизга балли,  
таклифлар создир,  
бошингиз тилладан бўлсин-э, раҳбар,  
қўйдаи халқ фаҳмида саёзлик бордир,  
шу оддий нарсани билмапти, аҳмақ.  
Раҳбарлар амрига лаббай деганмиз,  
қани, энг шимариб тушайлик ишга,  
бирорта фуқаро, тирик эканмиз,  
журъат қилолмайди сув-пув ичишга.  
Бўлди, нос чекарлар,  
раҳбар сўзлайди,  
оғзингни чайгину Оролга тупур,  
сен ҳам, эй намозхон,  
ол-да кўзани  
тахорат олгани Оролга югур.

## ҚАЙСАР БУЛБУЛ

Зоғлар орасида булбулни кўрдим,  
беш-ўн кўтир зағча бошин чўқиган,  
юраги ёрилиб ўлсин деб шўрлик,  
булбул ҳақида кўп иғво тўқилган.

Эмишки,  
хониши доим аразли,  
йўқотиш керакмиш сохта булбулни,  
саҳар чоғларида вайсаб ғаразли,  
атай ухлатармиш неча қизгулни.  
Бу ҳам етмагандай комил замонда  
салтанат қасрига пешоб тўкармиш,  
тағин ул миллатчи эмиш ашаддий,  
қайда сайраса эл исён кўтармиш.

Иғволар ёғилур,  
беш-ўн кўтир зоғ  
янги арслоншоҳга тинмай хат ташир.  
Шотирлар ишидан юрар кайфи чоғ  
қора кўзойнакни таққан каттаси.

Арслоншоҳ алмашар,  
вазир алмашар,  
борлиқни қайтадан қурмоқда авом.  
Зоғлар қағиллашиб бирам яйрашар,  
тағин иғвохатлар ёзилар равон.

Эмишки,  
бу булбул айбин яширар,  
ҳар наҳор ўн каклик гўштини ермиш,  
палон йил писмадон қавақда бирдан  
саккизта айиқни зўрлаган эмиш.  
Тағин бир айби бор,  
ўқирмиш намоз,  
ислом байроғига қилармиш сажда,  
ҳар қандай жазони берсангиз ҳам оз,  
ҳаммани қон қилиб бўлди бу аждар.

Иғволар ёзилур,  
беш-ўн кўтир зоғ  
янги арслоншоҳга тинмай хат ташир.  
Шотирлар ишидан юрар кайфи чоғ  
қора кўзойнакни таққан каттаси.

Ажаб хангомалар бўлар қайтадан,  
зоғларнинг кўзида қайнар ажина.  
Зоғлар орасида сайрар атайлаб,  
бу булбул ўзиям жуда ғажир-да.

Ҳой, булбул,  
Ўзингга бир оз раҳм қил,  
бўлмасми дамнингни чиқармай турсанг.  
Ахир қайта қуриш...  
бўлмасми бир йил  
зоғлар орасида зоғ каби юрсанг...

## ОММАНИНГ АҲВОЛИ

Қандай давр ўтди,  
ҳамма бахтиёр —  
бошини урарди ҳайкал пойига,  
байрам кунларида осарди шиор  
ҳаттоки нураган халажойига.  
Кун кўзин очмасдан очиқ пайкалда  
баравар энкайиб турарди ҳамма,  
ҳамду саноларни айтиб ҳайкалга,  
бир хилда севиниб қиларди нағма.  
Ким нишон оларди,  
ҳамма-чи — пишон,  
шалдирок қарсақлар оларди тагин,  
тилидан оқарди фақат шараф-шон,  
жилпиллаб сайрарди бир тўп андалиб  
«Осмондаги юлдуз»ни айтарди қизлар  
вайрона тунларда вайроналардай,  
эрлар қайтар эди итларни сизлаб,  
оталар чириган майхоналардан.  
Давр ўзгардимми?  
Кўзғолди омма,  
ҳайкал обрўсиям бўлди бир пуллик,  
кентлар кундасига ҳаттоки ёрма  
ўқлардан ҳайиқмай бош қўяр қуллик.  
Бу дунё маккордир...  
бир-икки сўздан  
қариндош элатлар ит-мушук бўлар,  
гул каби ўсмирлар ётар юзтубан,  
ўн йилга етгулик мозорлар тўлар.  
Уйи куйган омма тўяди эрқдан,  
тўйдирар ғойибдан келган адоват,  
мол-жони таланиб,  
номаълум ердан  
қидириб топмайди сира адолат.  
Оқибат, жимгина ҳайкал пойига  
қайтару барини қайтадан бошлар,  
камаяр номаълум аршдан ёғилган  
туҳмату иғводан ясалган тошлар.  
Хуллас, ушбу қолар янги даврдан:

тагин тут тагида бувак биғ-биғлар,  
хамминг холига ҳар ёқдан қараб,  
эшаклар кулару  
хўтиklar йиғлар...

## МАЙДОН ТАЪРИФИ

Ҳеч қачон ишонма —  
бу майдон маккор,  
неча хил ғалаён тарихин кўрган,  
адолат қидириб бош урган хоксор  
милёнлаб инсонни жўнатган гўрга.  
Қандай маҳобатли!  
текис сатҳи ҳам  
қатл кундасидай қорамтир порлар,  
қурбонлик соатин санаб хотиржам,  
сеҳрли гирдобдай домига чорлар.  
Чорлар,  
жодуланган кўйи бир овсар  
қудратдай йиғилиб келар ғалаён,  
майдонлар дунёга сафсата сотар,  
урди деб бошини тошга аламон...  
Ҳеч қачон ишонма —  
майдонга борма  
кўксингни ёрсаям дарду ҳасратинг!  
Бу маккор майдонлар сергак ҳар доим,  
салтанат қасрини шундоқ асрайди.  
Атвонлар — ажойиб,  
ҳаммаси — ёлғон,  
бу ерга инсонмас, келар жонивор,  
майдонлар тошида қорайиб қолғон  
милёнлаб алданган одам қони бор.  
Майдонлар қонхўру аламон — анди,  
илдизи майдонда — яшнаб турар тож.  
Бу ерда ясанган оғочлар банди,  
гар банди бўлмаса ўсмасди оғоч...

## ГИРЯ

Бу осмон осмонми,  
темир пардами,  
бу ёғду синчлари тизизлган дорми?  
Мунчалар эгилди қора гардани...  
жувонмарг бўлгурлар,  
жўмардинг борми?!

Бу замон кимники,  
макон кимники,  
қатрон-ла ёпилган йўллар кимники?!  
Анордай сочилган қонлар кимники,  
бу қонли билақлар,  
кўллар кимники?!  
Ваҳшат кечасида диллар тўқилди,  
юзминг бағри вайрон бирдан ўқирди,  
жасадга ёлғондан кафан тўқилди,  
жувонмарг бўлгурлар,  
жўмардинг борми?!

Мовийранг равоқли зиндон аршидан  
оятлар маржони узилиб кетди,  
тағин қон сачраган туннинг авжида  
чирқираб йиғлади бир тўда етим.  
Вақтнинг шарпадай гунг ғассоллари  
сойларнинг йўлларин буриб юборди,  
тарқади тамуғнинг шум дажжоллари,  
жувонмарг бўлгурлар,  
жўмардинг борми?!  
Ғафлатда кулганлар,  
кўксин керганлар,  
ёрларин зулматга қўйиб берганлар,  
фаришта бувақлар кулин терганлар  
номус доғин ювар майхоналарда.

Мол-дунё ишқида чандон ўлганлар,  
ишратдан юзлари салқиб сўлганлар,  
занглаган кишанга меҳр қўйганлар,  
димоғин хушлайди райхоналардан.  
Имоним деганлар,  
Миллат деганлар,  
ёвга терс қараган иллат деганлар,  
ўзликка хиёнат қилма деганлар  
зор қақшаб йиғлайди вайроналарда.  
Йиғласин —  
сўнгалар қисирлаган пайт —  
даҳшатдан сарғайган ўт-ўланлардай,  
жон қуши байланган иссиқ лабларда  
лаҳзани музлатган гўяндалардай.  
Тўрт фасл қоришиб ўтди ёруғдан,  
бағримни чаёнлар чакди андуҳим,  
жўмардлар деганим кечган оғриқдан  
дарвешга айланди зулфикор руҳим.  
Неча бор муножот қилдим худога,  
нечун сен мунчалар ёлғиз яратдинг,  
дилимга бахш этиб тошдай ирода,

кўзимни баҳайбат дардга қаратдинг.  
Нечун ўзгаларнинг шандир хаёли —  
настарин очилган,  
сайрар қумрилар?!  
Нечун етимларнинг ўткир фарёди  
шажардай чайқалур тасаввуримда?!

Тўрт фасл —  
осилган кулфат аршига,  
гўёки мудҳиш бир манзилга келдим.  
Куйган кечаларнинг қалтис авжида  
чирқираб йиғлайди бир тўда етим.

## СИНОВ МАЙДОНИ

Улуғвор даранглар  
даврон соати,  
соатлар милларин унга тўғрилар.  
Қизил шинаклардан чўчиб боқади  
ҳалокат шамолин сезган ўғрилар.  
Бу шамол ёмондир, йиллар қаърида  
кўмилган милёнлаб мурдани очар,  
сочар жиноятнинг милён сирларин,  
лаънатлар ёғилар, қарғишлар босар.  
«Сиёсат қилинмас тоза қўл билан,  
курашда ҳар қандай усуллар яхши.  
Тағин бир чидади аввал ўқ билан,  
кейинроқ дўқ билан олинган машрик».

Шундоқ бошланувди кеча фалокат,  
сиёсий фитналар гувоҳи — холиқ,  
сассиқ бир жаладай босди маломат,  
тағин бир чидади шўрлик халойиқ.  
«Бухронга дуч келди иқтисодиёт,  
тақчиллик кучайди,  
кадри йўқ пулнинг,  
маблағни тўплаган ички савдо бор,  
сувнинг хлори кўп,  
ҳиди йўқ гулнинг.  
Калбаса йўқолди,  
қолдик ғафлатда,  
гуриллаб ёнади кипчоқ даштлари,  
бостириб келмоқда буюк давлатга  
марғилон дўппилик Темур лашкари».

... Шўрлик халойиқнинг ярми қамалар,  
кун сайин кўпирар ўзбеклар иши,

номусдан ярмиси ўлар қамалда  
бошга қон қуйилиб,  
жигари шишиб.  
Ғош бўлиб қолганда қора жиноят,  
қизил шинаклардан боққан ўғрилар,  
тағин бир найрангни топиб ниҳоят  
Ўзбеклар бошига қўяр тўғрилаб.  
Сиёсат —  
ўзингга келган зарбани  
ўзгага бурвормоқ санъати бўлса,  
қулдай халқ бошига тушган ғалвани  
қайси бир ёвига бурворсин, кўрсат!  
Ёвлик ёвлик чорлар,  
қаҳат — қаҳатни,  
ҳаттоки болалар давлатни сўқар,  
ўзбеклар ўғрилар отган ахлатни  
ошириб-тошириб марказга тўқар.  
Начора... уйғониш...  
ғафлат ғафлат-да,  
зўр келса манглайга кифоя бир ўқ.  
Минг афсус, яшаймиз шундоқ давлатда  
жиноятлар кўпу жиноятчи йўқ.

## КУТИЛМАГАН СИЙЛИҚЛАР

Бегона ўлкага келгандай эдим,  
севинган етимдай кўзим ёшланди.  
Сираям ўзгариш бўлмайди дердим,  
ёритди зулмнинг метин тошлари.  
Зиндонлар очилди, сочилди сирлар,  
темир пардалардан омоч қуйилди,  
тошларга айланиб қолган ботирлар  
наъраси қулоққа келиб урилди.  
Ёпирай,  
ҳамманинг бор экан тили,  
кечаги читтаклар бўлди қаҳрамон,  
ҳамманинг ичига шайтонлик қилиб,  
кирганга ўхшайди маккор Ахрамон.  
Мулойим гул тутар зулм жинлари,  
музлаган ичингдан қайноқ ёш келар,  
гўёки минг бошли аждар сингари  
қон ичиб тўймаган хоқонлик ўлар.  
Тарихин сўйлайди бузилган ўлка,  
даҳшатдан тош қотар зиёратчилар,  
отилган,  
чопилган,  
бузилган бўлса,



қаерга гум бўлди жинойтчилар?!  
Чексиз ҳурмат билан  
сўйлашдан олдин  
ким гўштдор қўлини қўяр елканга,  
гўёки отангни ўлдирган қотил  
бошқача ниқобда таскин бергандай.  
Ғалати бир ҳолат,  
жўшар ёш қонлар  
бу янги дохийлар сўзлар айтганда,  
гўёки молингни талаб қочганлар  
бошқача ниқобда тагин қайтгандай.  
Умидсиз шайтондан ҳаргиз алҳазар,  
мардларга не учун бўлмай дарёдил,  
одамий қадрим деб йиғласам агар,  
қўзимнинг ёшини артар жаллодим.  
Қонунлар кўпайган вайрона юртда,  
қонуний кунлардан юрагинг ўйнар,  
истаган томонга тайёр бошпутлар,  
истасанг Олмонга,  
Парижга жўна.

Мендаин фақирга шунча манзират  
ва тагин исмимга қўшадилар бек.  
Воҳ, шунча сийловдан буткул гангиган  
фақирни ўлдириб қўймаса бу эрк.  
Чинданам, бундай эрк оғирмасми кўп  
одамга эргашиб қаттиқ алданган,  
ўлимдан ўзга бир насибаси йўқ,  
бир умр қамокда ётган одамга...

\* \* \*

Душманним кўпайди,  
ҳатто, ўликлар  
баҳорни соғинган қутлуғ ойлари,  
хилватда йиғилиб юрди шўрликлар  
чангалда бўҳтону иғво лойлари.  
Одамдай яшаса бўлар-ку яйраб,  
уларни қийнарни ғалати бир дард,  
бирорта марди йўқ кўзингга қараб,  
юрагинг тагига тиғ урувчи мард.  
Бор айбим,  
ҳақиқий ёвни кўра бил,  
адолат тобласин дедим бурдларни,  
Шайбоний лашкари сингари бедил,  
ўзимга ташланди миллат қуртлари.  
Булар обрўй излар,

манфаат излар,  
иғволар тўқиру кутар баракат,  
йўкса бир шоирни тухматлар билан  
оғзини ёпишга мунча ҳаракат,  
неча бор ўзимга  
ғазабингдан кеч,  
пасткашлар арзимас дедим ўйлашга,  
аслида, худодан ҳақим борми ҳеч  
бирорта муносиб душман сўрашга.  
Ахир кимман ўзим, мангуликка сал  
агар қиёсласак Шавкат Раҳмон ким?  
Ким дея борликдан сўрайман ҳар гал,  
макон жим,  
замон жим, парвардигор жим.

## МУНОЖОТ

Фақат ишқ...  
Фақат ишқ...  
Бошқаси сароб,  
бошқаси шамолнинг оний сурони.

Қирқта тар гулимни айладим хароб,  
қирқта қул кўзи-ла кўрдим дунёни.  
Қирқта қора қул ётар мозийда,  
қирқта черигини йўқотган бекман.  
Абадий айрилдим қирқта ғозийдан,  
бошимни тошларга урсамми дейман.  
Бу дунё нимадир?  
Барини кўрдим,  
султонун гадонинг қаърини кўрдим,  
Ғазолий сиғмаган тубан оламда  
шайтондан тўралган ғайирни кўрдим.  
Фақат ишқ...  
Ишқ гули...  
Самовий гулим...  
бир нафас дилимга посибон бўлсин,  
токим шу нафасда қирқ биринчи қулнинг  
ёруғ лабларида хўрсиниқ сўлсин.  
Тухмат мурдалари қалашиб ётган,  
иғволар қуртлаган шўрлик диёрда  
замону маконин буткул йўқотган  
бир улуғ фарёднинг  
боласи зорман.  
Ай, қиличдай туйғу,  
ай, қотил туйғу,  
бас, ортиқ қийнама кимсасиз даштда,

юзимга юзини қўйсин ўшал гул,  
дилимнинг қаърини чавақлаб ташла!

## **ИҚРОР**

Рубобий шеър ёзсам...  
қайтсам бир нафас...  
ҳамиша мусаффо чашмани кўрсам,  
қорайган чўққилар қорига қараб,  
бир нафас ҳаёлчан ўснирга дўнсам.  
Воҳ, ўшал лаҳзалар...  
ўтдими буткул  
гунафша атирли тансиқ туйғулар,  
сахарги боғларни уйғотган булбул,  
ойларнинг нурларин элаган сувлар.  
Яшил шажар эдим...  
Қандоқ соғиндим...  
кўзимни яшнатса рубобий ранглар.  
Қайси бир дунёга бунча оғриндим,  
дилимни қаритди бесамар жанглар.  
Мен жангчи эмасдим,  
мен шоир эдим,  
ниҳоят шоирдан кўра зобитман,  
ҳар нафас мусулмон миллатим дедим.  
нафсига куйганлар келди оқибат.  
Ҳаромни хуш кўрган малакфурушлар  
зиғирдай ҳимматин қилганда миннат,  
япроқдай сарғордим буюк урушда  
мусулмон йўқ эди,  
йўқ эди миллат.  
Бас, қушлар сайроқи,  
япроқлари мўл  
яшил шажар каби турай мушаккал,  
илҳомим ҳақида сўйласинлар хўб,  
заҳарли тилимдан тўкилсин шаккар.  
Рубобий саболар руҳимдан эсинг,  
қайтадан уйғонсин илоҳий туғён.  
Воҳ, яланг шохларим қиличдай кескир,  
бир япроқ қолмаптир шивирлайтурғон.

## **ЭНГ ОХИРГИ ШЕЪРЛАРИДАН**

\* \* \*

Нодиражон, Шоиражон,  
танам қимир этмайди,

олис-олис воҳалардан  
тоғларимни чақиринг,  
осмон тўла ҳаволар  
фақат менга етмайди.

Нодиражон, Шоиражон  
танам қимир этмайди,  
кўзимда бир томчи ёш,  
сойлар ювса кетмайди.

Нодиражон, Шоиражон,  
танам қимир этмайди,  
пешонамнинг шўридан  
бино бўлган бу дарё...  
осмон тўла ҳаволар  
фақат менга етмайди.

Нодиражон, Шоиражон,  
танам қимир этмайди,  
боринг, қорли тоғларга:  
бир шоир ётибди денг,  
Худонинг ҳовлисида...  
Осмон тўла ҳаволар  
фақат менга етмайди...

\* \* \*

Айт, эй, хаста булбулим,  
Ўшга қачон етамиз?  
Яшил боғлар сарғарди,  
Мағиз бўлди ғужумлар.  
Оҳ, вой, мунча йўл оғир,  
Булбулим...  
Улкан соат ўртасида  
Мадорим йўқ юрмоққа,  
Қашқирлар даврасида  
Судраламан турмоққа.  
Шунда қолиб кетсам гар  
нетамиз?  
Абадият оралаб  
Ўшга қачон етамиз?  
Қорли тоғлар бағрида  
Бегим — Ўшим кўринди,  
Султон — Ўшим кўринди...

*1996 йилнинг сентябрь ойи.*

## ГУЛ ҚАҲРИ

1996 йилнинг март ойида Россия Давлат Думаси собиқ Иттифоқни амалда тиклаш тўғрисида бемаъни қарор қабул қилди. Республикамиз аҳолиси ўтиш даври қийинчиликларига қарамасдан Дума қарорига кескин норозилик билдирди. Асаблар таранг тортилиб, чатнаб турган ўша кунлари биз пойтахтимиздаги "Алпомиш" спорт саройи орқасида жойлашган касалхонага Шавкат Раҳмонни йўқлаб бордик. Шавкат ака анчадан бери бетоб эди; у хийла узини олдириб қўйган булса-да, лекин руҳан бардам эди. Хонада келинойимиз Манзура опа Шавкат ака билан бир нималар тўғрисида гаплашиб утирарди. Ҳол-аҳвол сўраганимиздан сўнг:

- *Думанинг қарорини эшитдингларми?* - деб сўради Шавкат ака.

- Эшитдик.

- *Ҳозир Манзура опангиз билан шу ҳақда гаплашиб ўтиргандик...* - Шавкат ака шифтга қараб бирпас жим қолди. Сўнг, фикрини жамлаб олди, шекилли, яна гап бошлади: - *Агар мустақилликни қурол билан ҳимоя қилиш зарур бўлса, мен кўнгилли бўлиб жангга жўнайман... Ўғлим ҳам боради... Сизлар ҳам борасизлар... Ҳамма бориши керак...*

- Албатта, дедик.

- *Бир юзу ўттиз йилдан сўнг қўлга киритилган мустақиллигимизни осонликча бериб қўймаймиз,* - деди Шавкат ака муштларини тугиб. - *Майда-чуйда гапларни бир четга йиғиштириб қўйиш керак. Асосийси - мустақиллик... Уни қўлдан бермаймиз...*

Анча пайтгача гаплашиб ўтирдик. Кейин хайр-хўшлашдик. Орадан ўн-ўн беш кун ўтиб, Шавкат акага касалхонадан вақтинча рухсат беришди. Ёзувчилар уюшмаси ва ёр-дўстларининг саъйи-ҳаракатлари билан адибларнинг Дўрмондаги боғидан Шавкат акага ҳовли берилди. Ёз ва куз фаслини Шавкат ака касалхона билан боғ-ҳовлида ўтказди. У киши оғир дардга чалинганди... Оила аъзолари ҳам, жўраларию оға-инилари ҳам Шавкат Раҳмон қандай дардга чалинганини билардилар. Аммо, ўзига билдирмасдилар. Чунки, ҳамма мўъжиза рўй беришига ишонарди: дард берган - давосини ҳам беради, ахир! Ишонч туфайли Шавкат ака таслим бўлмади, сўнгги дамларгача руҳан тетик бўлди...

Бу инсон нақадар иродали эканлигини, нақадар ботиний қудратга эга эканлигини бетоблик даврида гуё яна бир бора исботлаб берди.

Шоирнинг қалби... Шавкат Раҳмоннинг қалби... баркамол қалб, комил қалб... Ўзлигини англаган, ўзликни танитган қалб...

Қалбда дақиқа сайин, соат сайин ўсиш-улғайиш кечади. Ҳали ақл ва онг бебошлигида, ҳали улар ҳар қўйларга йўрғалаб юрганида қалб ўзлик сари, ўзликни таниш сари дастлабки қадамни қўяди, бу қадам шунчалар мустаҳкам, жисмнинг томир-томирларига чуқур ботиб киргувчи бўладики, келгусида кутилаётган не-не зўравонликлар, алдов ва фириблар уни ортга қайтаролмайди. Ўзликни англаган қалбга яшамок нақадар эркин, нақадар оғир. Унга қанча-қанча туйғулар келиб-кетади; бири вафо, бири жафо кўрсатиб ўтаверади. Бироқ, ўзлик хисси, англаган ўзликнинг бурчи қалб ўлмагунча ўлмайди. Бу қалбни на-да алдаб, на-да авраб бўлади. Унга фақат хиёнат қилиш мумкин. Хиёнат туни қалбнинг қазо тунига тўғри келади.

*Ит базми қизиган ойсиз шомлардан,*

*қизғониб опқочдим дарё дилимни.*

*Бу чиркин огизлар...*

*синган каллалар...*

*изводан, бўхтондан осилган тиллар...*

*ҳирслар лашкарлари босган паллада*

*шоҳларни бўғизлаб ташлаган диллар (1989 йил)*

Энди қалб кўзи очик: у ҳар нарсани кўради, бор нарсани билиб олади. Ўзига ва ўзга қалбларга етган неки хурлик, неки адолатсизлик бор - бефарқ бўлолмайди, мўлтираб туролмайди. У ҳар бир Инсонга қалқон бўлгиси, қалбнинг қақ-хуқуқи учун жангга киргиси келади. У ўзининг нозик руҳини қай ерда кураш, қайси жойда хурлик химояси бор - ўша жабҳага сафарбар этади. Ўзига ва маслакдошларига Фаустдан шиор танлайди; уни уйдан чиқаверишга, эшик тепасига михлаб кўяди:

*"Ҳар куни курашга чиққан инсон яшашга ҳақли!"*

Унинг уринишлари нақадар самимий, ўтли бўлса, шунчалар содда ва тажрибасиздир. Ўзи жангга кирмоқчи бўлган майдонда ҳалол ва мард олишув ҳеч қачон бўлмаслигини, бу ердаги ўйин қоидалари - қоидасизликка, ғирромлик ва номардликка асосланганини ҳали англамайди. Унга олий ҳакам деб таништирилган Вақт қачондир фурсат келганда ҳам бу ерда янги олишув бўлаётгани боис чиқаражак ҳукмларга таҳрир киритишга мажбур эканини уйламайди. Майдондаги қип-қизил тупрокнинг ҳар заррасида *"Куракка санчилган номард тизидан"* йиқилган баҳодирлар руҳи чинқираётганидан, уни бўлажак фириблардан огоҳ этаётганидан мутлақо беҳабар. Қалб, жувонмард қисмат фақат пўлатдай тобланишни, ханжардай ўткирланишни орзу қилади, холос.

*Зулфиқор руҳ керак,*

*керак чин ёғду,*

*чин ишқ ёғдулари бағримга тўлсин,*

*жисмимни тобласин фақат чин оғриқ,*

*чечаклар қоп-қора бўлса-да бўлсин (1989 й.).*

У майдонда узоқ туради. Сабр-тоқат билан курашади. Яловини ҳеч кимга бермайди. Олишув жараёнида *"не-не қобиргалари синиб, пайлари узилиб кетса-да"*, инграган товуш чиқармайди, оғзидаги қонни туфламайди, ортга чекинмайди. Унинг изидан майдонга кирган неча-неча ҳайбарақачилар аллақачон лоқайд томошабинга, иссиқ ҳоли жой эгасига айланадилар. Уларнинг айрим тоифаси жўмард қалб сирларини ёғийга сотади, қалбга тузоқ кўяди. Энг алам қиладигани, энг кулгилиси шуки, бу нокаслар ҳам ўзларининг ножинс қалбларини гуё куйлатадилар - ашъор битадилар. Кайсар қалбни ўз сафларига, *"нопокликдан бино бўлган ёвуз шайтанати"*га чорлайдилар:

*Паноқ сўрадимми боримни ечиб,*

*Ўзни урдимми ё бирон эшикка?*

*Қалтис лаҳзаларда оримдан кечиб,*

*Кирдимми сичқонлар кирган тешикка...*

*Болам, жоним болам,*

*бу гўзал хурлик,*

*унутма, бу хурлик тўралган кунни! (1991 йил)*

Шу *"гўзал хурлик"* бир кунда гуё Шавкат Раҳмон деган шоир ҳам туғилади. Бу ижодкор юракнинг овози, сози, ҳасрат ва қувончининг тимсоли. Ўзбек шеъриятида бу қадар ўктам, бунчалик эркин, жасур овоз кўпдан буён эшитилмаган, бармоқ вазни ҳам худди аруз каби бир хиллашиб бораётган вазиятда уни дафъатан янгиланиб, яширин имкониятларини руёбга чиқарадиган шоир анчадан бери кутилаётган эди. Бу шоир вазиятнинг эмас, қисматнинг шоири. Унга давр эмас, у даврга мавзу берарди; у даврни эмас, давр уни тинглашини истарди. Охир-оқибатда у ўз тенгдошлари билан биргаликда замондошларининг диққат-эътиборини жалб этди - тош қотган қалбларда ҳис-туйғу, фикр чечакларини ўстирди.

Шавкат Раҳмон шеърияти - жувонмардлик руҳи билан суғорилган. У миллатнинг забун ҳолидан ўрганади.

*"Эл қирилди туркий ўлкада,*

*эл колмади - келди ажали,*

*ким қонига ботди йулкада,  
ким гажилди намоз маҳали" (1987 йил)*

Худди шундай шеърлар, аслида, истиқлол туйғусини тарбиялаб, вояга етказган ва собит эътиқодга айлантирган эди. Шоирнинг умиди, ишончи, Худога айтгани бор эди:

*"Бир ёмон, бир узун, бир улкан йиғи,  
қайси бир жаврнинг аччиқ тортиғи.  
Оҳ, мунча айланар, мунча тўлганар,  
ичимда йилларнинг занглаган тиги..." (1984 йил)*

1996 йилнинг куз ойларида Шавкат ака оғирлашиб қолди. Энди у ўрндан туролмасди. Манзура опа туну кун беморнинг тепасидан жилмасди. Агар хонада бошқа одам бўлмаса, Шавкат ака хатто чой дамлаб келиш учун ҳам Манзура опани ташқарига чиқармасди. Каравотга ўтказиб олиб, унга орзуларини сўйларди, биргаликда кечирган ширин дамларини бир-бир эсларди. Зилол сувлар жилдираб оқаётган, мусаффо ҳавоси роҳат бағишлайдиган тоғларда ўтов тикиб яшашни орзу қиларди.

- *Тогда яшасак қийналиб қолмайсизми?* - деб сўрарди.

- Сиз каерга бошлаб кетсангиз боравераман, - дерди Манзура опа.

Биз йўқлаб борсак, одатда, Шавкат ака худди ёш боладай қувониб ётган бўларди.

- *Аянгиз ҳам тоғларга кўчиб кетишга рози бўлди,* - дерди Шавкат ака. Сўнг, тумбочка устида ётган "Ўзбекистоннинг шифобахш масканлари" номли рангли йуриқномани кўрсатарди. - *Ҳозирча Зоминдаги санаторияга борамиз. Бир-икки ойдан кейин сал оёққа туриб олсам, чўпонлар яшайдиган тоққа жўнаймиз...*

Сентябр ойининг охирларида Шавкат ака анча ҳолсизланди. Ҳолсизланиб ётибди-ю, аммо руҳан тетик.

- *Бир туркум шеър ёздим... Фақат қозоғга туширишга кучим етмаяпти... Баъзиларини аянгизга айтиб ёздириб қўйдим... Дармонга кириб олсам, бошқаларини ҳам қозоғга тушираман... Ҳаммаси эсимда турибди... Шеърларимни оппоқ тонгларга, деворларга, шифтларга ёзиб қўйганман... Қизиқ, ҳавога ёзиб қўйилган шеър ҳам ўчиб кетмас экан...*

Сўнгги кунлардан бири эди. Шавкат ака қошларини чимирганича:

- *Илтимо, айтиб қўйинглар, ҳамма жўраларимдан, укаларимдан мингдан-минг розиман! Кам бўлишмасин... Илойим, бола-чақаларининг орзу-хавасларини кўришин!* - деди дона-дона қилиб. - *Бу гапларимни аянгиз эшитмасин... Қўрқиб кетади...* - деб илова қилди.

1996 йилнинг 2 октябрь куни Шавкат ака узилди. Айтиб туриб ёздирган сўнгги шеърларидан бирида: *"Абадият оралаб, Ўшга қачон етамиз?"* мисраси бор. У Абадиятга юз тутаётганини биларди... Илойим, жойингиз жаннатда булсин, Шавкат ака!

*Раҳмон ҚўЧҚОР, Набижон БОҚИЙ*